༄༅། །ཟབ་དོན་གསལ་བྱེད།།

L'ÉLUCIDATION DU SENS PROFOND

EXPLICATION PARFAITE DE LA PRATIQUE DES CINQ DÉITÉS DE CHAKRASAMVARA

JETSÜN TÂRANÂTHA

ÉDITIONS RIMAY

ས་བཅད།

ཕྱག་འཚལ། 6

སྔོན་འགྲོ་རྒྱུད་སྦྱོང་བའི་རིམ་པ།

ཐུན་མོང་གི་སྔོན་འགྲོ། 8
ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་སྔོན་འགྲོ། 8
སྲུང་བ། 8
སྒོ་གསུམ་སྦྱོང་བའི་རིམ་པ། 8
ལུས་དག་པར་བྱེད་པའི་རིམ་པ། 8
ངག་དག་པར་བྱེད་པའི་རིམ་པ། 10
ཡིད་དག་པར་བྱེད་པའི་རིམ་པ། 10
ཕྱོགས་བཅིང་བའི་རིམ་པ། 16
སྲུང་འཁོར་གྱི་གཞི་བསྐྱེད་པ། 16
སྲུང་འཁོར་སྒྲོ་བ། 16
གསོལ་བ་གདབ་པའི་རིམ་པ། 18
ཚོགས་བསགས་པ་ལ་གཉིས། 20
བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་བསགས་པ། 20
ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས། 24

དངོས་གཞི་བསྐྱེད་རྫོགས་ཀྱི་རྣལ་འབྱོར།

བསྐྱེད་པའི་རིམ་པ། 28
རྟེན་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་བསྐྱེད་པ། 28
བརྟེན་པ་ལྷའི་དཀྱིལ་འཁོར། 32
རྒྱུ་མངོན་བྱང་སྒོམ་པ་། 32
འབྲས་བུ་ལྷ་རྫོགས་པ། 36
རྣལ་འབྱོར་རྫོགས་བྱེད་ཀྱི་ཡན་ལག 44
ཡེ་ཤེས་པ་གཞུག་པ། 44
བྱིན་རླབས་ཀྱི་རྣལ་འབྱོར། 44
དབང་བསྐུར་རྒྱས་བཏབ། 46
བདུད་རྩི་མྱང་བ་བཞི། 46

TABLE

Hommage préliminaire et engagement de l'auteur 7

PREMIÈRE PARTIE – LES PRÉLIMINAIRES

I – Les préliminaires communs 9
II – Les préliminaires particuliers 9
1 – La protection 9
1.1 – *La purification du corps, de la parole et de l'esprit* 9
Purification du corps 9
Purification de la parole 11
Purification de l'esprit 11
1.2 – *La clôture des directions* 17
Génération du fondement de l'enceinte protectrice 17
Déploiement de l'enceinte protectrice 17
1.3 – *La prière* 19
2 – Le double développement 21
2.1 – *Le développement de bienfaits* 21
2.2 – *Le développement de gnose* 25

DEUXIÈME PARTIE – LA PRATIQUE PRINCIPALE

I – La phase de génération 29
1 – Génération du mandala support 29
2 – Génération du mandala supporté 33
2.1 – *La phase causale, la méditation sur l'éveil véritable* 33
2.2 – *La phase conséquente, le parachèvement des déités* 37
3 – Les annexes qui complètent le yoga 45
3.1 – *La venue des jnânasattvas* 45
3.2 – *Le yoga de la consécration* 45
3.3 – *Le sceau de l'initiation* 47
3.4 – *L'expérience de l'amrita* 47

རྫོགས་པའི་རིམ་པ། 52
བཟླས་པའི་རྣལ་འབྱོར། 56
རྡོ་རྗེའི་བཟླས་པ། 56
ངག་བཟླས། 56
བསམ་གཏན་གྱི་བཟླས་པ། 56
ལས་ཀྱི་བཟླས་པ། 58
ཤིན་ཏུ་གསང་བའི་བཟླས་པ། 58
སྙིང་གར་བཟླས 60
སྤྱི་བོར་ བཟླས་པ། 60
ལྟེ་བར་བཟླས་པ། 62
གཞན་ཡང་། 64
། 64
། 64
འཁོར་གྱི་བཟླས་པ། 66
སྔགས་ཀྱི་དོན། 66
བསྙེན་པའི་སྐབས་གྲངས། 68

རྗེས་རྣལ་འབྱོར་གྱི་ཡན་ལག

དཀྱིལ་འཁོར་ཉེར་བསྡུ། 70
གཏོར་མའི་ཆོ་ག 72
ཐུན་མཚམས་ཀྱི་སྤྱོད་པ། 74

དམ་དག་སྦྱོར་ངོས་བཟུང་།

བྱངས་འབྲས། 74
སྦྱང་བྱ་དང་སྦྱར། 78
བསྐྱེད་པའི་རིམ་པའི་རྣལ་འབྱོར། 78
རྫོགས་རིམ་གྱི་སྨིན་བྱེད་དུ་འགྱུར་ཚུལ། 82
རྩ་བའི་ཁྲུངས་རྒྱུད་ཚིག་དང་སྦྱར། 82

བདེ་མཆོག་རྣམ་བཤད་ལུང་གི་བརྒྱུད་པ། 90

II – La phase de perfection 53
III – Le yoga de la récitation 57
1 – La récitation vajra 57
2 – La récitation vocale 57
2.1 – *La récitation méditative* 57
2.2 – *La récitation de l'activité* 59
3 – La récitation très secrète 59
3.1 – *La récitation au niveau du cœur* 61
3.2 – *La récitation au sommet de la tête* 61
3.3 – *La récitation à l'ombilic* 63
4 – Points divers 65
4.1 – *Les quantités* 65
4.2 – *Bienfaits et recommandations* 65
4.3 – *Récitation du mantra de l'entourage* 67
4.4 – *Signification du mantra* 67
4.5 – *Les quantités pour les récitations de la phase de familiarisation* . . . 69

TROISIÈME PARTIE – LA CONCLUSION

I – La résorption du mandala. 71
II – Le rituel de torma 73
III – La pratique des intersessions 75

LES CORRESPONDANCES PURES

1 – Correspondances avec les résultats de la purification 75
2 – Correspondances avec ce qui est purifié 79
2.1 – *Lors des pratiques de la phase de génération* 79
2.2 – *Les modalités de transformation dans la phase de perfection* 83
2.3 – *Correspondances extraites des tantras-source* 83

La lignée de la transmission du commentaire de Chakrasamvara 91

ཕྱག་འཚལ།

ཨོཾ་སྭ་སྟི།

།དཔལ་ལྡན་བླ་མ་དམ་པ་བདེ་ཆེན་ཐུགས་རྗེའི་བདག་ཉིད་ཅན་དེ་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ།

།འདིར་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་མཁའ་འགྲོ་ནི་གུ་མའི་ཞལ་གྱི་གདམས་པ་ལས་བྱུང་བ། འཁོར་ལོ་བདེ་མཆོག་སྙིང་པོའི་དཀྱིལ་འཁོར་གྱི་སྒྲུབ་ཐབས་ཉམས་ལེན་གྱི་རིམ་པ་རྣམས་ལ་གོ་དོན་ཙམ་ཟད་བརྗོད་པར་བྱ་སྟེ།

འདི་ལ་གསུམ། སྔོན་འགྲོ་རྒྱུད་སྦྱོང་བའི་རིམ་པ། དངོས་གཞི་བསྐྱེད་རྫོགས་ཀྱི་རྣལ་འབྱོར། རྗེས་རྣལ་འབྱོར་གྱི་ཡན་ལག་གོ

HOMMAGE LIMINAIRE ET ENGAGEMENT DE L'AUTEUR

Om svasti.

Je rends hommage au glorieux et authentique maître dont la nature est grande félicité et grande compassion.

Je vais exposer succinctement le sens des étapes de la pratique du sâdhana du mandala essentiel de Chakrasamvara selon les instructions orales de la Dâkinî de Gnose Niguma.

L'ouvrage comporte trois parties :

1 – Les préliminaires, les étapes de purification de l'esprit ;

2 – La pratique principale, les yogas de génération et de perfection ;

3 – La conclusion, les annexes de ces yogas.

སྔོན་འགྲོ་རྒྱུད་སྦྱོང་བའི་རིམ་པ།

།དང་པོ་ལ་ཐུན་མོང་དང་།   ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ་གཉིས་ཀྱི་དང་པོ་ནི།
སྐྱབས་འགྲོ་སེམས་བསྐྱེད་དེ།   དེའི་གོ་དོན་ནི་སྤྱི་དང་འདྲའོ།

།གཉིས་པ་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ་ལ།   སྦྱང་བ་དང་ཚོགས་བསགས་གཉིས་ལས།

དང་པོ་སྦྱང་བ་རྣམ་པ་གསུམ་སྟེ།
དེ་ཡང་འདི་ལྟར་སྒོ་གསུམ་སྦྱོང་བའི་རིམ་པ།   ཕྱོགས་བཅིང་བའི་རིམ་པ།   གསོལ་བ་གདབ་པའི་རིམ་པ་སྟེ་གསུམ་ལས།

དང་པོ་ནི།
མདུན་གྱི་ནམ་མཁར་རིགས་ལྔའི་ལྷ་ཚོགས་བྱོན་པ་ལ་གསོལ་བ་བཏབ་པས།   ཐུགས་ཀ་ནས་སྤྲུལ་པའི་ལྷ་མོས་དབང་བསྐུར་བར་མོས་པ་སྟེ།   མདུན་གྱི་ནམ་མཁའ་ནས་གཡང་དག་པར་གྱུར།   ཅེས་པའི་བར་རོ།   །འདི་ནི་ལུས་དག་པར་བྱེད་པའི་རིམ་པ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ལ།   སྐབ་ཐབས་གཞན་ནས་བྱུང་བའི་ཁྲུས་ཀྱི་རྣལ་འབྱོར་གྱི་དོན་འདི་ལ་ཚང་།   གཞན་གྱི་ལུགས་ལ་རྣལ་འབྱོར་གྱི་ཡན་ལག་ཏུ་འདོད།   ཐུན་མཚམས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་བྱེད་དུས་ངེས་པ་མེད།   ལུགས་འདི་ལ་ཆོ་གའི་དཀྱུས་སུ་བཞེད་ཅིང་མཉམ་པར་བཞག་པའི་རྣལ་འབྱོར་གྱི་ནང་ཚན་དུ་གཏོགས་པ་དང་།   སྦྱང་བྱ་སྦྱོང་བྱེད་སྦྱོར་རྒྱུ་ཡོད་པས་གཞན་རྣམས་ལས་ལུགས་འདི་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པའོ།

LES PRÉLIMINAIRES
LES ÉTAPES DE PURIFICATION DE L'ESPRIT

I – Les préliminaires communs

Les préliminaires communs sont l'entrée en Refuge et la génération du cœur-esprit éveillé. Leur sens est celui des préliminaires généraux.

II – Les préliminaires particuliers

Deux parties : la protection ; le double développement.

1 – La protection

Les trois dimensions à protéger constituent les trois parties : la purification du corps, de la parole et de l'esprit (protection de soi) ; la clôture des directions(protection du lieu) ; la prière (protection du yoga).

1.1 – *La purification du corps, de la parole et de l'esprit*

– Purification du corps

Dans l'espace devant soi apparaît l'assemblée des déités des cinq familles. Les ayant prié, nous imaginons que les déesses émanées de leur cœur nous confèrent les quatre initiations.

Cette partie, depuis « Dans l'espace devant » jusqu'à « complètement pure » est la phase de purification du corps ; elle possède le même sens que les pratiques d'ablutions figurant dans d'autres sâdhanas (tantras 'extérieurs'). Dans d'autres traditions, elles peuvent constituer un yoga annexe se pratiquant n'importe quand entre les sessions. Dans notre tradition, elle fait partie intégrante du rituel et se pratique pendant les sessions elles-mêmes. Notre tradition, présentant purifié, purifiant et fondement de purification, est la meilleure.

།དེ་ནས་ནང་མཆོད་བྱིན་གྱིས་བརླབས་ནས་མྱུང་སྟེ། ཨ་སྦྱོ་ཏའི་སྔགས་བཟླ་བ་ནི་སྲུང་བའི་རིམ་པ་སྟེ། གཞན་རྣམས་ལས་བདུད་རྩི་མྱུང་བས་ཁ་དག་པར་བྱེད་པ་དང་རྣམ་པ་འདྲ་ལ། འོན་ཀྱང་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་སྔགས་དང་དག་སྦྱོར་གྱི་སྒོ་ནས་འདི་མཆོག་ཏུ་འགྱུར་བའོ། །དེ་ལ་ཨོཾ་ནི་དགེ་ཞིང་བཀྲ་ཤིས་པའི་དོན། ཨ་སྨྲི་ཏ་ནི་བདུད་རྩི། བླ་ཙ་ནི་སླུ་བ་སྟེ་ངག །རཀྵ་རཀྵ་ནི་སྲུངས་ཤིག །ཧཱུྃ་ནི་སྲུང་བའི་སྔགས། ཕཊ་ནི་གནོད་བྱེད་འཇོམས་པའོ།

།དེ་ནས་སེམས་སྤྲོས་བྲལ་ལ་མཉམ་པར་འཇོག་པ་ནི་ཡིད་དག་པའི་རིམ་པ་སྟེ། དེ་ལ་རང་གི་སེམས་ཉིད་ཅེས་པ་ནི། སེམས་དང་སེམས་ཉིད་གཉིས་ཀྱི་ཟླས་ཕྱེ་བའི་སེམས་ཉིད་དེ་སེམས་ཀྱི་ཆོས་ཉིད་དོ། །དེ་ཡང་མཐའ་བྲལ་དང་། སྤྲོས་བྲལ་དང་། བརྗོད་བྲལ་དང་། སྟོང་ཉིད་ལ་སོགས་པ་དགག་ཕྱོགས་ཀྱི་མིང་དུ་མས་བསྟན་ཀྱང་སྟོང་རྐྱང་མིན་ཏེ་རང་རིག་པའི་ཡེ་ཤེས་སུ་གདོད་ནས་ཞར་བ་ཡིན་ལ། སེམས་དང་། སེམས་ཉིད་དང་། ཡེ་ཤེས་དང་། ལྷན་ཅིག་སྐྱེས་པ་དང་། བདེ་བ་ཆེན་པོ་ལ་སོགས་པ་དངོས་པོའམ་ཡོད་པའམ་ལོངས་སྤྱོད་ཀྱི་མིང་དུ་མས་བསྟན་ཀྱང་། གཟུང་འཛིན་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་བ། སྤྲོས་པ་ཐམས་ཅད་ལས་གྲོལ་བ། ཤེས་བརྗོད་ཀྱི་ཡུལ་ཐམས་ཅད་ལས་འདས་པ། དོན་དམ་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱི་རང་བཞིན་ནོ།

།དེས་ན་མིག་ཤེས་ལ་སོགས་པ་སྒོ་ལྔའི་རྣམ་ཤེས་དང་། འདོད་ཆགས་ལ་སོགས་པ་སེམས་བྱུང་གི་ དང་། ཡང་གཟུགས་སོགས་ཡུལ་རིག་མཁན་ཡང་བྱེད་ལ། རྣམ་རྟོག་འབྱུང་མཁན་ཡང་བྱེད་ཅིང་། ཁོ་རང་དངོས་རྣམ་རྟོག་རང་ཡང་མ་ཡིན་པའི་ཤེས་པ་ཡུལ་ཡུལ་པོ་ཞིག་འདུག་པ་འདི། ཕྱི་ཡི་སྣང་ཆ་འཆར་ཐུབ་པའི་ངོས་ནས་ཡིད་ཀྱི་རྣམ་ཤེས་དང་། ནང་དུ་རང་གི་སྣང་ཆ་འཆར་ཐུབ་པའི་ངོས་ནས་ཉོན་ཡིད་ཡིན་ལ། ཤེས

– ***Purification de la parole***

Après avoir consacré l'offrande intérieure et l'avoir goûtée, on récite le mantra *Amrita*. C'est la phase de protection, similaire en cela à la purification de la parole par l'absorption d'amrita que l'on rencontre dans d'autres traditions. Néanmoins, ce mantra particulier et cette purification sont supérieurs. *Om* véhicule le sens de « vertueux, propice » ; *amrita* signifie « nectar-démon » (le remède aux démons) ; *vâca*, « parler, parole » ; *raksha raksha,* « protégez » ; *hûm* est un mantra de protection ; *phat* subjugue ce qui est nuisible.

– ***Purification de l'esprit***

L'absorption en l'état aconceptuel constitue la phase de purification de l'esprit. Le texte commence par « La nature de mon esprit ».

Lorsque l'on fait une distinction entre « esprit » et « nature de l'esprit », « nature de l'esprit » fait référence à la nature ultime de l'esprit, que l'on peut conceptualiser et enferme dans des termes tels que « illimité, aconceptuel, inexprimable, vacuité » et encore de nombreux autres qui sont des négations. Néanmoins, la nature de l'esprit n'est pas « rien que vide » car elle est depuis toujours la gnose qui se connaît en soi. On la conceptualise aussi avec différents termes exprimant des qualités, une réalité, une existence, tels que « esprit, nature de l'esprit, gnose, inné, grande félicité, etc. » mais elle est fondamentalement libre de toute saisie dualiste, de toute conception, transcendant tous les objets de la connaissance et du discours. C'est l'ultime réalité, la nature de la vacuité.

Dans cette nature se manifestent les consciences des cinq sens – conscience visuelle et les autres –, ainsi que les pensées produites par le mental – désir et autres. C'est également elle qui fait qu'apparaissent formes et pensées, bien que ces expériences ne soient pas véritablement cette nature. Cette expérience sujet-objet est, dans sa dimension extérieure, la « conscience mentale[1] » qui fait apparaître les projections et, vers

པ་དེ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྤྱི་ཁྱབ་ཏུ་རིག་ཙམ་ལ་ཕྱི་ནང་རྣམ་རྟོག་གང་དུ་ཡང་འཆར་མི་ཐུབ་པ་ཞིག་འདུག་པ་དེ་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་པར་ཤེས་པ་ཡིན།

ད་ལྟ་རང་རེ་སོ་སོ་སྐྱེ་བོ་རྣམས་ཀྱི་བློ་ངོར་ལྟར་ན། དེ་རྣམས་ལས་ཡུལ་དང་ཕྱོགས་ཆ་གཞན་ན་ཡང་མེད། དུས་དང་གནས་སྐབས་གཞན་ན་ཡང་མེད། དུས་རྣམ་པ་གཞན་དུའང་མི་གསལ་མོད་ཀྱི། འཇུག་ཤེས་ནས་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་ཤེས་ཀྱི་བར་སྣང་ཆ་དང་བཅས་པ་ཐམས་ཅད་ལས་གདོད་ནས་འདས་ཤིང་དེ་དང་དེ་དག་ཡིན་རྒྱུ་ཡང་མེད་ལ།

གཅིག་ཏུ་ན་དེ་ཐམས་ཅད་འདུས་པ་ལྟར་ཡང་སྣང་བཞིག་འདུག་པ་འདི། སེམས་ཉིད་གཟུང་འཛིན་གཉིས་བྲལ་གྱི་ཡེ་ཤེས་ཞེས་བྱ་བ་དེར་སྣང་ལ།

འོན་ཀྱང་ད་ལྟའི་རྣལ་འབྱོར་པ་ལ་འཆར་ཚུལ་དེ་ཙམ་ཞིག་ནི། གནས་ལུགས་ཀྱི་སེམས་དེ་ཕྱོགས་ཙམ་ཟུར་མདངས་ཕྲ་མོ་ཙམ་མཚོན་པའི་ཚུལ་ཡིན་གྱི། ཀུན་གཞིའི་རྣམ་ཤེས་དང་ཆོས་ཉིད་ཀྱི་སེམས་ཆོས་ལས་ཇི་སྐད་བཤད་པའི་མཚན་ཉིད་ཚང་བ་མངོན་སུམ་དུ་གསལ་བར་མཐོང་བ་ནི་འཕགས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཁོ་ནའོ།

།ཆོས་ནས་ཇི་ལྟར་གསུང་ཞེ་ན། གཞུང་ལུགས་རྣམས་ནས་གསུངས་པའི་རྣམ་གྲངས་མཐའ་དག་སྐབས་འདིར་བརྗོད་ཀྱིས་མི་ལངས་ཀྱང་། སྙིང་པོ་ནི་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་ཤེས་འཁོར་བ་དང་ལམ་དང་འབྲས་བུ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་བག་ཆགས་འདུས་པ་ས་བོན་དང་རྣམ་སྨིན་གྱི་ཚུལ་དུ་གནས་པར་བཤད། སེམས་ཉིད་ཀུན་གཞིའི་ཡེ་ཤེས་ནི་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་པ་འགྱུར་བ་མེད་པ་གཅིག་དང་ཐ་དད་ལས་གྲོལ་བ་ཡིན་པར་མདོ་རྒྱུད་ཐམས་ཅད་ནས་གསུངས་ཤིང་། གསང་སྔགས་ནས་ཁྱད་པར་དུ་བདེ་ཆེན་ལྷན་ཅིག་སྐྱེས་པར་ཡང་བཤད་དོ།

l'intérieur, le « mental souillé[2] » dans sa capacité à manifester l'impression du « moi ». Englobant ces expériences cognitives, la simple intelligence-en-soi en laquelle n'apparaît aucun concept d'intérieur et d'extérieur est la « conscience fondamentale[3] ».

Aujourd'hui, dans notre esprit de personne ordinaire, il n'est aucun objet ou situation spatiale qui soit différent (de ces huit consciences) et il n'est également aucun moment ou circonstance temporelle autre ; les aspects temporels n'en sont pas non plus différents.

La nature de l'esprit depuis toujours transcende les différentes consciences, depuis les consciences sensorielles jusqu'à la conscience fondamentale. Elle transcende aussi depuis toujours leurs apparences et n'est pas ce que sont les unes ou les autres.

En un mot, pour résumer tout ceci, c'est comme si toutes ces apparences qui nous apparaissent apparaissaient de/en ce que l'on nomme « gnose libre de la saisie duelle sujet-objet ».

Quoi qu'il en soit, pour les yogis que nous sommes aujourd'hui, ces modalités de manifestation sont une approximation, une simple indication, un minuscule aperçu de l'esprit en sa nature fondamentale. Tous ces synonymes employés dans l'enseignement pour se référer à la conscience fondamentale et à la réalité ultime de l'esprit ne sont clairement et véritablement expérimentés qu'en la gnose des Âryas.

Comment le Dharma expose-t-il (la nature de l'esprit) ? Il existe dans les traditions scripturaires différents systèmes enseignés qui ne sont pas détaillés ici mais qui, pour l'essentiel, présentent la conscience fondamentale (tib. *kun gzhi'i rnam shes*) comme la somme des prédispositions (sk. *vâsanâ*) du samsâra, du cheminement et du résultat, qui seraient stockées à la manière de semences (potentialités) et de résultat (maturation).

La nature de l'esprit, « gnose fondamentale » (tib. *kun gzhi'i ye shes*) est exposée dans tous les sûtras et tantras comme « totalité des aspects », immuable, libre de l'un et du multiple[4]. Dans le vajrayâna, cette gnose est décrite comme « Grande Félicité Innée ».

།དེས་ན་ད་ལྟར་གྱི་སོ་སོ་སྐྱེ་བོའི་རྣལ་འབྱོར་པ་ཕལ་གྱིས་ཀུན་གཞིའི་རྣམ་ཤེས་ཀྱི་སྟེང་གི་ལྡོག་ཆ་ནས་རྣམ་པ་མི་གསལ་བའི་རིག་པ་གཡོ་འགྱུལ་མེད་པ་ཙམ་ཞིག་འདུག་པ་དེ་གོ་བ་ཡིན་གྱི། ཁ་སང་ལྟ་བུ་ལས་དགེ་སྡིག་བྱས་པས་རང་རྒྱུད་ལ་ས་བོན་བཏབ་ཚུལ་དང་རྣམ་འགྱུར་གྱི་ཁྱད་པར་ཇི་ལྟར་འདུག་པ་དེ་རིང་ཡང་མི་ཤེས་ན། འཁོར་བ་ཐོག་མ་མེད་པ་ནས་ཀྱི་བག་ཆགས་ཐམས་ཅད་འདུས་ཚུལ་དང་ས་བོན་དང་རྣམ་སྨིན་གྱི་ཆ་ཤས་རྟོགས་པ་ག་ལ་ཞིག ཡང་གང་དུ་ཡང་གཟུང་དུ་མེད་ཅིང་ཅིར་ཡང་འཆར་དུ་བཏུབ་པ་ཞིག་སྤྱོང་བ་ལས་དོན་དམ་པའི་སེམས་ཉིད་བདེ་བར་གཤེགས་པའི་སྙིང་པོ་དེ་ཡོད་པར་རྗེས་སུ་དཔག་པ་ཙམ་ལས། དེ་ཉིད་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་པར་དངོས་སུ་སྤྱོང་བ་དང་ལྷན་སྐྱེས་ཀྱི་བདེ་ཆེན་དུ་དངོས་སུ་སྤྱོང་བ་ཡང་ཆེར་མི་སྣང་བས་ནད་ཁམས་ཅན་རྣམས་བག་ཡོད་པར་གྱིས་ཤིག

།དེ་ལྟར་ན་ཕྱིའི་ཡུལ་གྱི་སྣང་བ་ཐམས་ཅད་དང་ནང་སེམས་དང་སེམས་བྱུང་ཐམས་ཅད་བློ་འཁྲུལ་པའི་སྣང་བ་ཙམ་ལས་གནས་ཚུལ་ལ་ཅི་ཡང་མེད་པར་རྟོགས་ཏེ་ཆོས་ཉིད་ཀྱི་སེམས་ལ་བཟོ་བཅོས་མེད་པར་མཉམ་པར་འཇོག་པ་ཡིན་ནོ།

།སྐབས་འདིར་ཚོ་གའི་དཀྲུས་ལ་འཇུག་དགོས་པ་ཉིད་ཀྱི་ཕྱིར་ཡུན་རིང་ཐུང་སྐབས་དང་སྦྱར། ཤིན་ཏུ་ལས་དང་པོ་བས་གནས་ལུགས་དེ་ཉམས་སྐྱོང་གི་བློ་ནས་མཚོན་པར་མི་ནུས་ན། མི་རྟོག་པ་བཙན་ཐབས་སུ་བསྐྱེད་ནས་གདོད་མའི་གནས་ལུགས་དེར་མོས་སྒོམ་ཙམ་གྱིས་ཀྱང་མངོན་རྟོགས་ཀྱི་རིམ་པའི་ཡིད་བྱེད་ཀྱི་གོ་ཆོད་དོ།

།དེ་ལྟར་ན། སྣང་བ་གསུམ་ཞེས་བྱ་བ་བདག་སྣང་བ་དང་། གནས་སྣང་བ་དང་། རྣལ་འབྱོར་སྣང་བ་རྣམས་ཡིན་པ་ལས། སྐབས་འདིར་ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་དག་པ་ནི་བདག་སྣང་བ་ཡིན་པར་ཤེས་པར་བྱའོ།

Pour les yogis communs, personnes ordinaires que nous sommes aujourd'hui : sur la base de la conscience fondamentale, dans son errance, survient un connaisseur fixe qui n'expérimente que les aspects obscurcis[5] (de la « totalité des aspects »). Alors qu'il ne peut pas même savoir comment sont aujourd'hui les graines d'actes positifs ou négatifs semées ne serait-ce qu'hier, comment pourrait-il alors comprendre la façon dont toutes les propensions du samsâra sans commencement – leurs graines et leurs fruits – y sont inclues ?

Cette réalité ultime de l'esprit, nature de bouddha, *sugatagarbha*[6], ne peut être saisie comme quelque chose, quoi que ce soit ; elle permet pourtant d'expérimenter tout ce qui apparaît. Son existence est simplement une déduction logique ; l'expérience directe de la « totalité des aspects » est l'expérience véritable de la Grande Félicité Innée – celle-ci étant difficilement discernable, que ceux qui auraient la prétention hative (de cette expérience) prennent garde.

Ainsi comprendra-t-on que toutes les apparences saisies comme objets extérieurs et l'esprit intérieur qui les saisit, ainsi que toutes les formations mentales, sont de simples apparences de l'esprit illusionné.

On restera absorbé, sans leurs saisies, en l'esprit de la réalité-en-soi. Comme il faut néanmoins poursuivre le rituel, la durée de cette absorption est variable.

Les débutants qui ne peuvent expérimenter cet état développeront la « non-pensée » par des méthodes énergiques. Ils méditerons cet état primordial simplement en aspiration, ce qui est la fonction des fabrications mentales des étapes de la « présentation véritable (tib. *mngon rtogs*) » (des déités).

Ainsi, parmi les trois protections – de soi, du lieu et du yoga – la purification du corps, de la parole et de l'esprit constitue la protection de soi.

།གཉིས་པ་ཕྱོགས་བཅིང་བའི་རིམ་པ་ནི།

རང་ཉིད་སྐད་ཅིག་གིས་ཞེས་པ་ནས་མེ་ལྕེས་གང་བར་གྱུར་ཅེས་པའི་བར་ཏེ། འདི་ལ་སྲུང་འཁོར་གྱི་གཞི་བསྐྱེད་པ་དང་། དེ་ལས་སྲུང་འཁོར་སྤྲོ་བ་གཉིས།

དང་པོ་ནི།

རང་ཡི་དམ་དུ་གསལ་བའི་ཐུགས་ཀའི་ཧཱུྃ་ལ་དམིགས་ནས་རཀྟའི་སྔགས་བཟླས་པས། ཧཱུྃ་ཡིག་དེ་ཉིད་སྲུང་འཁོར་སྤྲོས་པའི་ནུས་པ་ཅན་དུ་བྱིན་གྱིས་རློབ་པ་ཡིན་ལ། སྐབས་འདིར་འཁོར་ལོ་སྡོམ་པའི་སྐུར་གྱུར་པ་ཞེས་འབྱུང་བས་དག་པ་གསུམ་གྱི་སྐབས་ཐམལ་གྱི་ངརྒྱལ་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན། སྤྱིར་གསང་སྔགས་ནང་པའི་རྣལ་འབྱོར་པ་ཡིན་པས་ནུས་ཤིང་དྲན་པས་སླེབས་ན་ལྷའི་ངརྒྱལ་ལ་རྟག་ཏུ་གནས་དགོས་པ་ནི་ཡིན་ལ། དེ་ལྟར་ན་འདི་ཡན་ཆད་དུ་ལྷའི་དམིགས་པས་མ་སླེབས་ཀྱང་དགག་བྱ་ཆུང་ཞིང་། འདི་མན་ཆད་དུ་ནི་ལྷའི་རྣལ་འབྱོར་དངམ་བྲལ་བ་མེད་ཀ་མེད་དོ། །འོན་ཀྱང་མཚམས་འདིར་ལྷའི་ངརྒྱལ་སློས་པ་ནི་དག་པ་གསུམ་ཡན་ཆད་སྔར་ཐུན་མཚམས་ཀྱི་ལྷ་སྐུ་ཕྱག་མཚན་སྤངས་པ་དེ་ཁའི་ངརྒྱལ་གྱི་རྒྱུན་ཙམ་ཡིན་ལ། འདི་ནས་བཙམས་ཏེ་ཕྱག་མཚན་གདན་བཞུགས་ཚུལ་ངེས་ཅན་དེ་སྒོམ་དགོས་པའི་ཁྱད་པར་གྱི་སྒོ་ནས་སློས་པ་ཡིན་ནོ། །དཔའ་བོ་གཅིག་པ་དང་ཡུམ་ཅན་གང་དུ་བསྒོམས་ཀྱང་སྤྱིར་འདྲ་མོད་ཀྱི་ཡུམ་ཅན་ཉིད་སྒོམ་པ་ཕྱག་ལེན་ལ་མཛད་དོ།

།གཉིས་པ་ནི།

རཾ་སྤྲོས་པ་ལས་ཉི་མ་དང་། ཧཱུྃ་སྤྲོས་པ་ལས་སྣ་ཚོགས་རྡོ་རྗེར་གྱུར་ཅིང་། སྣ་ཚོགས་རྡོ་རྗེ་དེ་ཉིད་ཤིན་ཏུ་རྒྱ་ཆེ་བ། ལྟེ་བའི་ཕྱི་རོལ་བར་མཚམས་ཐམས་ཅད་རྡོ་རྗེ་རྒྱ་གྲམ་མང་པོས་གྲམ་བུར་བརྡལ་ཞིང་། དེ་དག་གི་བར་རྣམས་རྒྱ་གྲམ་ཕྲ་མོ་མང་པོས་གོ་མཚམས

1.2 – *La clôture des directions*

Cette partie commence par « En un instant je suis » et termine par « est empli de flammes ». Elle comprend la génération du fondement de l'enceinte protectrice et, de celle-ci, son déploiement.

Génération du fondement de l'enceinte protectrice

Nous sommes le yidam, avec *Hûm* au cœur. Nous vivant ainsi, nous récitons le mantra *Raksha*. La syllabe *Hûm* est alors consacrée, ativée, avec la potentialité d'émaner l'enceinte protectrice.

Ici, nous devenons le corps de Chakrasamvara et nous pourrions nous demander si, lors de la phase des trois purifications, nous étions dans la perception de nous-mêmes en notre corps habituel. D'une façon générale, puisque nous sommes des yogis entrés dans le mantrayâna secret, si nous en avons la capacité et la vigilance, nous ne devrions jamais nous départir de la fierté de la déité. Mais si jusqu'ici nous n'avions pas la conception de la déité, ce ne serait qu'une petite entorse (au samaya) ; mais à partir de maintenant, il est indispensable de ne pas quitter la fierté vajra. Quoi qu'il en soit, nous avons maintenant la fierté divine. Jusqu'aux trois purifications, et avant, entre les sessions de méditation, le corps de la déité était sans attributs (le sentiment de la présence, enceinte vide) et c'est ainsi que s'expérimentait la continuité de la fierté. Mais maintenant il s'agit assurément de méditer sa présence dans tous ses détails : avec ses attributs, siège, posture.

Bien que nous puissions méditer le *Vîra* seul ou avec sa paredre, en général, la pratique se fait plutôt avec la parèdre.

Déploiement de l'enceinte protectrice

(Du *Hûm* du cœur de Chakrasamvara,) *Ram* émane et devient le soleil, puis émane un *Hûm* qui devient un immense vishvavajra. Du centre diffusent de nombreux vishvavajras qui comblent tous les intervalles. Les

མེད་པར་གཏམས་ཤིང་འབྲེལ་བ་དང་། དེའི་སྟེང་ཕྱོགས་མཚམས་བརྒྱད་དུ་རྣ་བ་དང་། སྟེང་དུ་གུར་སྤྱི་དང་མཐུན་པར་གྲུབ་པ་ལ། ཐུགས་ཀའི་ཧཱུྃ་ལས་ཧཱུྃ་དཔག་ཏུ་མེད་པ་འཕྲོས་པ་རྣམས། རྡོ་རྗེ་རྩེ་གཅིག་པ་ནས་དགུ་པའི་བར་དུ་གྱུར་པ། དཔེར་ན་ནམ་མཁའ་རྡུལ་གྱིས་ཁེངས་པ་འདྲ་བར་སོང་ནས། དེ་ཡང་སྟེང་ནས་སྟེང་དུ་སོང་བ་རྣམས་གུར་གྱི་བར་གསེང་རྣམས་འགེགས་པ་དང་། ཕྱོགས་མཚམས་ལ་སོང་བ་རྣམས་རྣ་བ་དང་། འོག་ཏུ་སོང་བ་རྣམས་ས་གཞིའི་བར་མཚམས་འགེགས་བྱེད་དེ། དེ་ཡང་རྡོ་རྗེ་ཆེ་བ་རྣམས་ཀྱིས་བར་མཚམས་དང་ཁྱུང་བུ་རགས་པ་བཀག །དེ་རྣུང་བར་མཚམས་ཕྲ་མོ་རྣམས་རྡོ་རྗེ་ཕྲ་མོ་དག་གིས་བཀག །བར་གསེང་ཤིན་ཏུ་ཕྲ་བ་རྣམས་རྡོ་རྗེ་ཆེས་ཕྲ་བ་དག་གིས་བཀག་སྟེ། དེ་རྗེས་ཉི་མ་ལས་མེ་དྲག་ཏུ་འབར་བས་རྣ་གུར་གྱི་ཕྱི་ནས་རྡོ་རྗེའི་གཟུགས་ཀྱི་རྣམ་པ་རྣམས་ཅུང་ཟད་ཞུ་སྟེ་འདྲེས་པ་ལྷུང་བཟེད་ལེགས་པོའི་ཕྱི་ལྟར་འཇམ་ཞིང་འོད་འབར་བ་བསྐལ་པའི་རླུང་གིས་ཀྱང་མི་འཕྲོར་བ་ལ། ནང་ཕྱོགས་ནས་བལྟས་ན་རྡོ་རྗེའི་རྣམ་པ་མ་ཉམས་པ་ཤིན་ཏུ་གསལ་བར་དོད་པ་ལ་ཕྱི་ནང་ཀུན་ཏུ་མེ་ལྕེ་ཁ་དོག་སྣ་ལྔ་འབར་བར་བསྒོམ། དེ་དག་ནི་སྦྱང་བ་གསུམ་ལས་གནས་སྦྱང་བའོ།

།གསུམ་པ་གསོལ་བ་གདབ་པའི་རིམ་པ་ནི། སྙིང་གའི་འོད་ཟེར་གྱིས་བླ་མ་ཡི་དམ་སོགས། མདུན་གྱི་ནམ་མཁར་སྤྱན་འདྲེན་པ་སྟེ། སྟེང་ཕྱོགས་གུར་གྱི་ནང་དབུས་ཀྱི་ཐད་དུ་སྤྱན་འདྲེན་པ་ཡིན་པ་ལས། རང་ཉིད་དེ་དག་གི་སྐུ་མདུན་སྣ་ཚོགས་རྡོ་རྗེའི་ས་གཞི་ལ་འདུག་པར་བསམས་ནས། སངས་རྒྱས་ཆོས་དང་སོགས། སྐྱབས་འགྲོ་ལན་གསུམ་དང་། ཚད་མེད་བཞི་པོའང་སྐྱབས་ཡུལ་དེ་དག་གི་སྤྱན་སྔར་སྨོན་ལམ་འདེབས་པའི་ཚུལ་དུ་བྱེད་དེ། འདིའི་སྐྱབས་འགྲོ་དང་ཚད་མེད་གཉིས་ཀར་གསོལ་བ་འདེབས་པའི་དོན་ཅན་ཡིན། འོད་ཟེར་ཕོག་པས་རང་གི་སྒོ་གསུམ་གྱི་དྲི་མ་སྦྱང་བ་ནི་དཀྱུས་བཞིན།

intervalles de ces derniers sont à leur tour remplis de nombreux petits vishvavajras, ne laissant aucun interstices. Dans les huit directions est l'enceinte ; la tente se déploie au-dessus, comme cela se fait d'habitude.

Du *Hûm* du cœur irradient d'innombrables *Hûm* qui deviennent des vajras de une à neuf pointes. Ils se répandent comme de la poussière, emplissant l'espace, les uns au-dessus des autres, bouchant tous les interstices de l'enceinte. Ceux qui se placent dans les différentes directions bouchent les espaces de l'enceinte ; ceux qui se placent en bas bouchent les espaces de la base. Les gros vajras bouchent les gros espaces, les petits sont comblés par des petits vajras, les espaces minuscules sont bouchés par des vajras minuscules.

Le soleil flamboie d'un feu intense et fait fondre les vajras à l'extérieur de l'enceinte, ce qui produit une surface lisse, comme la surface brillante d'un bol d'aumône, de telle sorte que même le vent de la fin des temps ne pourrait y pénétrer. À l'intérieur, les vajras conservent clairement leur aspect.

L'extérieur et l'intérieur scintillent de flammèches des cinq couleurs.

Ceci, parmi les trois protections, constitue la protection du lieu.

1.3 – *La prière*

La lumière de notre cœur invoque dans l'espace en face les maîtres, yidams, etc. à l'intérieur de l'enceinte, au zénith de celle-ci.

Nous nous trouvons devant eux, demeurant sur le fondement, le vishvavajra, nous entrons en Refuge, récitant trois fois « En les Bouddha, Dharma… »

En présence des aspects du Refuge, nous récitons aussi la formule des Quatre Illimitées comme un souhait.

Ainsi Refuge et Quatre Illimitées ont la fonction de prières.

Des rayons de lumière (émanant des aspects du Refuge) nous touchent, dissipant les impuretés de nos corps, parole et esprit, comme d'habitude.

སྐྱབས་ཡུལ་དང་རང་གི་སེམས་ཉིད་དབྱེར་མེད་པ་མེ་ལོང་དང་གཟུགས་བརྙན་ལྟར་གཅིག་དང་ཐ་དད་ལས་གྲོལ་བར་མོས། འདི་ནི་སྦྱང་བ་གསུམ་ལས་རྣལ་འབྱོར་སྦྱང་བ་ཡིན་ཅིང་། ཚད་མེད་བཞི་སྒོམ་པ་ལ་རྣལ་འབྱོར་སྦྱང་བར་བཤད་པ་གཞུང་གཞན་ནས་འབྱུང་བ་དང་མཐུན་པ་ལས། སྐྱབས་འགྲོ་དང་འོད་ཟེར་སྤྲོ་བས་དྲི་མ་སྦྱང་བ་སོགས་བྱིན་རླབས་འཇུག་ཐབས་ཀྱི་སྒོ་མང་པོ་ནས་གཞན་ལས་ཁྱད་པར་དུ་འཕགས་པའོ།

།གཉིས་པ་ཚོགས་བསགས་པ་ལ་གཉིས་ལས།

དང་པོ་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་བསགས་པ་ནི།

སླར་ཡང་སྙིང་ག་ནས་འོད་གསལ་གྱི་ངང་དུ་ཐིམ་ཞེས་པའི་བར་ཏེ། སྔར་གསོལ་འདེབས་ཀྱི་ཡུལ་སྐྱབས་གནས་རྣམས་རྡོ་རྗེའི་གུར་ནང་དུ་བཞུགས་བཞིན་པ་ལས། སླར་ཡང་ཚོགས་ཞིང་སྤྱན་དྲངས་པའི་ཡི་དམ་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་རང་གི་སྨིན་མཚམས་ཀྱི་ཐད་ཙམ་ཡན་ཆད་ཀྱི་ནམ་མཁའ་ལ་བཞུགས་ཤིང་། དཀྱིལ་འཁོར་གྱི་ཡང་སྟེང་གི་ནམ་མཁའ་ལ་དབུས་སུ་རྩ་བའི་བླ་མ། དེའི་མཐའ་སྐོར་དུ་བརྒྱུད་པའི་བླ་མ་སངས་རྒྱས་བྱང་སེམས་དང་བཅས་པ་རྣམས་ཁྲིམ་འཚོགས་སུ་བསྐོར་བར་བསྒོམ། ཚོགས་ཞིང་སྤྱན་འདྲེན་པ་ཟེར་ཡང་མུན་ཁུང་དུ་སྒྲོན་མེ་བཏེག་པ་ལྟར་ཚོགས་ཞིང་རྣམས་གདོད་ནས་ཕྱོགས་དེར་བཞུགས་བཞུགས་པ་ཡིན་ཡང་། སྔར་མ་རིག་པས་བསྒྲིབས་ཏེ་མ་མཐོང་བ། རྐྱེན་སྙིང་ག་ནས་སྤྲོས་པའི་འོད་ཟེར་གྱིས་གསལ་བར་མཐོང་བ་ཡིན།

དེ་ནས་ཚོགས་གསོག་དངོས་ནི་ཡན་ལག་བདུན་པ་བྱེད་པ་ལས། ཕྱག་འཚལ་བའི་ཕྱགས་གསུམ་ནི། ཁྱོད་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །བདག་ལ་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །འདུད་ཅིང་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །ཞེས་པའི་དོན་ཡིན།

ཡན་ལག་གཉིས་པ་མཆོད་པ་ལ། ཕྱི་ནང་གསང་བ་དེ་ཁོ་ན་ཉིད་བཞི་ལས། ཨརྒྷཾ

Nous aspirons à l'état en lequel le domaine du Refuge et notre propre esprit-en-soi sont indissociables, comme le miroir et son reflet, ni identique ni différent.

Ceci, parmi les trois protections, constitue la protection du yoga.

Présenter les Quatre Illimitées comme protection du yoga est conforme à d'autres traités. Le Refuge, avec la lumière irradiant et dissipant les impuretés, est un moyen particulièrement remarquable parmi d'autres[7] de recevoir l'influence spirituelle.

2 – Le double développement

2.1 – *Le développement de bienfaits*

Cette partie commence par « Puis… de mon cœur… » et termine par « s'évanouit en la sphère de la Claire Lumière ».

Les aspects du Refuge, qui sont l'objet de notre prière, demeurent dans l'enceinte vajra. De nouveau, nous invoquons le 'domaine des développements' – le mandala du yidam – qui vient dans l'espace à hauteur du *mintsam*. Dans l'espace au-dessus du mandala, nous imaginons le Maître-Source entouré de tous les maîtres de la lignée, bouddhas et bodhisattvas.

Bien que l'on parle « d'invoquer le domaine des développements », c'est plutôt comme si l'on allumait une lampe dans l'obscurité : bien que les aspects du domaine des développements soient toujours présents, nous ne les voyions pas car ils étaient voilés par l'ignorance. La lumière de notre cœur les rend clairement apparents.

Le développement lui même prend la forme du service à sept branches :

Le mantra d'hommage signifie : « Hommage à vous ; hommage à soi ; m'inclinant, hommage est rendu. »

La deuxième branche est accomplie avec les offrandes extérieures, intérieure, secrète et d'ainsité.

སོགས་ནི་ཕྱིའི་མཆོད་པ་ཡིན། ནང་གི་མཆོད་པ་ཤ་ལྔ་བདུད་རྩི་ལྔ། གསང་བའི་མཆོད་པ་རིག་མ་བརྒྱད་དང་བཅུ་དྲུག་སོགས་སྤྲུལ་ཏེ་འབུལ་བའོ། །དེ་བོན་ཉིད་ཀྱི་སྐབས་མཆོད་བྱ་ཚོགས་ཞིང་། མཆོད་བྱེད་རང་ཉིད། མཆོད་པ་ཕྱི་ནང་གསང་གསུམ་གྱི་མཆོད་རྫས་རྣམས་རང་སེམས་གཅིག་པུའི་སྣང་བ་ཡིན་པས་སྣང་ཆ་སྣ་ཚོགས་པར་ཤར་ཡང་ངོ་བོ་གཅིག་པའི་ཕྱིར་གཉིས་སུ་མེད་པ་ཡིན་ལ། དེ་ཉིད་ཀྱི་རང་བཞིན་སྤྲོས་པ་ཐམས་ཅད་དང་བྲལ་བའི་ཕྱིར་དམིགས་སུ་མེད་པའོ།

།དེ་ལྟར་ན། ཕྱག་འཚལ་དང་མཆོད་པ་གཉིས། དེའི་སྟེང་དུ་གུར་ནས་བྱུང་བའི་རྒྱུན་བཤགས་ཀྱི་ནང་ན་ཡན་ལག་ལྔ་སྟེ་བསྡོམས་པས་ཡན་ལག་བདུན་ནོ།

།དེའི་ཡན་ལག་ལྔ་ནི། སྡིག་བཤགས། རྗེས་སུ་ཡི་རང་། སྐྱབས་འགྲོ། སེམས་བསྐྱེད། བསྔོ་བ་རྣམས་ཡིན་ཅིང་། སྐྱབས་འགྲོ་དང་སེམས་བསྐྱེད་གཉིས་ལན་གཉིས་གཉིས་ཡོད་ཀྱང་མདོར་བསྟན་རྒྱས་བཤད་ཙམ་ཡིན་པས་ཡན་ལག་སོ་སོར་མི་བགྲང་ངོ་།

།འོད་གསལ་གྱི་ངང་དུ་ཐིམ་ཞེས་པ་ནི། སྔར་གསོལ་འདེབས་ཀྱི་ཡུལ་དུ་སྤྱན་དྲངས་པ་རྣམས་དང་། སྐབས་འདིའི་ཚོགས་ཞིང་རྣམས་ལྷན་ཅིག་ཏུ་བཞུགས་གནས་དེ་ཉིད་དུ་མི་སྣང་བར་གྱུར་པར་མོས། གཟུགས་ཀྱི་སྐུས་གཞན་དོན་མི་སྤྱོད་པའི་སྐབས་དང་། འོད་གསལ་མཐར་ཐུག་ཆོས་སྐུ་ཉིད་ལ་མཉམ་པར་བཞག་སྟེ་བཞུགས་པའི་སྐབས་སུ་བྱེད། ཆོས་སྐུར་མ་བཞུགས་པ་དང་གཟུགས་སྐུར་སྣང་བ་ཡང་གདུལ་བྱའི་སྣང་ཚུལ་གྱི་ཕྲིན་ལས་ཡིན་པས་དེ་དང་མཐུན་པར་སྒོམ་པ་ཡིན་གྱི་སངས་རྒྱས་དངོས་ཀྱི་རང་སྣང་ལ་ལྷུང་འཇུག་དེ་འདྲ་ཡང་མེད་དོ།

Argham, etc. sont les offrandes extérieures ; les cinq viandes et cinq amritas sont l'offrande intérieure ; l'émanation et l'offrande des huit ou seize *rigmas* est l'offrande secrète. Pour l'offrande d'ainsité : le domaine des développements à qui s'adresse l'offrande, nous-mêmes qui adressons l'offrande, et les offrandes elles-mêmes – les substances d'offrandes extérieures, intérieure et secrète – qui sont uniquement une représentation de notre esprit et, malgré leurs aspects variés, sont d'une unique essence, indissociables de celui-ci. Sa nature libre de toutes déterminations est inimaginable.

Ainsi nous avons vu l'hommage et les offrandes, qui sont les deux premières branches. Ensuite viennent les cinq branches sous la forme du 'dévoilement continuel' extrait du *Vajra-pañjara-tantra*[8], ce qui fait sept branches. Ces cinq branches sont : le dévoilement des actes négatifs, la réjouissance, le Refuge, bodhicitta et la dédicace. Refuge et bodhicitta apparaissent deux fois (dans cette formule développée), néanmoins ils ne sont pas comptés comme deux branches différentes.

La dissolution en l'état de Claire Lumière

Ceux que nous avions précédemment invités comme objet de nos prières, ainsi que les domaines de développements et tout ce qui est avec eux s'évanouit. Ceci correspond à la phase au cours de laquelle les corps formels (nirmâna et sambhogakâya) n'œuvrent pas pour le bien des vivants, restant en l'absorption de l'ultime Claire Lumière du dharmakâya.

Ne restant pas en le dharmakâya, l'apparition des corps formels, de nouveau, se manifeste, oeuvrant pour le bien des vivants dans l'activité éveillée. La méditation analogue est l'apparence même du Bouddha en laquelle il n'y a pas de résorption-réapparition[9].

།གཉིས་པ་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་ནི།

སྭ་བྷཱ་ཝ་དང་། ཤཱུ་ནྱ་ཏཱའི་སྐབས་དོན་བསམ་པ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་རང་གི་སེམས་ལས་ཐ་དད་དུ་སྣང་བ་ཐམས་ཅད་གཟུང་བ་ཞེས་བྱ་བ་ཡིན་ཏེ། དེའང་འཁྲུལ་པའི་སྣང་བ་ཙམ་ཡིན་གྱི་སེམས་ལས་གཞན་གང་ཡང་གྲུབ་པ་མེད་པས་གཟུང་བ་རང་བཞིན་མེད་པ་སྟེ། སེམས་དེ་ནི་གཟུང་ཆོས་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ཡིན་པའི་ཕྱིར། སྭ་བྷཱ་ཝ་རང་བཞིན་དག་པའི་སྐབས་དང་སྦྱོར་ལ། སྐབས་འདིའི་རང་བཞིན་ཡང་ཀུན་རྫོབ་རྫས་སུ་གནས་པའི་རང་བཞིན་ནོ།

།འཛིན་པ་ནི་ཡུལ་འཛིན་པ་པོ་སྟེ། མཐོང་བ་པོ། རིག་པ་པོ། སྤྱོད་པ་པོའི་དོན་ཡིན་པས་རྣམ་ཤེས་ཚོགས་བརྒྱད་སེམས་སེམས་བྱུང་མཐའ་དག་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་རྒྱུ་རྐྱེན་ཚོགས་པའི་སྣང་བ་ཙམ་ལས་རིག་པའི་རྣམ་པར་ཤར་བ་མ་གཏོགས་གདོད་ནས་མ་གྲུབ་པས་འཛིན་པ་རང་བཞིན་མ་དམིགས་པའོ།

།དེ་ལྟར་ན། གཟུང་འཛིན་གཉིས་ཀ་མ་གྲུབ་པས་ཆོས་ཐམས་ཅད་གདོད་ནས་སྟོང་པའོ། །དེའི་ཕྱིར་ཤཱུ་ནྱ་ཏཱ་སྟོང་པའི་སྐབས་དང་སྦྱོར་ཞིང་། གཟུང་འཛིན་གྱིས་བསྡུས་པའི་ཆོས་ཐམས་ཅད་མ་གྲུབ་པས་གནས་ལུགས་ནི་ཅི་ཡང་མེད་པ་ཞིག་གོ་སྙམ་ན། ཇྙཱ་ན་སྭ་བྷཱ་ཝ་ཞེས་པ་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་རང་བཞིན་ཏེ་གོང་དུ་སྨོས་པ་ལྟར་སེམས་ཉིད་ཁྱབ་བརྡལ་ཆེན་པོ་འབའ་ཞིག་གནས་པའོ།

།དེ་ལྟར་ཡེ་ཤེས་ཚོགས་གསོག་སྟོང་ཉིད་སྒོམ་པའི་དགོས་པ་ནི་དངོས་གཞིའི་སྐབས་སུ་དག་སྣང་ལྷ་སྐུ་སྒྲོ་དགོས་པ་ལ་སྔོན་དུ་མ་དག་པའི་སྣང་བ་མ་སྦྱངས་ན་དག་པའི་ལྷ་སྐུ་སྒྲོ་མི་ཐུབ་པས། ཡེ་ཤེས་ཀྱི་སྣང་བ་སྒྲོ་བའི་བགེགས་བསལ་བའི་ཕྱིར་དང་། ལྷ་སྐུ་དངོས་སྒོམ་པའི་དུས་ན་ཡང་ལྷ་སྐུ་སྣང་སྟོང་ཞེས་བྱ་བའི་སྟོང་པ་ཚང་བར་བྱེད་པ་ལ་འདི་དགོས་ཏེ།

2.2 – *Le développement de gnose*

Nous méditons le sens des mantras *Svabhâva* et *Shûnyatâ* :

On entend par « ce qui est saisi » (tib. *gzung ba*) toutes les apparences distinctes de notre propre esprit. Elles ne sont que des apparences illusoires qui n'ont aucune existence propre en dehors de l'esprit. Aussi dit-on que le « saisi » est sans nature qui lui soit propre (tib. *rang bzhin med pa*). L'esprit lui-même a la même nature que les phénomènes saisis, aussi applique-t-on à l'un comme à l'autre le mantra de la nature pure, *Svabhâva*[10]. Entendu que la notion de « nature » discutée ici est celle de la réalité d'apparence.

On entend par « ce qui saisit » (tib. *'dzin pa*), ce qui saisit les objets, voit, comprend, expérimente. C'est, parmi les huit consciences, l'esprit doté de ses facteurs mentaux. Ce sont de simples apparences issues de causes et de facteurs, des « émergences » de l'intelligence-en-soi[11], à jamais dépourvues d'existence propre. C'est pourquoi la nature du « saisisseur » transcende les références.

Ainsi, « saisi et saisisseur » sont dépourvus d'existence propre ; c'est pourquoi tous les phénomènes duels sont à jamais vacuité. C'est en ce sens qu'on leur applique le mantra de la vacuité, *Shûnyatâ*. Tous les phénomènes inclus dans la dualité « saisi-saisisseur » sont dépourvus de nature propre et l'on considère que leur modalité essentielle est sans existence propre, résidant uniquement en *jñânasvabhâva*[12], la nature de gnose, comme mentionné précédemment, l'unique immense étendue de l'esprit-en-soi.

Quelle est le but du développement de gnose que l'on fait en méditant ainsi sur la vacuité ? Durant la pratique principale, nous allons émaner l'apparence pure de la déité ; mais si nous n'avons pas au préalable dissipé les apparences impures, nous ne pouvons pas produire l'apparence pure du corps de la déité. Cette méditation dissipe les obstacles à l'émanation de « l'apparence de gnose[13] » ; au moment de méditer vraiment le corps de la déité, celui-ci pourra être pleinement apparence-vide.

ལྷ་སྐུར་སྣང་བཞིན་དུ་གཟུང་འཛིན་སྤྲོས་པའི་ཆོས་ཀྱིས་སྟོང་པ་ཞིག་ཐ་ན་མོས་སྒོམ་གྱི་ཚུལ་གྱིས་ཀྱང་དགོས་པ་ལས་དེ་ཡང་འདི་བསྒོམས་པ་ལས་འབྱུང་ངོ་།

།སྐབས་འདིར་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་མཉམ་པར་བཞག་པའི་ངང་དེ་ལས་རྟོག་པ་གཞན་གྱིས་བར་མ་ཆོད་པར། འོག་ནས་འབྱུང་བའི་དཀྱིལ་འཁོར་གྱི་འཁོར་ལོར་ལངས་པ་ན། སྔར་གྱི་སྟོང་པའི་རྒྱུ་དེ་ལས་མ་འདས་བཞིན་དུ་སྒོམ་པའོ།

།འདིར་གཟུང་རྟོག་སྤྱངས་ཏེ་སེམས་ཙམ་དང་། དེ་ཡང་མི་དམིགས་པར་སྒོམ་པའི་ཚུལ། ཡེ་ཤེས་ཚོགས་གསོག་རིམ་པ་གཉིས་སྒོམ་པ་འདི་ནི། འཁོར་ལོ་སྡོམ་པའི་བཤད་རྒྱུད་མངོན་བརྗོད་བླ་མའི་ལེའུ་བཞི་པ་ཡེ་ཤེས་ཚོགས་གསོག་གི་སྐབས་ཉིད་ནས་འདི་སྐད་ཅེས།

གཟུགས་བརྙན་ཙམ་གྱི་ཡེ་ཤེས་ནི། །སེམས་ཙམ་དུ་ནི་རྣམ་པར་བརྟག །ཆོས་རྣམས་ནམ་མཁའ་ལྟ་བུ་སྟེ། །ཆོས་མིན་ཆོས་ཉིད་ཀྱང་མ་ཡིན།

།ཅེས་གསལ་བར་གསུངས་པ་ལྟར་ཡིན་ནོ།

Le corps de la déité est l'apparent vide des projections sujet-objet (apparence de gnose). Il faudrait pour le moins méditer en aspirant à ceci. C'est en méditant ainsi que la vacuité authentique non duelle pourra apparaitre.

En cette circonstance, en l'état d'absorption en la vacuité, sans être interrompu par des pensées autres (que l'aspiration), nous faisons s'élever le mandala qui suit, méditant que celui-ci n'est pas au-delà du « sceau de la vacuité[14] » (saisi-saisisseur vides).

Ces deux étapes du développement de gnose – en lesquelles on délaisse les pensées de ce qui est saisi comme objet, celles-ci n'étant qu'esprit médité comme libre de références – sont exposées dans le quatrième chapitre du *Tantra explicatif de Chakrasamvara, La parole authentique du maître*[15], où il est dit clairement :

> *La gnose du simple reflet*[16]
> *Est désignée comme « rien qu'esprit » (sk. cittamâtra).*
> *Tous les phénomènes sont comme l'espace,*
> *Il n'est de phénomènes ni nature des phénomènes*
> *(Il n'est ni dharma ni dharmatâ).*

།གཉིས་པ་དངོས་གཞི་བསྐྱེད་རྫོགས་ཀྱི་རྣལ་འབྱོར་ལ།

བསྐྱེད་པའི་རིམ་པ་དང་། རྫོགས་པའི་རིམ་པ་དང་། བརླབས་པའི་རྣལ་འབྱོར་རོ།

།དང་པོ་ལ། རྟེན་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་བསྐྱེད་པ། བརྟེན་པ་ལྷའི་དཀྱིལ་འཁོར། རྣལ་འབྱོར་རྫོགས་བྱེད་ཀྱི་ཡན་ལག་སྡེ་གསུམ་མོ།

།དང་པོ་ནི། སྟོང་པའི་ངང་ལས་ཞེས་པ་ནས། དུས་མཚན་དང་བཅས་པའོ། །ཞེས་པའི་བར་ཏེ། མཁས་བཙུན་རྒྱལ་མཚན་འབུམ་གྱིས་མཛད་པའི་སྒྲུབ་ཐབས་ལ་སོགས་པ་བར་སྐབས་སུ་བྱུང་བའི་ཡི་གེ་རྣམས་ལས། སྐབས་འདིར་རྡོ་རྗེའི་ས་གཞི་ར་གུར་རྣམས་སྒོམ་པའི་གསལ་ཁ་མི་བྱེད་ཅིང་། རི་རབ་ཀྱི་སྟེང་སྣ་ཚོགས་རྡོ་རྗེ་དང་པདྨའི་སྟེང་དུ། ཧཱུྃ་ལས་གཞལ་ཡས་ཁང་གྲུ་བཞི་སྒོ་བཞི་དུར་ཁྲོད་དང་བཅས་པ་སྒོམ་པར་མཛད་ཀྱང་། ཡེ་ཤེས་མཁའ་འགྲོ་ཉིད་ཀྱི་གསུང་ངག་མཁས་གྲུབ་ཁྱུང་པོ་རྣལ་འབྱོར་གྱིས་ཡི་གེར་བཀོད་པ་ལས་འབྱུང་བ་ནི་རང་རེའི་སྒྲུབ་ཐབས་ཀྱི་དཀྱུས་བཞིན་ཡིན་པས། ཡིག་སྙིང་ཉིད་བརྟག་པར་བྱ་བའི་ཡུལ་ཡིན་ལ། སྤྲོས་པ་ལ་དགའ་ན། གཞལ་ཡས་ཁང་སྒོ་ཅན་མ་བསྒོམས་ན་སྒྲུབ་ཐབས་ཕྲ་མོར་སོང་བས་དཀྱིལ་འཁོར་སྒོམ་པར་མི་འགྲོའོ་སྙམ་པའམ། མདུན་བསྐྱེད་ལ་དཀྱིལ་འཁོར་སྒོ་ཅན་བྱས་ཕྱིན་བདག་བསྐྱེད་ལ་ཡང་དགོས་སྙམ་པ་ཡིན་ན་ནི་ཕྱོགས་རེ་ཁོ་ན་མཐོང་བའི་སྐྱོན་ཏེ། སྒོམ་པ་ལྷ་དྲུག་ཅུ་རྩ་གཉིས་ཀྱི་སྒྲུབ་ཐབས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཕྱག་ན་རྡོ་རྗེས་མཛད་པ་དང་། ཕག་མོ་ལྷ་བཅུ་གསུམ་མའི་སྒྲུབ་ཐབས་རིགས་ལྡན་ཁྲབ་འཇུག་སྦས་པས་མཛད་པ་དང་། མ་ཧཱ་མུ་ཡའི་རྒྱུད་དངོས་བསྟན་གྱི་སྒྲུབ་ཐབས་དང་། བརྟག་གཉིས་ལས་སྐུ་གསུང་ཐུགས་ཀྱི་ཧེ་རུ་ཀའི་སྒྲུབ་ཐབས

LA PRATIQUE PRINCIPALE
LES YOGAS DE GÉNÉRATION ET DE PERFECTION

Trois parties : la phase de génération ; la phase de perfection ; le yoga de la récitation.

I – La phase de génération

Trois parties : la génération du mandala-support ; la génération du mandala des déités, supporté ; les annexes qui complètent le yoga.

1 – Génération du mandala support

Cette partie commence par « De l'état vide » et termine par « avec Kâlarâtrî ».

Dans le sâdhana[17] composé par le vénérable érudit Gyaltsen Bum et dans d'autres, il n'est pas spécifié de méditer la base vajra, l'enceinte et la tente. Ensuite, sur le mont Meru est un vishvavajra et un lotus sur lequel, de la syllabe *Bhrûm* apparaît un palais carré à quatre portes, avec les cimetières ; ainsi médite-t-on.

Notre sâdhana est le fruit de notre examen des textes anciens et se base sur les instructions de la dâkinî de gnose Niguma et les écrits de l'érudit-accompli Khyungpo Neljor. Si l'on est enclin aux élaborations et que l'on pense que, si l'on ne méditait pas un palais avec des portes, le sâdhana deviendrait inopérant, que l'on ne méditerait pas alors un mandala, ou encore, comme le mandala en face a des portes, il faudrait que la génération de soi en comporte aussi, ce ne seraient là que vues partisanes. En effet, que ce soit dans *Le sâdhana des soixante-deux déités de Samvara* composé par le bodhisattva Vajrapâni, *Le sâdhana des treize déités de Vârâhî* composé par le vidyâdhara Vishnugupta[18], le sâdhana exposé dans le *Tantra de Mahâmâyâ* et dans *Le sâdhana des Corps, Parole,*

གསུངས་པའི་རྒྱུད་དོན་སྒྲ་དྲང་ཐད་རྣམས་ལས་དཀྱིལ་འཁོར་སྒོ་ཅན་མེད་པའི་ཕྱིར། བདག་བསྐྱེད་ཀྱི་དཀྱིལ་འཁོར་སྒོ་ཅན་མེད་ཀྱང་ཚོག་པའི་སྐབས་མང་དུ་གྲུབ་ཅིང་། གོང་དུ་བཤད་པའི་ཕག་མོ་བཅུ་གསུམ་མ་དེའི་དབང་ཚོག་རྒྱ་གཞུང་སློབ་དཔོན་འཇིགས་མེད་ལྷས་མཛད་པའི་མདུན་བསྐྱེད་ལ་སྒོ་ཅན་ཡོད་པ་དང་། གཞན་ཡང་བདག་བསྐྱེད་ལྷ་དཔའ་བོ་གཅིག་པ་ལ་མདུན་བསྐྱེད་དཀྱིལ་འཁོར་སྒོམ་པ་སོགས་རྒྱུད་སྡེ་གོང་འོག་རྣམས་ནས་བདག་མདུན་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་རྒྱས་བསྡུས་དང་རྣམ་པ་མི་འདྲ་བ་མང་དུ་ཡོད་པའི་ཕྱིར། འདིར་ཡང་དེ་བཞིན་དུ་ཤེས་པར་བྱའོ།

།དེས་ན་འདིར་ལྷའི་བཞུགས་གནས་སྣ་ཚོགས་པདྨ་ཉི་ཟླ་ཡང་གཞལ་མེད་ཁང་ཡིན་ཏེ། གཞལ་མེད་ཁང་པདྨའི་རྣམ་པ་ཅན་ནི་མཁའ་འགྲོ་རྒྱ་མཚོའི་ལེའུ་ལྔ་བཅུ་པ་ལས་ཀྱང་བཤད་ཅིང་། ཕལ་པོ་ཆེའི་འོག་མིན་གྱི་བཀོད་པ་སོགས་མདོ་སྡེ་ལས་ཀྱང་བཤད་དོ། །ལང་ཀར་གཤེགས་པ་ལས་ཀྱང་།

ནམ་ཞིག་སེམས་ནི་འགྱུར་བ་ན། །པདྨོ་འདྲ་བའི་གཞལ་མེད་ཁང་། །སྒྱུ་མའི་སྤྱོད་ཡུལ་བྱུང་བ་ན། །དེ་ཡི་ཚེ་ན་ཐེར་ཟུག་གནས། །ཞེས་འབྱུང་སྟེ།

འོག་མིན་ལ་སོགས་པ་དག་པའི་གནས་ན་པདྨོ་ལྟ་བུའི་གཞལ་མེད་ཁང་མང་བའི་ཕྱིར་རོ།

།དེས་ན་སྐབས་འདིར་སྔོན་འགྲོའི་སྐབས་ཀྱི་སྲུང་འཁོར་དེ། ཡེ་ཤེས་ཚོགས་གསོག་གིས་སྟོང་པར་སྦྱངས་ཟིན་ཀྱང་། སླར་ཡང་སྟོང་པའི་ངང་ལས་སྲུང་འཁོར་སྔ་མ་བཞིན་དུ་གྲུབ་པའི་རྡོ་རྗེའི་ར་ལས་རྡོ་རྗེའི་ས་གཞི་རྒྱ་ཆེ་བས། ར་བའི་ཕྱི་ལ་རྡོ་རྗེའི་ས་གཞི་འཁོར་ཡུག་ཏུ་ཞིང་ཆེ་བ་ཞིག་བྱུང་བ། དེའི་སྟེང་དུ་དུར་ཁྲོད་བརྒྱད་མཚན་ཉིད་སྤྱི་དང་མཐུངས་པར་སྒོམ་མོ། །སྲུང་འཁོར་གྱི་ནང་དུ་འབྱུང་བཞིའི་དཀྱིལ་འཁོར་རི་རབ་དང་བཅས་པ་བསྒོམ་དགོས་པ་ལས། བང་རིམ་བཞི་ནི་རི་རབ་ཀྱི་ཕྱེད་ཡན་ཆད་ལ་ཡོད་པ་ཡིན་ཏེ།

Esprit de l'Heruka du *Tantra d'Hevajra* – dont le sens et les paroles sont authentiques – les mandalas n'ont pas de portes. Il est de nombreuses pratiques en lesquelles le mandala de la génération de soi ne comprend pas de portes : dans *Le rituel d'initiation des treize déités de Vârâhî* cité précédemment, texte indien composé par l'âcârya Jigmé Lha[19], la génération en face comprend des portes (mais pas la génération de soi). Parfois la génération de soi est simplement le *dâka* alors que la génération en face est le mandala (élaboré), etc. Il y a ainsi dans les tantras anciens ou plus récents de nombreux types de mandalas, plus ou moins développés, qu'il s'agisse de la génération de soi ou de la génération face.

Dans notre sâdhana, le siège des déités est un lotus varié[20] avec soleil et lune, qui constituent le palais. Un palais sous forme de lotus est décrit dans le chapitre cinquante de *L'Océan des Dâkinîs*[21], dans *La Disposition d'Akanishtha* de l'*Avatamsaka Sûtra* et dans le *Lankâvatâra Sûtra* où il est dit :

> *À un moment, l'esprit,*
> *Est palais semblable au lotus,*
> *Domaine d'activité de l'illusion ;*
> *À ce moment, reste immobile.*

Ainsi, dans de nombreux textes, le palais divin – que ce soit en Akanishtha ou en d'autres terres pures – a la forme d'un lotus.

Dans notre contexte, l'enceinte protectrice préliminaire s'est dissoute en vacuité au moment du développement de gnose mais, de nouveau, de l'étendue de la vacuité, réapparaît l'enceinte protectrice, comme précédemment. Au-delà de l'enceinte vajra est une vaste base vajra. Tout autour à l'extérieur de l'enceinte, la base vajra est un vaste domaine en lequel nous méditons les huit charniers, avec les caractéristiques conformes à ce qu'ils sont d'ordinaire. À l'intérieur de l'enceinte protectrice, nous nous représentons les mandalas des quatre éléments et le Mont Meru. Les quatre étages (des éléments) font la moitié de la hauteur du Mont Meru.

རི་རབ་ཀྱི་སྙིང་པོ་དེ་ཡང་གྲུ་བཞིའི་རྣམ་པར་གནས་པའི་རྩེ་མོའི་ཕྱོགས་མཚམས་བརྒྱད་ལ་རི་རྩེ་འབུར་པོ་རེ་ཡོད་པ་ནི་ལྷོགས་བརྒྱད་དོ། །རི་རབ་ཀྱི་རྩེ་མོའི་དབུས་སུ་པདྨའི་སྡོང་བུ་ཙུང་ཟད་སྐྱེས་ཏེ་སྟེང་དུ་པདྨ་ཁ་རྒྱས་པས་རི་རབ་ཀྱི་རྩེ་མོ་ཁེབས་པ། པདྨ་དེའི་ལྟེ་བ་ཤིན་ཏུ་རྒྱ་ཆེ་ཞིང་འདབ་མ་འཁོར་ཡུག་པད་རྣའི་ཚུལ་ལོ། །དེའི་ལྟེ་བ་ཁེབས་པར་སྣ་ཚོགས་རྡོ་རྗེ། རྡོ་རྗེའི་ལྟེ་བ་གྲུ་བཞིའི་སྟེང་དུ་ལྷའི་གདན་གཞལ་མེད་ཁང་གི་རང་བཞིན་པདྨ་ནི་སྣ་ཚོགས་རྡོ་རྗེའི་ཕྱོགས་བཞིའི་ལོགས་དང་པདྨའི་འདབ་མའི་ཕྱི་མཐའ་མཉམ་པ། འདབ་མའི་རྩེ་མོ་ཙུང་ཟད་ཕྱིན་དུ་འཕགས་པའི་ཆ་ནས་སྤྱིར་འདབ་མ་ལས་ལྟེ་བ་ཆེ་བ་ཡིན་ཀྱང་། འཕྲེད་ལ་ཐད་ཀར་དྲང་ཐད་དུ་གཞལ་ན་ཕྱོགས་རེའི་འདབ་མ་དང་ལྟེ་བ་མཉམ་པས་པདྨ་མཉམ་གསུམ་དུ་ཡོངས་སུ་གྲགས་པ་ཡིན་ལ། སྐབས་འདིར་གེ་སར་ཡང་ལྟེ་བ་ཉིད་ལ་ཐེ་བར་བྱའོ། །གཙོ་བོའི་གདན་ཉི་མའི་དཀྱིལ་འཁོར་ནི། གེ་སར་སྤུངས་པའི་པདྨ་ལྟེ་བ་ཁོན་དང་མཉམ་པ། ཉི་མའི་སྟེང་དུ་འཇིགས་བྱེད་དུས་མཚན་གྱི་གདན་ཏེ། དེ་ཡང་འཇིགས་བྱེད་ནག་པོ་ཌཱ་མ་རུ་དང་ཁ་ཊཱཾ་ག་འཛིན་པ་ཁ་སྦུབ་མགོ་བོ་གཡོན་དུ་ཕྱོགས་པ་འགྱེལ་བ་དང་། དུས་མཚན་མ་དམར་མོ་གྲི་ཐོད་འཛིན་པ་གན་རྒྱལ་དུ་མགོ་བོ་གཡས་སུ་ཕྱོགས་པའོ། །འཁོར་གྱི་རོ་གདན་རྣམས་སྐབས་འདིར་བསྐྱེད་ཀྱང་རུང་། འོག་ཏུ་ལྷ་ཉིད་ཀྱི་སྐབས་བསྐྱེད་ཀྱང་རུང་ངོ་།

།གཉིས་པ་བརྟེན་པ་ལྷའི་དཀྱིལ་འཁོར་ནི། དེའི་སྟེང་དུ་ཞེས་པ་ནས་འགོད་པར་གྱུར་ཀྱི་བར་ཏེ། དེ་ལ་རྒྱུ་མངོན་བྱང་སྒོམ་པ་དང་། འབྲས་བུ་ལྷ་རྫོགས་པ་གཉིས་ཏེ།

དང་པོ་ནི། འདིར་སྒོམ་པ་ཆུང་ངུའི་དབང་དུ་མཛད་ནས་མངོན་བྱང་བསྡུས་པ་ཡིན་ལ།

Le cœur du Mont Meru est constitué du sommet carré. Dans les huit directions s'élèvent les huit monts. Au sommet du Meru se trouve un lotus, épanoui, avec une courte tige, qui couvre le sommet. Le cœur du lotus est extrêmement vaste. Ses pétales constituent une « enceinte de lotus ». Au centre (du lotus) est le vishvavajra, qui le recouvre. Le centre du vishvavajra est carré ; dessus est le siège des déités : un lotus-palais. Les branches du vishvavajra ont le même diamètre que le lotus ; l'extrémité des pétales est légèrement relevée ; le centre est plus grand que les pétales. (Le rayon) des pétales et du cœur sont égaux (le cœur a un diamètre double des pétales), il est ainsi nommé « lotus aux trois égalités ». Ici, les étamines font partie du cœur.

Le siège des déités principales est le mandala du soleil, de dimension égale au cœur du lotus, sans les étamines.

Sur le soleil, le siège de Bhairava et Kâlarâtrî[22]. Bhairava est noir, tient un damaru dans la main droite, un khatvânga dans la gauche, face contre terre, sur le ventre, la tête tournée à gauche. Kâlarâtrî est rouge, tient un trigu (à droite) et un kapâla (à gauche), sur le dos, la tête tournée à droite.

Bien que l'on puisse aussi générer à ce point les cadavres constituant les sièges de l'entourage, on le fera plutôt ultérieurement, au moment de générer les déités elles-mêmes.

2 – Génération du mandala supporté

Cette section commence par « Dessus (sur une lune rose) » et termine par « sont disposés (des vases...) ».

Deux phases : la phase « causale » (tib. *rgyu*), la méditation sur l'*éveil véritable*[23] ; la phase « conséquente » (tib. *'bras bu*), le parachèvement des déités.

2.1 – *La phase causale*

Ici, la pratique est accomplie avec peu d'élaborations et les (phases) d'*éveil véritable* sont succinctes.

དེ་ཡང་བཤད་རྒྱུད་མངོན་བརྗོད་བླ་མའི་ལེའུ་བཅུ་པ་འཇམ་པའི་རྡོ་རྗེའི་དཀྱིལ་འཁོར་གྱི་སྐབས་ནས། ཇི་སྐད་དུ།

དེའི་དབུས་སྟོང་པར་གྱུར་པ་ལ། །ཀླ་བར་ཡི་གེ་ཧཱུྃ་མཆོག་ཡིན། །དེ་ཡོངས་གྱུར་པའི་རྡོ་རྗེ་ལས། །རྡོ་རྗེ་སེམས་དཔའ་རྣམ་པར་སྒོམ། །ཞེས་འབྱུང་བ་ལྟ་བུ་ཡིན་ཏེ།

དེར་ཀླ་བ་ཧཱུྃ་བཅས་པ་རྡོ་རྗེར་སྒྱུར་བའི་དོན། འདིར་འོད་ཟེར་སྤྲོ་བསྡུ་བྱས་ནས་གཅིག་ཏུ་འདྲེས་པ་ཡིན་ལ། དེ་ཡང་རྡོ་རྗེ་འཆང་ཆེན་པོ་ཉིད་ཀྱི་གསུང་ངག །ཡེ་ཤེས་མཁའ་འགྲོ་ཉིད་ཀྱིས་ཐུགས་སུ་ཆུད་པའི་མན་ངག་གོ །དེས་ན་སྤྱིར་ཡོངས་སུ་གྲགས་པ་ལྟར། ཀླ་བ་དང་ཉི་མ་ལས་མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པའི་དོན། འདིར་ཀླ་བ་དམར་སྐྱ་ཡིན་ཡང་ཀླ་བ་གཅིག་ཉིད་ཡིན་པའི་ཕྱིར་མངོན་བྱང་གཉིས་སུ་བགྲང་མི་བདེ་ལ། གོང་དུ་དྲངས་པའི་ལུང་ལས་ཀྱང་། དེ་དབུས་སྟོང་པར་གྱུར་ཅེས་གསལ་བར་འབྱུང་བ་བཞིན་དུ་སྟོང་ཉིད་ལས་བྱང་ཆུབ་པ་བསྟན། ཉི་ཟླའི་དབྱེ་བ་མི་བྱེད་པར་ཀླ་བ་ལ་བསྡུས་པའོ།

།འདིར་མངོན་པར་བྱང་ཆུབ་པ་ནི། ཆོས་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་ལས་བྱང་ཆུབ་པ། ཀླ་བ་ལས་བྱང་ཆུབ་པ། ས་བོན་ལས་བྱང་ཆུབ་པ། གཅིག་ཏུ་འདྲེས་པ་ལས་བྱང་ཆུབ་པ། སྐུ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་ལས་བྱང་ཆུབ་པ་རྣམས་སོ།

།དང་པོ་ནི། སྔར་ཡེ་ཤེས་ཚོགས་གསོག་གི་དུས་སུ་ཆོས་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་ཞུགས་པ་དེ་ལས་མ་ལངས་པར། ཕྱི་རོལ་དུ་བརྟེན་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་བསྐྱེད་པ་སོགས། སྣང་ཆ་སྣ་ཚོགས་པ་ཤར་དུ་ཟིན་ཀྱང་། སེམས་ཉིད་རང་གི་ངོ་བོ་སྟོང་པའི་ངང་ལ་དུ་གནས་པ་དེ་ཡིན་ལ།

གཉིས་པ་ནི། ཀླ་བ་དམར་སྐྱ་དང་།

གསུམ་པ་ནི་དེའི་སྟེང་དུ་རང་སེམས་ཧཱུྃ་ཡིག་སྔོན་པོ།

Dans le chapitre dix du *Tantra explicatif (de Chakrasamvara), La parole authentique du maître*, il est dit, dans la séquence traitant du mandala de *Mañjuvajra* (un aspect de *Mañjushrî*) :

Au milieu, de la vacuité,
Sur une lune est la suprême lettre Hûm
Qui devient un vajra
Duquel on médite l'aspect de Vajrasattva.

Ici, La lune et *Hûm* qui deviennent un vajra (dans la citation ci-dessus) sont remplacés par la lumière qui irradie, se regroupe et fusionne en un seul élément. C'est là une instruction du grand Vajradhâra lui-même, instruction spéciale qu'il inspira à la Dâkinî de gnose. À la place de l'*éveil véritable* à partir du soleil et de la lune qui sont bien connus, nous avons une lune rose. Comme il n'y a qu'une lune seule, il est difficile de la considérer comme deux bases d'*éveil véritable*. Dans la citation ci-dessus, il apparaît clairement que « Au milieu, de la vacuité » est l'*éveil véritable* à partir de la vacuité, auquel s'ajoute l'*éveil véritable* à partir du soleil et de la lune qui, sans dissocier soleil et lune, se résume en la lune (rose).

Ainsi les *éveils véritables* sont : 1. l'éveil à partir de la vacuité, dharmatâ ; 2. l'éveil à partir de la lune ; 3. l'éveil à partir de la syllabe-germe ; 4. l'éveil à partir de la fusion ; 5. l'éveil à partir du corps parachevé.

Premièrement : précédemment, au moment du développement de gnose, nous sommes entrés en la vacuité de dharmatâ et, sans quitter celle-ci, nous générons le mandala supporté. Bien que les apparences variées apparaissent, nous restons dans la présence de l'esprit-en-soi, qui est en lui-même vide.

Au second correspond la lune rose.

Au troisième correspond la syllabe *Hûm* bleue, notre propre esprit.

བཞི་པ་ནི། འོད་ཟེར་སྤྲོ་བསྡུའི་རྐྱེན་གྱིས་ཟླ་བ་ས་བོན་འོད་ཟེར་རྣམས་གཅིག་ཏུ་འདྲེས་པའི་གོང་བུ།

ལྔ་པ་ནི། གོང་བུ་དེ་ཆ་དྲུག་ཏུ་གྱུར་ནས། གཉིས་དབུས་དང་། བཞི་ཕྱོགས་ཀྱི་འདབ་མར་སོང་བའི་སྐད་ཅིག་ལ་གཙོ་འཁོར་ཐམས་ཅད་རྫོགས་པར་སྒོམ་པའོ།

།སྐབས་འདིར་ཟླ་བ་དམར་སྐྱ་ཙམ་མ་གཏོགས། ཨཱ་ལི་ཀཱ་ལིས་མཚན་པ་མེད་པས་མངོན་བྱང་དུ་མི་འགྱུར་རོ་སྙམ་ན། ཨཱ་ལི་ཀཱ་ལི་མེད་པར་ཡིག་འབྲུ་རེ་ཙམ་ལས་བསྐྱེད་པའི་མངོན་བྱང་ཡང་མི་གཡོ་བླ་མེད་སོགས་རྒྱུད་ལས་གསུངས་པ་དང་། ཡིག་འབྲུ་ལས་ཡེ་ནས་མ་བསྐྱེད་པའི་ཉི་ཟླ་ཁ་སྦྱོར་གྱི་མངོན་བྱང་ཡང་ཨཱ་ལི་ཀཱ་ལི་ལ་མ་ལྟོས་པའི་མངོན་བྱང་ཡིན་ནོ་ཞེས་ཤིན་ཏུ་གྲགས་ཆེ་ཞིང་དེ་ལ་ལུང་རིགས་ཀྱིས་གནོད་པ་ཡང་མེད་དོ།

།ཡང་སྐུ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་མངོན་བྱང་ཡིན་ན་འབྲས་བུ་ལྷ་རྫོགས་པ་ལོགས་སུ་མེད་པར་འགྱུར་རོ་སྙམ་ན། འདི་ལྟར་བརྗོད་དེ། གཅིག་ཏུ་འདྲེས་པའི་གོང་བུ་དེ་ཉིད་ཆ་དྲུག་ཏུ་འགྲོ་བའི་མགོ་བརྩམས་པ་ནས་ལྷ་སྐུར་འགྲུབ་བཞིན་པའི་སྐབས་ནི་རྒྱུ་མངོན་བྱང་ཡིན་ལ། དམ་ཚིག་སེམས་དཔའི་དཀྱིལ་འཁོར་དུ་བཞེངས་ནི་ཟིན།

ཡེ་ཤེས་སྤྱན་འདྲེན་གྱི་མགོ་མ་བརྩམས་པའི་བར་དེར་ལྷ་སྐུ་རྣམས་ལ་སེམས་གནས་པའི་སྐབས་འདི་ནི། འབྲས་བུ་ལྷར་རྫོགས་པའི་གནས་སྐབས་སོ། །ཞེས་དབྱེ་བ་ཕྱེད་པར་བྱའོ།

།གཉིས་པ་འབྲས་བུ་ལྷར་རྫོགས་པ་ནི་ཚིག་དོན་གོ་སླ་ལ་དག་པ་ནི།
ཆོས་ཉིད་མི་འགྱུར་བས་སྐུ་མདོག་སྔོན་པོ།
ཆོས་ཐམས་ཅད་དེ་བཞིན་ཉིད་རོ་གཅིག་པས་ཞལ་གཅིག
།བདེན་གཉིས་དག་པས་ཕྱག་གཉིས།

Au quatrième, la lumière émane et se résorbe ; la lune, la syllabe-germe et les rayons de lumière fusionnent en une seule boule.

Au cinquième, la boule se divise en six parties – deux au centre, quatre sur les pétales. Les déités principales et de l'entourage sont instantanément parachevées.

On pourrait penser, dans ce processus, qu'il ne s'agit pas d'un *éveil véritable* du fait qu'il n'y ai qu'une seule lune rose sans les « caractéristiques d'Âli et de Kâli » (associés généralement au soleil et à la lune). Cependant, on trouve un *éveil véritable* se développant à partir d'une seule syllabe, sans Âli Kâli, dans certains tantras, tel *Le Tantra de l'Insurpassable Immuable*[24]. L'*éveil véritable* avec soleil et lune unis, sans génération à partir de syllabes, est un *éveil véritable* qui ne se repose pas sur Âli Kâli : il n'y a là aucune erreur, tant du point de vue des autorités scripturaires que de la logique.

On pourrait aussi penser que l'*éveil véritable* du corps parachevé n'est pas bien différent de la phase « conséquente » (exposée plus loin). Cependant, la réalisation du corps parachevé des déités – à partir du moment où la boule de lumière en laquelle tout a fusionné se divise en six, et jusqu'à ce que le corps des déités se réalise – est bien un *éveil véritable* de la phase causale (sa phase finale) : la manifestation du mandala des samayasattvas est alors achevée. La phase au cours de laquelle l'esprit demeure absorbé sur le corps des déités, jusqu'au début de l'invocation des jnânasattvas, est ce que l'on nomme la phase « conséquente », le parachèvement du corps des déités.

2.2 – *La phase conséquente*

Le sens en est aisé à comprendre. Le sens pur (des attributs) est :

– Du fait de l'immuabilité de dharmatâ, son corps est bleu.

– Du fait de la saveur unique de l'ainsité de tout phénomène, il a une face.

– Du fait de la pureté des deux réalités (relative et ultime), il a deux bras.

སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོས་སྤྱན་རས་དམར་བ།

དུས་གསུམ་མཁྱེན་པས་སྤྱན་གསུམ།

རྣམ་རྟོག་སྤྱངས་པས་ཁྲོ་བ།

ཡོན་ཏན་རྒྱས་པས་སྙིག་པ།

སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོས་ཆགས་པ།

བདུད་བཞི་འཇོམས་པས་མཆེ་བ་བཞི།

ཉོན་མོངས་པ་ཐམས་ཅད་བཅོམ་པས་བཞིན་ཤིན་ཏུ་འགྱུར་བ་ལ་སོགས་པའོ།

།བླ་ན་མེད་པའི་གོ་འཕང་བསྙེས་པས་རལ་པའི་ཐོར་ཚུགས།

གཙུག་གི་ནོར་བུ་དང་བཅས་པའི་སྐྱི་བོའི་འཁོར་ལོ་དང་རྣ་ཆ་མགུལ་རྒྱན་གདུ་བུ་སྐ་རགས་མཆོད་ཕྱིར་ཐོགས་ཏེ་ཕྱག་རྒྱ་དྲུག་ནི་པར་ཕྱིན་དྲུག

།གདུ་བུ་ལ་དབྱེ་ན།   ཕྱག་གདུབ་ཞབས་གདུབ་དཔུང་གདུབ་སོར་གདུབ་བཞི་ཡོད།

མཆོད་ཕྱིར་ཐོགས་ནི་སེ་རལ་ཁའོ།

།ཕྱིན་ལས་སྣ་ཚོགས་རྡོ་རྗེ།

བདེ་བ་ཆེན་པོ་འཕེལ་བཞིན་པའི་ཕྱིར་ཟླ་བ་ཕྱེད་པ།

ཐིག་ལེ་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་སེམས་ཡེ་ཤེས་སུ་འགྱུར་བའི་ཕྱིར་ཐལ་བས་བྱུགས་པ།

ཡེ་ཤེས་ལྔའི་དབུ་རྒྱན་དང་དར་དཔྱངས།

སེམས་བྱུང་ལྔ་བཅུ་དག་པའི་མགོ་འཕྲེང་།

གདུག་པ་མ་ལུས་པ་འདུལ་བའི་ཕྱིར་སྟག་ལྤགས།

གཞན་གྱི་སྒྲིབ་གཉིས་འཇོམས་པར་མཛད་པའི་ཕྱིར་རྡོ་རྗེ།

ཆོས་ཀྱི་སྒྲ་སྒྲོག་པས་དྲིལ་བུ།

ཐབས་བདེ་བ་ཆེན་པོ་ཉིད་ཤེས་རབ་སྟོང་པར་ཤར་བས་ཡུམ་ལ་འཁྱུད་པ།

– Du fait de la grande compassion, ses yeux sont rougeoyants.
– Connaissant les trois temps, il a trois yeux.
– Ayant abandonné les concepts, il est courroucé[25].
– Les qualités éveillées étant en lui épanouies, il est gracieux.
– Par sa grande compassion, il est attrayant.
– Ayant soumis les quatre mâras[26], il a quatre canines.
– Ayant vaincu les passions, ses expressions sont changeantes, etc.
– Ayant atteint le niveau insurpassable, ses cheveux son attachés en un chignon.
– L'anneau d'os orné d'un joyau au sommet de sa tête, les bijoux d'oreilles, les colliers, les bracelets, la ceinture et le poitrail (ou baudrier) symbolisent les six pâramitâs.
– Il porte quatre types d'anneaux : aux poignets, aux chevilles, aux bras, aux doigts.
– Le poitrail est le plastron[27].
– Le vishvavajra symbolise l'activité éveillée.
– Le croissant de lune symbolise la manifestation de la grande félicité.
– Ayant transformé en gnose (les deux) bodhicitta, il est couvert de cendres (funéraires).
– Les soieries et l'ornement de tête symbolisent les cinq gnoses.
– Le collier de têtes symbolise la libération des cinquante facteurs mentaux.
– Disciplinant les méchants sans exception, il porte une peau de tigre.
– Dissipant les deux voiles d'autrui, il tient un vajra.
– Proclamant le Dharma, il tient une cloche.
– Les moyens (habiles), grande félicité, se manifestant comme vacuité et connaissance transcendante, il enlace la yum[28].

ཞབས་གཡོན་སྦྱོར་བྲལ་རྟོགས་པའི་ཡེ་ཤེས། དེའི་རང་བཞིན་འཇིགས་བྱེད། སྲུང་འདས་ཀྱི་མཐའ་གནོན་ཏེ་སྦྱོར་བྲལ་གྱི་ཡེ་ཤེས་རྣམ་པ་ཐམས་ཅད་པར་འཆར་བའི་ཕྱིར།

ཞབས་གཡས་བདེ་བ་ཆེན་པོ། དེའི་རང་བཞིན་གྱི་དུས་མཚན་མ་འཁོར་བའི་མཐའ་གནོན་ཏེ་བདེ་བ་ཆེན་པོས་འཁོར་བའི་རྒྱུ་འཛག་བདེ་བག་ཆགས་དང་བཅས་པ་སྤངས་པའི་ཕྱིར་རོ།

།སྐབས་གཞན་ལས་གར་གྱི་ཉམས་དགུ་ལ་དག་པ་བཤད་པའང་ཡོད་མོད་ཀྱི། འདིར་ནི་ཉམས་འགྱུར་སྔར་བཤད་པ་རྣམས་ཀྱི་དོན་བསྡུ་ཡིན་པས་དག་པ་ལོགས་སུ་མི་དགོས་ཤིང་།

མཚན་དཔེ་རྣམས་ཀྱང་དག་ཆོས་དངོས་ཡིན་པས་དག་པ་ལོགས་སུ་མི་དགོས་སོ།

།ཡུམ་ལ་དམར་མོ་ནི་སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་སྙིང་རྗེས་རྗེས་སུ་ཆགས་པ།

ཡེ་ཤེས་ཀྱི་སྣང་བ་རྒྱས་པས་མེ་ལྟར་འབར་བ།

རྩ་བའི་ཉོན་མོངས་དྲུག་གཅོད་པས་གྲི་གུག

།དངོས་པོར་ཞེན་པ་སྤངས་པས་སྡིགས་མཛུབ་ཀྱིས་ཕྱོགས་ཐམས་ཅད་གནོན་པ།

རྣམ་རྟོག་སྤངས་པས་ཐོད་པ།

བདུད་བཅོམ་པའི་ཡེ་ཤེས་ནི་དེའི་ནང་གི་ཁྲག

།སྤྲོས་པ་ཐམས་ཅད་སྤངས་པའི་གནས་ལུགས་ནི་གཅེར་བུ།

སྒྲིབ་པ་ལས་གྲོལ་བའི་ཡེ་ཤེས་སྐྲ་གྲོལ་བ།

ཤེས་རབ་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་སྐུ་ལུས་ལ། ཕར་ཕྱིན་གཞན་ལྔའི་ཕྱག་རྒྱ་ལྔས་བརྒྱན་པ།

དབུ་རྒྱན་དང་དོ་ཤལ་དང་ཞབས་གཉིས་ཀྱི་དག་པ་གོང་དང་འདྲ་བ་ལས། གཡས་བསྐུམས་པ་ཐབས་བདེ་བ་ཆེན་པོས་སྲུང་འདས་ཀྱི་མཐའ་གནོན་པ་དང་། གཡོན་བརྐྱངས་པས་ཤེས་རབ་སྟོང་པ་ཉིད་ཀྱིས་འཁོར་བའི་མཐའ་གནོན་པ་སྟེ། སྦྱོར་བརྐྱང་བསྐུམ་གྱི་

– Sa jambe gauche représente la gnose de la réalisation de l'au-delà des concepts, dont la nature est Bhairava. Elle soumet l'extême du nirvâna, étant la gnose au-delà des concepts de toutes les apparences[29].

– Sa jambe droite représente la grande félicité, dont la nature est Kâlarâtrî. Elle soumet l'extême du samsâra. Par la grande félicité, il a abandonné la cause du samsâra que sont le plaisir avec effusion et les tendances associées.

En d'autres circonstances, on peut exposer la pureté des neuf expressions (postures) de la danse mais, celles-ci étant résumées dans ce qui vient d'être expliqué, il n'est pas nécessaire d'en présenter le sens pur.

Les marques et signes étant les véritables qualités pures (de l'éveil), il n'est pas non plus nécessaire d'en préciser le sens pur.

– La Yum est rouge, considérant tous les vivants avec compassion.

– Étant l'épanouissement des apparences de gnose, elle est flamboyante.

– Tranchant les six passions fondamentales, elle tient un trigu.

– Ayant abandonné la saisie, qui appréhende les choses comme étant substantielles, son index soumet toutes les directions.

– Ayant abandonné les concepts, elle tient un kapâla.

– Le sang qu'il contient est la gnose qui soumet les démons.

– Étant l'état fondamental en lequel toute détermination conceptuelle est abandonnée, elle est nue.

– Étant la gnose libre de voiles, ses cheveux sont libres (déliés).

– Son corps est la prajñâpâramitâ ; il est paré des cinq autre symboles des pâramitâs.

– Le symbolisme pur du diadème, de la guirlande et des deux jambes est similaire au symbolisme exposé précédemment (si ce n'est que)

– Sa jambe droite fléchie exprime la soumission de l'extrême nirvâna au moyen de la grande félicité et sa jambe gauche tendue, la soumission de l'extrême samsâra par la connaissance transcendante de la vacuité.

དག་པ་ལ་ནི་ངེས་པ་མེད་པས་སྣ་ཚོགས་སྣང་ངོ་།

།གཉིས་ཀར་ལང་ཚོ་གསར་དུ་བདོ་བ་ནི་ནམ་དུ་ཡང་མི་འགྱུར་བའི་དོན་དང་།

མེ་དཔུང་འབར་བ་ནི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་སྐུ་ཉིད་ཡིན་པར་མཚོན་པའོ།

།མཁའ་འགྲོ་མ་ནི་ཆུ་ཁམས་རྣམ་པར་དག་པ་དང་། ལྷ་མ་ཧྲུང་། དུམ་སྐྱེས་མ་མེ། གཟུགས་ཅན་མ་ས་དག་པའོ། །སྐུ་མདོག་རྣམས་ནི། རྡོ་རྗེའི་རིགས་ཡིན་པས་མཐིང་ག །ལས་ཀྱི་རིགས་ཀྱི་ལྗང་གུ། པདྨའི་རིགས་ཀྱི་དམར་པོ། རིན་ཆེན་རིགས་མཚོན་པའི་སེར་མོའོ།

།ཞལ་གཅིག་ཕྱག་གཉིས་སྤྱན་གསུམ་གྱི་ཐོད་སོགས་ཀྱི་དག་པ་གོང་མ་དང་འདྲ།

མཚན་ཁྲུང་གི་ཁ་ཊྭཾ་ག་ནི་རང་རང་གི་ཐབས་མཚོན་ཅིང་།

ཐུན་མོང་དུ་བདེ་སྟོང་ལྷ་སྐུར་ཤར་བའོ།

།མི་རོའི་གདན་ནི་ཐབས་ལ་མཁས་པའི་ཡེ་ཤེས་ཏེ།

ཞབས་གཡོན་ནི་སྙིང་རྗེ་ཆེན་པོ་དང་། གཡས་དོན་དམ་རྟོགས་པའི་ཡེ་ཤེས་སོ།

།མཚམས་ཀྱི་འདབ་མ་བཞི་ལ་བུམ་པ་བཞི་ནི། ཡེ་ཤེས་དག་པའི་རང་བཞིན་རྒྱལ་བ་རིགས་བཞི་སྟེ་མི་བསྐྱོད་རིན་འབྱུང་སྣང་མཐའ་རྣམ་སྣང་རྣམས་སོ།

།ཐོད་པ་བཞི་ནི། རིགས་བཞི་སོ་སོ་སོ་སོ་ལ་རྗེས་སུ་འགྲོ་བའི་རྟ་མཆོག་དོན་ཡོད་གྲུབ་པའོ། །ཡང་ན་འདི་རྣམས་སེམས་དཔའ་ཡབ་ཡུམ་བརྒྱད་ལ་སྦྱོར་བའི་སྐབས་ཡོད་པས་དབང་པོ་དང་ཡུལ་དག་པའི་ཡེ་ཤེས་སུ་རུང་ངོ་།

D'une façon générale, le sens d'une jambe tendue et l'autre fléchie est incertain et trouve différentes explications.

– Yab et Yum ont un caractère frais et juvénile, qui a le sens de l'immuabilité (la fraîcheur de l'état premier).

– L'orbe flamboyant (en lequel ils demeurent) est le corps de gnose.

– *Dâkinî* est l'aspect pur de l'élément eau ; *Lâmâ*, de l'élément air ; *Khandarohâ*, de l'élément feu ; *Rûpinî*, de l'élément terre.

– *Dâkinî* est bleue, symbolisant la famille *Vajra* ; *Lâmâ* est verte, famille *Karma* ; *Khandarohâ* est rouge, famille *Padma* ; *Rûpinî* est jaune, famille *Ratna*.

– La face unique, les deux bras, les trois yeux, trigu, kapâla, etc. ont le même sens que précédemment.

– Le khatvânga au creux du bras symbolise leur « moyen » (yab symbolique) respectif[30].

– D'une façon générale, elles sont la félicité-vide manifestée comme corps de déité.

– Le « siège », le cadavre, représente la gnose des moyens adroits.

– Leur jambe gauche représente la grande compassion ; la droite, la gnose réalisant l'absolu.

– Sur les quatre pétales des directions intermédiaires sont quatre bumpas. Ils symbolisent la nature pure des gnoses, les victorieux des quatre familles –Akshobhya, Ratnasambhava, Amitâbha, Vairocana.

– Les quatre kapâlas symbolisent, pour chaque famille, le « sublime cheval », Amoghasiddhi (la gnose toute accomplissante, la famille karma). Ils peuvent aussi s'appliquer aux huit bodhisattvas Yab-Yum, auquel cas ils représentent la gnose de la pureté des facultés et de leurs objets.

།གསུམ་པ་རྣལ་འབྱོར་རྫོགས་བྱེད་ཀྱི་ཡན་ལག་ལ།

ཡེ་ཤེས་པ་གཞུག་པ། བྱིན་རླབས་ཀྱི་རྣལ་འབྱོར། དབང་བསྐུར་རྒྱས་བཏབ། བདུད་རྩི་མྱང་བ་བཞིའོ།

།དང་པོ་ནི། རང་གི་སྙིང་གའི་ཧཱུྃ་ཞེས་པ་ནས་ཡོ་ག་ཤུདྡྷོ྅ཧཾ་གི་བར་ཏེ།

ཕཾ་ཕཾ་ཞེས་བརྗོད་པའི་སྐབས། འབར་བའི་ཕྱག་རྒྱ་དཔྲལ་བའི་གནས་སུ་གཡོན་སྐོར་ལན་གསུམ་དང་གཡས་སྐོར་ལན་གཅིག་བྱ།

ཨརྒྷཾ་སོགས་ཀྱིས་མཆོད་པ་ནི་ཡེ་ཤེས་པ་ནམ་མཁར་བྱོན་པ་དེ་ལ་འབུལ་བ་ཡིན།

དེ་རྗེས་གཙོ་བོའི་ཐུགས་ཀ་ནས་མཁའ་འགྲོ་མ་བཞི་སྤྲོས་ཏེ། ལྕགས་ཀྱུ་ཐོགས་པས་ཛཿཞེས་ཡེ་ཤེས་པ་རྣམས་བཀུག་ནས་ལྷ་སོ་སོའི་སྨིན་མཚམས་ཀྱི་ཐད་ཀྱི་ནམ་མཁའ་ལ་བཞག །ཞགས་པ་ཐོགས་པས་ཧཱུྃ་ཞེས་དམ་ཚིག་པ་སོ་སོ་ལ་བསྟིམ། ལྕགས་སྒྲོག་ཐོགས་པས་བཾ་ཞེས་དམ་ཡེ་འབྲལ་བ་མེད་པར་བཅིང་། དྲིལ་བུ་ཐོགས་པས་ཧོཿཞེས་ལྷ་དེ་དགྱེས་བཞིན་དུ་བཞུགས་པར་བསམ། དེ་སྐབས་སོ་སོའི་ཕྱག་རྒྱ་ཡང་འཆའ་ཞིང་མཁའ་འགྲོ་མ་བཞི་པོ་དེ་ཡང་རང་གི་ཐུགས་ཀར་བསྡུ།

དཀྱིལ་འཁོར་བསྡུས་པའི་སྐབས་འདིར་དགུག་གཞུག་བྱེད་མཁན་གྱི་མཁའ་འགྲོ་བཞི་པོ་དེ་ཡང་རྡོ་རྗེ་ཕག་མོ་ཉིད་དོ་ཞེས་པ་ནི་བླ་མའི་མན་ངག་གོ

།དེ་ནས་པད་སྐོར་གྱི་མཐར་འཁྱུད་རྒྱ་བྱས་ནས་ཡོ་ག་ཤུདྡྷོའི་སྔགས་བརྗོད། དེ་ལ་ཡོ་ག་ནི་སྦྱོར་བ་སྟེ་དམ་ཚིག་པ་དང་ཡེ་ཤེས་པ་སྦྱོར་བའི་དོན་ནོ།

།གཉིས་པ་ནི། རང་གི་དཔྲལ་བར་སོགས་ཏེ་གོ་སླའོ།

3 – Les annexes qui complètent le yoga

Quatre parties : La venue des jnânasattvas ; le yoga de la consécration ; le sceau de l'initiation ; l'expérience de l'amrita.

3.1 – *La venue des jnânasattvas*

Cette partie commence par « Du *Hûm* de mon cœur… » et termine par « *yoga shuddho'ham* ».

Disant *Phem, Phem*, nous faisons le mudrâ flamboyant (*'bar rgya*) au niveau du front, tournant trois fois à gauche, une fois à droite.

Puis les offrandes avec *argham,* etc. Les jnânasattvas viennent alors dans l'espace et nous leur offrons.

Ensuite, du cœur de la déité principale irradient quatre dâkinîs : la première, tenant un crochet, dit *Jah* et attire les jnânasattvas qui se placent au niveau du front de chaque déité[31] ; une autre, tenant un lasso, dit *Hûm*, les jnânasattvas fondent en chaque samayasattva ; une autre, tenant des menottes, dit *Vam,* samayasattvas et jnânasattvas sont liés indissociablement ; la dernière, tenant une cloche, dit *Hoh,* nous pensons que les déités demeurent en cette union bienheureuse. Nous faisons en même temps le mudrâ correspondant à chaque (étape) puis les quatre dâkinîs se résorbent en notre cœur.

Durant cette phase de regroupement du mandala, les quatre dâkinîs qui attirent et font résider les jnânasattvas sont Vajravârâhî. Ceci est une instruction orale du Maître.

Nous faisons un pékor, le mudrâ de l'enlacement (*'khyud rgya*) puis récitons le mantra *Yoga shuddho*. Ici, *yoga* signifie « unir », c'est l'union des samayasattvas et des jnânasattvas.

3.2 – *Le yoga de la consécration*

Depuis « À mon front… ». Le sens est évident[32].

།གསུམ་པ་ནི།

ཡང་སྙིང་གའི་ཧཱུྃ་ཞེས་པ་ནས་དབུ་བརྒྱན་གྱི་བར་སྦྱོན་བྱ་བའི་བར་རོ།

།དེ་ལ་གཞན་རྣམས་གོ་སླ་ལ་བཙུན་མོར་བཅས་ཞེས་པ་ནི། སངས་རྒྱས་ཀྱི་བཙུན་མོ་ཡུམ་བཞི། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའི་བཙུན་མོ་རྡོ་རྗེ་མ་དྲུག །ཁྲོ་བོའི་དབང་པོའི་བཙུན་མོ་མཁའ་འགྲོ་མ་བཅུའམ་བཞི་ལ་སོགས་པའོ།

།གཙོ་བོའི་ཐུགས་ཀ་ནས་ཞེས་པ་ནི། དབང་གི་ལྷའི་གཙོ་བོའི་ཐུགས་ཀ་ནས་ཡིན་ལ། ཡུམ་ལྷ་ནི་རྡོ་རྗེ་ཕག་མོ་དང་རྣལ་འབྱོར་མ་བཞིའོ། །འདི་རྣལ་འབྱོར་མ་རྒྱུད་ཀྱི་ལུགས་ཡིན་པའི་ཕྱིར། དབང་བསྐུར་མཁན་དངོས་ལྷ་མོས་མཛད་པ་ཟབ་པར་བཞེད་དོ། །འདིར་རིགས་བདག་རྣམས་ནི་རང་རིགས་ཀྱི་རྒྱས་བཏབ་ཡིན་ནོ།

།བཞི་པ་ནི།

བསང་སྦྲངས་ནས་བདེ་བས་མཉེས་པར་བསམ་ཞེས་པའི་བར་ཏེ།

དེ་ལ་འདིར་ཐོད་པ་དང་དམ་རྫས་ས་བོན་མེད་པར་སྐད་ཅིག་ཙམ་གྱིས་བསྐྱེད་པ་ནི་རྫས་ཀྱི་བདུད་རྩི་དང་།

སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་བདུད་རྩིར་ཞུ་ཞིང་བསྡིམ་པ་ནི་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་བདུད་རྩི་དང་།

དམ་རྫས་སྟེང་གི་ལྷ་ལྷ་མོ་ཞུ་བ་ནི་ལྷའི་བདུད་རྩི་སྟེ།

བདུད་རྩི་རྣམ་པ་གསུམ་གཅིག་ཏུ་འདྲེས་པ་ནི། ལྷ་རྣམས་ཐམས་ཅད་ཚིམ་པར་བྱེད་པའོ་ཞེས་ཡེ་ཤེས་མཁའ་འགྲོ་མའི་མན་ངག་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའོ།

།དེ་ལ་དམ་རྫས་ཤ་ལྔ་ནི། དངོས་གྲུབ་འགུགས་པའི་དོན་གྱི་ལྕགས་ཀྱུ་ལྔ་ཞེས་བྱ་སྟེ་ཐབས་སངས་རྒྱས་ལྔའམ་དཔའ་བོ་རིགས་ལྔའི་དག་པ་ཡིན་ལ།

3.3 – *Le sceau de l'initiation*

Cette partie commence par « De nouveau, du *Hûm* du cœur… » et termine par « couronnant (Rûpinî) » ou, si l'on souhaite, la version développée (voir petites lettres). Cette partie est dans l'ensemble aisée à comprendre.

Quand il est dit « avec leurs dames », il s'agit des quatre parèdres des bouddhas. Les parèdres des bodhisattvas sont les six déesses vajra. Les parèdres de « ceux aux facultés courroucées » sont les dix dâkinîs, parfois quatre, etc.

Puis « du cœur des aspects principaux » émanent les déités d'initiation, cinq Yums – Vajravârâhî et les quatre yoginîs. Ici, nous suivons la tradition de l'Anuttara Yoga, Tantra mère, l'initiation est donc conférée par des aspects féminins ; c'est un aspect profond (du tantra). Ici, les maîtres des familles sont le sceau (symbole) de leur propre famille.

3.4 – *L'expérience de l'amrita*

Cette partie commence par « dissiper et purifier » et termine par « penser que les déités sont comblées de bonheur ».

Ici le kapâla et les substances-samaya[33] sont générés instantanément, sans syllabe-germe, c'est « l'amrita substantielle ».

Les bouddhas fondent en amrita et sont absorbés, c'est « l'amrita de gnose ».

Les cinq déités au-dessus des substances-samaya fondent, c'est « l'amrita divin ».

La fusion des amritas comble les déités ; ceci est une instruction particulière de la Jñânadâkinî (Niguma).

Les cinq viandes, substances-samaya, sont les cinq « crochets[34] » essentiels qui attirent les accomplissements. Elles correspondent aux moyens (*upâya*, qui font se révéler), au niveau pur, les cinq Bouddhas ou les Vaillants des cinq familles[35].

སྦྱོར་བྱེད་རྣམ་པ་ལྔ་ནི། འགྲོ་བ་དབང་དུ་བྱེད་པའི་རྫས་ཏེ་ཤེས་རབ་ཡུམ་ལྔའི་རྣམ་པར་དག་པ་ཡིན་ཅིང་།

བདུད་རྩི་ལྔ་ནི། ལུས་གནས་འགྱུར་བ་འཛིན་པའི་དངོས་གྲུབ་ཀྱི་རྒྱུ་སྟེ་ཐབས་དང་ཤེས་རབ་ཟུང་དུ་འཇུག་པའི་དག་པའོ།

།ཤ་ལྔ་སྐུ། སྦྱོར་བྱེད་གསུང་། བདུད་རྩི་ལྔ་ཐུགས་ཀྱི་དག་པར་ཡང་འཇོག་གོ

།སྦྱོར་བྱེད་ལྔ་ནི། འབྲུ་ལས་བྱུང་བའི་ཆང་དང་། སྦྲང་རྩི་ལས་བྱུང་བ་དང་། བུ་རམ་ལས་བྱུང་བ་དང་། སྦྲུར་བ་ལས་བྱུང་བ་དང་། ཤིང་ལས་བྱུང་བའོ།

།འདིར་ནང་མཆོད་བྱིན་རླབས་དཀྲུས་མ་བྱས་ཀྱང་རུང་མོད་ཀྱི་འདིར་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཁྱད་ཆོས་ཡིན་པས་འདི་ཁོ་ན་གནད་ཆེ་ལ། སྤྱིར་ཡང་རང་གཞུང་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པ་ཡོད་ཕྱིན་སྤྱི་འགྲོས་ལ་སྐབས་འཚོལ་དགོས་པའང་མིན་པ་ལྟར་བླ་མ་གོང་མ་རྣམས་ཀྱང་འདི་ཉིད་ཁོ་ན་ཕྱག་ལེན་མཛད་དོ།

།སྐབས་འདིར་འཕྲོས་དོན་ཙུང་ཟད་བརྗོད་ན། དཔལ་འཁོར་ལོ་སྡོམ་པའི་སྒྲུབ་ཐབས་ལ་ལྷན་སྐྱེས་དང་དཔའ་གཅིག་སོགས་ཕྲ་མོའི་རིགས་ལ་ངེས་པ་མི་འདུག་ཅིང་།

དཀྱིལ་འཁོར་གྱི་འཁོར་ལོའི་རིགས་ལ་རྫོགས་པའི་རྣལ་འབྱོར་གྱིས་བསྐྱེད་པ་ལྟ་བུ་འགའ་ཞིག་ལ་མི་དགོས་ཀྱང་། གཞན་ཕལ་ཆེར་ལ་གོ་ཆ་བཀོད་པ་ཡོད་པས།

གཙོ་བོའི་སྐུ་ལ་དཔའ་བོའི་གོ་ཆ་དྲུག །གཙོ་མོའི་སྐུ་ལ་དཔའ་མོའི་གོ་ཆ་དྲུག །འགའ་ཞིག་ལ་ཕན་ཚུན་དུ་རྒྱ་ཉིས་རིམ་དང་བཞི་རིམ་གྱི་བར་དུ་བྱེད་པའང་ཡོད་དོ། །གོ་ཆ་བཀོད་པའི་དགོས་པ་ནི། སྐྱེ་མཆེད་བཅུ་གཉིས་བྱིན་གྱིས་རློབ། སྲུང་བ་ཁྱད་པར་

– Les cinq substances enivrantes sont les substances qui ont pouvoir sur les vivants. Elles correspondent au pôle de la connaissance (*prajñâ*) et sont, au niveau pur, les cinq parèdres[36].

– Les cinq amritas[37] sont la cause de l'accomplissement, le pouvoir de transformer corps et lieux. Au niveau pur, elles correspondent à l'union des moyens et de la sagesse.

– Les cinq viandes peuvent s'appliquer plus particulièrement au Corps ; les substances enivrantes à la Parole ; les cinq amritas à l'Esprit.

– Les cinq substances enivrantes sont : l'alcool de grains (whisky, saké) ; l'alcool de miel (hydromel) ; l'alcool de mélasse (rhum) ; l'alcool mélangé ; l'alcool d'arbres fruitiers.

Bien que l'on puisse ne pas suivre le déroulement de la consécration de l'offrande intérieure, comme celle-ci est un enseignement particulier remarquable, elle est importante. Notre texte étant une tradition particulière, il n'est pas tenu de s'intégrer dans un protocole ordinaire, c'est ainsi qu'ont pratiqué les maîtres du passé.

Pour expliquer certains développements de cette section (des annexes qui complètent le yoga), les sâdhanas du glorieux Chakrasamvara comportent des sous-catégories, tel que l'aspect Yab-Yum, l'aspect Yab seul et d'autres pour lesquelles il ne peut y avoir de certitude fixe. Pour certaines catégories avec un mandala, il n'est pas nécessaire (que les armures soient) générées dans la pratique des annexes complémentaires, néanmoins dans la plupart des autres cas les armures sont disposées.

La déité principale (*yab*) porte les six armures des Vaillants. La déité principale (*yum*) porte les six armures des Vaillantes. Dans certains cas, l'on fait de part et d'autre une marque en deux phases ou même jusqu'en quatre phases. La raison du placement des armures est la consécration des douze domaines sensoriels[38]. (Ces armures) sont une protection remarquable et sublime. Dans les pratiques en lesquelles cela est fait après

ཅན་མཆོག་ཏུ་འགྱུར། ཡེ་ཤེས་དགུག་གཞུག་གི་རྗེས་ལ་བྱེད་པའི་རིགས་ལ། དམ་ཚིག་པ་དང་ཡེ་ཤེས་པ་དབྱེར་མི་ཕྱེད་ཅིང་བརྟན་པར་འགྱུར་བ་སོགས་སོ།

།དེ་བཞིན་དུ་དབང་བསྐུར་བའི་རྗེས་སུ་བདུད་རྩི་མྱོང་བའི་མགོ་མཇུག་གང་དུ་སྦྱར་ཀྱང་རུང་སྟེ་མཆོད་གཏོར་བྱེད་པ་སྤྱིར་སྒྲུབ་ཐབས་ཕལ་ཆེར་ལ་ཡོད་ཅིང་།

འཁོར་ལོ་སྡོམ་པ་ཉིད་ཀྱི་དཀྱིལ་འཁོར་སྒྲུབ་ཐབས་ཀྱང་ཕལ་ཆེར་ལ་ཡོད་དོ།

།མཆོད་པ་རྣམ་གྲངས་ཤིན་ཏུ་མང་པོ་དག་ཀྱང་ཡོད་ཅིང་། ཕྱི་ནང་གསང་གསུམ་ཙམ་བྱེད་པ་དང་། ཕྱི་མཆོད་འབའ་ཞིག་བྱེད་པ་དང་། རིགམ་བཅུ་དྲུག་གི་མཆོད་པ་ཙམ་བྱེད་པའང་སྣང་ངོ་། །འདིར་ནི་ནང་མཆོད་བདུད་རྩི་མྱོང་བ་ལ་འདུས་སོ།

།དེ་ལ་འདིར་ཡེ་ཤེས་མཁའ་འགྲོ་མའི་གསུང་ངག་དངོས་ཀྱི་སྒྲུབ་ཐབས་ལས་འདི་རྣམས་མི་འབྱུང་བས་ཁོ་བོས་སྒྲུབ་ཐབས་ཀྱི་དཀྱུས་ལ་ཡང་མ་བྲིས་ལ། རྩ་བའི་སྒྲུབ་ཐབས་སུ་མི་འབྱུང་བ་ཡང་གནས་གསུམ་བྱིན་རླབས་ཀྱིས་གོ་ཆའི་དགོས་པ་ཡང་འགྲུབ་པ་དང་།

ཡེ་ཤེས་པ་ལ་མཆོད་ཡོན་ལ་སོགས་པ་སྤྲར་ཕུལ་ཟིན་པས་ཕྱིས་བདུད་རྩི་མྱོང་བ་ཁོ་ནས་མཆོད་པའི་དོན་འགྲུབ་པར་དགོངས་ཤིང་། ཚོགས་བསྡུས་པའི་སྐབས་ཡིན་པས་ཆ་ཤས་ཆ་ཤས་ནས་སྤྲོས་པ་བསྐྱེད་པར་མི་འོས་པར་དགོངས་པའོ། །རྣམ་པ་གཅིག་ཏུ་ན། བླ་མའི་གསུང་ལ་ལྟོས་པར་མཛད་པའང་ཡིན་སྲིད་མོད་ཀྱང་། དེ་ལྟར་ན་བརྒྱུད་པའི་རིམ་པ་གོང་མ་རྣམས་ཀྱིས་འཆད་པར་འགྱུར་འཐད་པ་ལ་ཡང་མ་ཟླཤད་ཅིང་ཕྱག་ལེན་གྱི་རྒྱུན་ལའང་མི་སྣང་བས་ལག་ལེན་བསྡུས་པ་ལ་དགོངས་པ་གཏད་པ་ཉིད་དོ།

།བདག་གི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་ལ་འབྲས་བུ་ལྷ་རྫོགས་པའི་རྗེས་ཐོགས་དེ་ཉིད་ལའམ་སྐུ་གསུང་ཐུགས་བྱིན་རླབས་ཀྱི་སྔོན་དུ་གོ་ཆ་དགོད་པ་དང་། རིགས་བདག་གི་རྒྱས་བཏབ

l'invocation et l'entrée des jnânasattvas, cela stabilise l'indissociabilité des samayasattvas et des jnânasattvas, entre autres.

De même, (ces armures) peuvent aussi être appliquées après le confer de l'initiation, avant ou après l'expérience de l'amrita.

L'offrande de torma se pratique en général dans la plupart des sâdhanas. On la rencontre aussi dans la plupart des sâdhanas du mandala de Chakrasamvara. Il existe de nombreuses systèmes d'offrandes. On peut addresser (l'offrande de torma) en offrande intérieure, extérieure et secrète ou simplement en offrande extérieure. On la rencontre aussi dans certains cas en offrande des seize parèdres. Ici, (dans le sâdhana) elles sont toutes inclues dans l'offrande intérieure et l'expérience de l'amrita.

Ces instructions n'apparaissant pas dans le sâdhana venant des instructions orales de la jñânadâkinî, je ne les ai donc pas intégrées dans le déroulement de notre sâdhana. Bien qu'elle n'apparaisse pas dans le sâdhana source (de Niguma), la consécration des trois lieux est accomplie, celle-ci ayant fonction d'armure.

Ayant précédemment adressé des offrandes aux jnânasattvas, je pense qu'ultérieurement le sens de l'offrande se trouve uniquement dans l'expérience de l'amrita. Dans le cadre d'une pratique concise, j'ai pensé qu'il n'était pas nécessaire d'élaborer chaque partie mais au contraire de les synthétiser. Il se peut toutefois que nous puissions le faire en suivant les paroles du Maître ; néanmoins, si cette façon de faire a bien été expliquée par les (maîtres) successifs de la lignée, ils ne l'ont pas fait de façon ouverte et cela n'apparaît pas non plus dans le cours de la pratique, l'intention en étant qu'il s'agit d'une pratique concise.

Dans ma façon de penser, après la partie conséquente qui est le parachèvement des déités – au moment-même et avant la consécration du Corps, de la Parole et de l'Esprit – nous pouvons disposer les armures.

སོང་མ་ཐག་ཏུ་རིག་མ་བཅུ་དྲུག་གམ་ཕྱི་མཆོད་གང་རུང་ཞིག་ཕུལ་ནས་ཁྲང་པ་བརྒྱད་པའི་སྟུགས་གཉིས་ཀྱིས་བསྐྱོད་ན་ཆོ་གའི་ཡན་ལག་ཆ་ཚང་ཞིང་ལེགས་པར་འགྱུར་རོ་སྙམ་མོ།

།འོན་ཀྱང་དཀྱུས་སུ་བཤད་པ་ཉིད་གཙོ་བོར་ཉམས་སུ་བླང་བར་བྱ་ལ། ཙུང་ཟད་རྒྱས་པ་ལ་མོས་ན་དེ་བཞིན་དུ་བྱས་པས་གནས་སྐབས་སུ་ཆོག་ཡིད་དུ་འོང་ཞིང་རྩ་བ་དང་བཤད་པའི་རྒྱུད་གཞུང་ཀུན་གྱི་དགོངས་པ་སྤྱིར་བཏང་དུ་འཛུག་པ་ཡིན་པས། བསྒྲེ་བསྡད་དུ་མི་འགྱུར་ཞིང་ཡོན་ཏན་དུ་མ་དང་ལྡན་པའང་ཡིན་ནོ། །སྤྲོས་པས་ཆོག་གོ

།གཉིས་པ་རྫོགས་པའི་རིམ་པ་ནི།

རང་འཁོར་ལོ་སྡོམ་པའི་སྐུ་ལུས་ཀྱི་དབུས་སུ་རྩ་དབུ་མ་ཕྱི་དཀར་ལ་ནང་དམར་བ་ཡར་རྩེ་ཚངས་བུག་མར་སྣ་གསང་གནས་སོ། །རྩ་རོ་རྐྱང་གཉིས་ཡར་རྩེ་སྣ་སྒོ་གཉིས་མར་སྣ་ལྟེ་འོག་སོར་བཞིར་ཟླུག་པའི་

སྤྱི་བོ་བདེ་ཆེན་གྱི་འཁོར་ལོ་རྩ་འདབ་སུམ་ཅུ་རྩ་གཉིས་ཀྱི་ལྟེ་བར་ཧཾ་དཀར་པོ།

མགྲིན་པར་ལོངས་སྤྱོད་ཀྱི་འཁོར་ལོ་རྩ་འདབ་བཅུ་དྲུག་གི་ལྟེ་བར་ཨོཾ་སེར་པོ།

སྙིང་ག་ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་རྩ་འདབ་བརྒྱད་ཀྱི་ལྟེ་བར་ཧཱུཾ་སྔོན་པོ།

ལྟེ་བ་སྤྲུལ་པའི་འཁོར་ལོ་རྩ་འདབ་དྲུག་ཅུ་རྩ་བཞིའི་ལྟེ་བར་ཨ་དཀར་པོའོ།

།དེ་ནས་རྩ་དབུ་མའི་ནང་ལྟེ་འོག་སོར་བཞིར་ཨ་དམར་པོ་མཚལ་ཤད་ལྟ་བུ་ཞིག་བསམས་ནས།

Après avoir placé le sceau des maîtres des familles, si nous offrons les seize parèdres ou toutes autres offrandes extérieures et que nous récitons ensuite les deux louanges au moyen de la formule-mantra en huit vers, nous avons alors un rituel avec des annexes complètes et excellentes.

Néanmoins, ce qui a été expliqué dans le cours du sâdhana est ce qu'il faut pratiquer principalement ; si nous souhaitons développer, nous pouvons suivre ce qui vient d'être expliqué. Nous aurons alors un rituel élégant, plaisant, qui entrera dans le cadre général de ce qui est conçu dans tous les Tantras racine et explicatifs, il n'y aura là aucun mélange ni altération et cela est en outre pourvu de nombreuses qualités. Nous pouvons faire ce petit développement.

II – La phase de perfection

Nous sommes Chakrasamvara. Au centre de notre corps est le canal central *Avadhûti*, blanc à l'extérieur, rouge à l'intérieur. Son extrémité supérieure arrive au niveau de l'ouverture de Brahmâ, l'extrémité inférieure, au niveau secret ; l'extrémité supérieure des deux autres canaux, *Lalanâ* et *Rasanâ*, arrive aux narines, l'extrémité inférieure arrive à quatre doigts sous l'ombilic. (Ils rentrent dans *Avadhûti*).

– Au sommet de la tête est le chakra de la grande félicité avec trente-deux rayons, au centre duquel est *Ham*, blanc (inversé).

– À la gorge est le chakra de la jouissance avec seize rayons, au centre duquel est *Om*, jaune,

– Au cœur est le chakra du dharma avec huit rayons, au centre duquel est *Hûm*, bleu.

– Au nombril est le chakra des émanations avec soixante-quatre rayons, au centre duquel est *A*, blanc.

– Dans le canal central, quatre doigts sous l'ombilic, est un *A* rouge, comme un « *shad* » d'encre rouge.

སྲོག་རྩོལ་གྱི་སྦྱོར་བས་རླུང་ཁ་སྦྱོར་བས་ཨ་ལས་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་མེ་འབར་ཏེ་དབུ་མ་ནས་ཡར་སོང་བས་ལྟེ་བ་ལ་སོགས་པའི་ཡི་གེ་རྣམས་རིམ་གྱིས་བསྲེགས་ཏེ། སྤྱི་བོའི་ཧཾ་ལ་མེ་ཡོག་པས་བདུད་རྩིར་བབས་ནས་སྤྱི་བོ་མགྲིན་པ་སྙིང་ག་ལྟེ་བའི་རྩ་འདབ་རྣམས་ཁེངས་པས་ཡི་གེ་རྣམས་གསོས་ནས།

འབར་འཛག་ལ་རྩེ་གཅིག་ཏུ་འབད་པས་དྲོད་བདེ་བ་གསལ་བ་མི་རྟོག་པ་གསུམ་འཆར་བར་འགྱུར་རོ། །ཞེས་བཤད་དེ།

འདིར་རྫོགས་རིམ་སྟོན་པའི་སྐབས་མ་ཡིན་མོད་ཀྱང་། བསྐྱེད་རིམ་གྱི་ཐུན་གྱི་མཐར་གཏུམ་མོའི་རྣལ་འབྱོར་འདི་བུམ་ཅན་དང་ལྡན་ཅིག་སྦྱར་ཏེ་བསྒོམས་པས་བདེ་བའི་ཉམས་མྱོང་མྱུར་དུ་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ལ། དེའི་ཚེ་སྟོང་པ་དང་བསྲེས་ཏེ་ལྷ་སྐུ་ལ་རྒྱས་བཏབ་པས་བསྐྱེད་རིམ་གྱི་ཡེ་ཤེས་མཚན་ཉིད་ཚང་བར་འགྱུར་ཞིང་།

བསྐྱེད་རྫོགས་ཟུང་འཇུག་གི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་རྒྱུ་བྱེད་དོ།

།གལ་ཏེ་རྫོགས་རིམ་གཙོ་བོར་བྱེད་པ་ལ་མོས་ན། སྔར་བཤད་པའི་སྒྲུབ་ཐབས་ཀྱི་རིམ་པ་རྣམས་གསལ་ཞིང་མགྱོགས་པར་བསྒོམས་ལ་ལྷ་སྐུ་ལ་སེམས་འཛིན་པ་སོགས་མི་བྱེད་པར་ཡུད་ཙམ་ཡུད་ཙམ་གསལ་འདེབས་ཤིང་གཙོ་བོར་གཏུམ་མོ་ཉིད་བསྒོམ་པར་བྱ་སྟེ། གལ་ཏེ་བདེ་སྟོང་གི་ཉམས་བརྟན་པོར་སྐྱེས་ན་དེ་ཉིད་ཡུད་ཙམ་ཡུད་ཙམ་ལྷ་སྐུར་འཆར་བ་ལ་བསླབ་པར་བྱའོ། །སྐབས་འདི་དག་ཏུ་བདེ་སྟོང་གི་ཉམས་དངོས་སུ་མ་སྐྱེས་ན་མོས་སྒོམ་ཙམ་གྱི་རྒྱས་བཏབ་བྱས་པས་ཀྱང་དོན་ཁྱད་པར་ཅན་འགྲུབ་བོ།

Unissant le souffle supérieur et inférieur dans le « souffle uni »[39], de *A* (*shad*), le feu de gnose flamboie, monte dans le canal central et consume graduellement les différentes lettres, depuis l'ombilic, etc. Le feu atteint *Ham* au sommet de la tête, qui fond en amrita, depuis le sommet de la tête à la gorge, au cœur, au nombril, diffusant dans les rayons, ravivant les lettres (qui avaient été consumées).

S'efforçant de rester uniquement absorbé en l'ignition et la fusion[40], la chaleur, (ainsi que) les trois (expériences de) félicité, luminosité et absence de pensées apparaissent ; ainsi est-il expliqué.

Bien que ce ne soit pas le moment d'exposer la phase de perfection, si nous pratiquons, à la fin d'une phase de génération, le yoga de Tumo avec la respiration-vase (*bumchen*), nous développerons rapidement l'expérience de félicité. À ce moment, mêlant[41] cette expérience à la vacuité, l'associant au corps de la déité, les caractéristiques de la connaissance originelle de la phase de génération seront complètes. C'est la cause spéciale qui amène la pratique conjointe des phases de génération et de perfection.

Si nous souhaitons pratiquer principalement la phase de perfection, nous suivons les différentes phases du sâdhana expliquées précédemment, les méditant clairement et rapidement puis, sans fixer l'esprit sur le corps de la déité, nous développons sa présence quelques instants et nous méditons principalement Tumo. Lorsque l'expérience de félicité-vide apparait de façon stable, nous apprenons d'instant en instant à faire s'élever celle-ci comme le corps de la déité. Par cette pratique, même si l'expérience de félicité-vide n'apparaît pas vraiment, nous pouvons néanmoins simplement la concevoir dans l'aspiration par la méditation ; nous accomplissons ainsi quelque chose qui a un sens remarquable.

།གསུམ་པ་བཟླས་པའི་རྣལ་འབྱོར་ལ།

རྫོགས་རིམ་གྱི་ཕྱོགས་སུ་བསྟན་པ་རྡོ་རྗེའི་བཟླས་པ་དང་། བསྐྱེད་རིམ་གྱི་ཡན་ལག་ངག་བཟླས་གཉིས་སོ།

།དང་པོ་ནི།

རླུང་ཕྱིར་འགྲོ་བའི་ཚེ་སྙིང་གའི་ས་བོན་ལས་ཧཱུྃ་ཡིག་ཕྲ་མོ་དཔག་ཏུ་མེད་པ་སྤྲོས་ཏེ་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་བྱས་པར་བསམ་པ་ནི་ཐུགས་ཀྱི་གསང་བའོ།

།རླུང་ནང་དུ་འོང་བ་ན་ཧཱུྃ་ཐམས་ཅད་ཨོཾ་དུ་གྱུར་ཏེ་སླར་ཡང་སྙིང་གའི་ཧཱུྃ་ལ་ཐིམ་པས་རང་གི་ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་སྟོང་ཉིད་དུ་གྱུར་པར་བསམས་པ་ནི་སྐུའི་གསང་བའོ།

།རླུང་ནང་དུ་གནས་པའི་ཚེ་ཧཱུྃ་གི་སྟེང་དུ་ཨཱཿ་ཡིག་གི་རྣམ་པར་གནས་པ་ན་རང་གཞན་ཕྱི་ནང་ཐམས་ཅད་བྲག་ཆ་དང་སྒྱུ་མ་ལྟ་བུར་དྲན་པར་བྱས་ཏེ་གསུང་གི་གསང་བའོ།

།དེ་ལྟར་རང་གི་མོས་པ་དང་བསྟུན་ཏེ་ཅི་ནུས་སུ་བཟླ། འདི་སྐབས་ཡི་གེ་འབྲུ་གསུམ་དཀར་དམར་མཐིང་ག་སྐུ་གསུང་ཐུགས་རྡོ་རྗེའི་རང་བཞིན་དུ་མོས་པ་བྱེད་པ་ཡིན་ལ།

མཐར་སྙིང་གའི་ཨཱཿ་ཡིག་ལ་སེམས་གཏད་པ་དང་འབྲེལ་བར་ཆོས་ཐམས་ཅད་སྐྱེ་བ་མེད་པར་དྲན་བཞིན་པའི་ངང་དུ་མཉམ་པར་འཇོག་གོ

།འདི་དངོས་སུ་བསྐྱེད་རིམ་རྡོར་བཟླས་ཀྱི་ལུགས་ཡིན། མི་ཟབ་པའི་རྫོགས་ རིམ་ ཡིན་པའི་ཕྱིར་འདི་བསྒོམས་པས་ཀྱང་རྫོགས་རིམ་གྱི་ཡེ་ཤེས་སྐྱེ་བར་འགྱུར་རོ།

།གཉིས་པ་ངག་བཟླས་ནི།

གཙོ་བོ་ཡབ་ཡུམ་གྱི་ཐུགས་ཀར་པད་ཉིའི་སྟེང་དུ་ས་བོན་ལ་སོ་སོའི་སྔགས་ཀྱིས་བསྐོར་བ་ལ་ཀློག་པའི་ཚུལ་གྱིས་བཟླས་པས། སྔགས་འབྲུ་ལས་འོད་ཟེར་བྱུང་སྟེ་སྐུའི་ནང་

III – Le yoga de la récitation

Deux parties : la récitation vajra, qui est du côté de la phase de perfection ; la récitation vocale, qui est un branche de (la pratique de) la phase de génération.

1 – La récitation vajra

Pendant l'expiration, la syllabe-germe qui se trouve dans notre cœur (*Hûm* bleu) irradie d'innombrables petits *Hûm* qui accomplissent le bien d'autrui. C'est l'aspect secret de l'esprit[42].

Durant l'inspiration, les *Hûm* se transforment en *Om* qui sont absorbés en le *Hûm* de notre cœur. Nous méditons alors que nos corps, parole, esprit deviennent insubstantiels, vacuité. C'est l'aspect secret du corps.

Retenant le souffle, au-dessus de *Hûm* apparaît et demeure la lettre *Âh*. Nous gardons présent à l'esprit que toute expérience, soi ou autre, intérieure ou extérieure, est semblable à une illusion, un écho. C'est l'aspect secret de la parole.

Nous récitons ainsi autant que nous le pouvons, dans l'expérience de ces trois phases, les trois lettres – blanche, rouge, bleue – ayant la nature du corps, de la parole et de l'esprit vajra.

Finalement, nous laissons l'esprit dirigé vers le *Âh* dans notre cœur et y restons absorbés, expérimentant tout phénomène comme non-né.

Ceci est la façon de faire la récitation vajra selon la phase de génération. C'est une façon superficielle de (pratiquer) la phase de perfection. Néanmoins, cette méditation a le pouvoir de faire naître la gnose de la phase de perfection.

2 – La récitation vocale

2.1 – *La récitation méditative (universelle)*

Au cœur des aspects principaux, le Yab et la Yum, sont un lotus et un disque solaire. Dessus se trouve leur syllabe-germe entourée du mantra.

ཁེངས་པས་སྡིག་སྒྲིབ་སྡུག་བསྔལ་དྲི་མ་ཐམས་ཅད་དག་པར་བསམ་པ་ནི་སྤྱི་ཁྱབ་ཏུ་བཀོད་པའི་བཟླས་པ་ཞེས་གྲགས་ཤིང་། ལུགས་འདིར་བསམ་གཏན་གྱི་བཟླས་པའོ།

།ཡང་ཡབ་ཀྱི་ཐུགས་ཀའི་ས་བོན་ལས་སྔགས་ཀྱི་ཕྲེང་བ་བྱུང་། ཞལ་ནས་ཐོན། ཡུམ་གྱི་ཞལ་དུ་ཞུགས། སྐུའི་དབྱིབས་བརྒྱུད། གསང་བའི་པདྨ་ནས་རྡོ་རྗེའི་ལམ་དུ་ཞུགས། ཡབ་ཀྱི་སྐུའི་དབྱིབས་བརྒྱུད། ཡར་འོང་སྟེ་ཐུགས་ཀའི་ཧཱུྃ་ལ་ཐིམ།

ཚུལ་དེ་ལྟ་བུ་གཙོ་བོར་བྱེད་ལ། ཡུམ་གྱི་བཟླས་པའི་སྐབས་སུ་ཡུམ་ཉིད་ཀྱི་ཐུགས་ཀའི་ས་བོན་ལས་སྔགས་བྱུང་། ཞལ་ནས་ཐོན་པར་བསམ་པ་སོགས་འཁོར་ཚུལ་དེ་ཉིད་གོ་བཟློག་པར་བྱའོ།

།ས་བོན་ཡབ་ལ་ཧཱུྃ། ཡུམ་ལ་བཾ། ས་བོན་སྔགས་ཕྲེང་དང་བཅས་པ་རྣམས་ལས་ལྷའི་སྐུ་མདོག་དང་མཚུངས་པའི་ཁ་དོག་ཅན་འོད་ཟེར་སྣ་ལྔ་འཕྲོ་བའོ།

།འདི་ལ་སྤྱི་ཁྱབ་ཏུ་དོ་ལའི་བཟླས་པ་ཞེས་གྲགས་ཤིང་། སྐབས་འདིར་ལས་ཀྱི་བཟླས་པ་ཞེས་བྱའོ།

།དུས་རྒྱུན་གྱི་བཟླས་པ་ལ་དམིགས་པ་སྔ་མ་གཙོ་ཆེ་ལ་གྲངས་བསྙེན་ཙམ་དང་ལས་ཚོགས་ཀྱི་སྐབས་སུ་དམིགས་པ་ཕྱི་མ་གཙོ་ཆེའོ།

།འདི་ཉིད་རབ་ཏུ་བསྔུས་པའི་རྣལ་འབྱོར་ཡིན་པའི་ཕྱིར་བཟླ་བྱའི་གཙོ་བོ་ཡང་ཉེ་སྙིང་ལ་མཛད་པར་སྣང་ངོ་།

།འདིར་ཤིན་ཏུ་གསང་བ་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་མན་ངག་སླན་ནས་སླན་དུ་བརྒྱུད་པ་ནི་འདི་ཡིན་ཏེ་དུས་ཀྱི་དབང་གིས་ནུབ་པར་ཕངས་པ་དང་དོན་གཉེར་རྣམས་ལ་བརྩེ་བའི་སེམས་ཀྱིས་བཀོད་པར་བྱའོ།

Nous les récitons, comme si nous les lisions. De chaque syllabe du mantra émane de la lumière qui emplit le corps[43]. Nous imaginons qu'elle dissipe tous les actes négatifs, voiles et impuretés. Ceci est la « récitation universelle » aussi nommée dans notre tradition « récitation méditative ».

2.2 – *La récitation de l'activité*

De la syllabe-germe dans le cœur du Yab émerge une guirlande du mantra qui sort par sa bouche, pénètre par la bouche de la Yum, passe dans son corps, ressort par son lotus secret, pénètre par la voie du vajra, passe dans le corps du Yab, remonte et fond dans le *Hûm* de son cœur. C'est la pratique principale.

Lorsque nous récitons le mantra de la Yum, c'est de la syllabe-germe dans le cœur de la Yum que le mantra apparaît, sort de sa bouche et ainsi de suite ; la circulation est inverse.

Les syllabes-germe sont *Hûm* pour le Yab et *Vam* pour la Yum. Les syllabes-germe et les guirlandes de mantra sont de la couleur des déités, irradiant de lumières de cinq couleurs.

C'est ce que l'on nomme la récitation *dola* « universelle ». Ici, elle est nommée « récitation de l'activité ».

Lors des récitations continuelles (quotidiennes), l'on pratique principalement la première récitation (méditative). Lorsque nous pratiquons des récitations en nombre ou lors de la mise en œuvre de l'activités éveillée, c'est la seconde qui est principalement pratiqué.

Étant donné qu'il s'agit de yogas concis, ils sont pratiqué avec le mantra le plus court.

3 – La récitation très secrète

Voici les instructions spéciales, très secrètes, de la lignée orale de bouche à oreille. En raison de notre époque, voyant le risque de les voir disparaître, par amour pour ceux qui y aspirent, je vais les exposer ici.

།དེ་ཡང་རང་གི་སྙིང་གའི་ཕྱོགས་སུ་འོད་ཀྱི་གུར་ཁང་དམར་པོ་སྙིང་ཉིད་ཀྱི་དབྱིབས་ཅན་གྱེན་དུ་བསྟན་པ་དང༌། ཁོང་སྟོང་འོག་གི་ཕྱོགས་སུ་བུ་ག་ཕྲ་མོ་བརྒྱད། སྟེང་གི་ཕྱོགས་ལ་བུ་ག་གཅིག

།འོག་གི་དབུས་ནས་ལྟེ་བའི་བར་རྩ་དབུ་མ་སྟོང་པའི་ཚུལ་དུ་གནས་པ། ལྟེ་བའི་ཐད་ཀར་ཆོས་འབྱུང་ཉིད་དབུས་སུ་ཉི་མ་ལ་བཾ།

སྤྱི་བོའི་ནང་དུ་པད་དཀར་འདབ་བརྒྱད་ཀྱི་ལྟེ་བ་ལ་ཧཾ་དཀར་པོ། སྙིང་འོད་ཀྱི་གུར་ཁང་གི་ནང་དུ་ཉི་མ་ལ་ཧཱུྃ་དཀར་པོ།

དེའི་མཐར་ཡབ་ཡུམ་གྱི་སྤྲུགས་གཉིས་ཀར་གསལ་བཏབ་སྟེ་གོང་བསམ་གཏན་གྱི་བཟླས་པ་ལྟར་བྱ།

དེ་རྗེས་རླུང་བུམ་ཅན་བཟུང་སྟེ་འགོག་པའི་བཟླས་པ་བྱ། དེའི་ཚེ་དམིགས་པ་ནི་ས་བོན་སྔགས་ཕྲེང་དང་བཅས་པ་ལས་འོད་ཟེར་བྱུང༌། སྙིང་འོད་ཀྱི་གུར་ཁང་འཇའ་ཚོན་དུ་ཡལ་ཡལ་བ་ལྟར་འདུག་པ་དང༌། བུ་ག་བརྒྱད་ནས་འོད་ཟེར་འཕྲོས། རང་ལུས་ཀྱི་ནང་གང༌། ལུས་འཇའ་འོད་དུ་བུན་བུན་པ་དང༌། སྣོ་དགུ་ནས་ཕྱིར་འཕྲོས་སྣོད་བཅུད་ཐམས་ཅད་འཇའ་འོད་དུ་བུན་བུན་པ་ལ་སྒྱུ་མ་ལྟ་བུའི་འདུན་པ་སྦྱང༌། མཐར་འོད་ཟེར་སྙིང་གར་བསྡུ།

ཡང་དམིགས་པའི་གནད་གཉིས་པ་ནི།

བསམ་གཏན་གྱི་བཟླས་པ་བྱས་ནས་རླུང་ཕྱིར་འབུད་པ་དང་ཕྱིར་འཛིན་པ་ཉིད་གཙོ་བོར་བྱེད། དེས་ན་འདི་ཕྱི་རྒྱུ་འགོག་པའི་བཟླས་པ་ཡིན།

སྔགས་འབྲུ་རྣམས་སྙིང་ག་ནས་ཡར་བཏེགས་ཏེ་སྙིང་གི་བུ་ག་སྟེང་མ་ནས་ཐོན། བུང་བ་བཞིན་དུ་འཁོར་ལྡིང་དང་བཅས་ཏེ་སྤྱི་བོའི་ཧཾ་གི་མཐའ་ལ་འཁོད། དེ་ལས་འོད་འཕྲོས

3.1 – *La récitation au niveau du cœur*

Au niveau de notre cœur est un réceptacle de lumière, rouge, de la forme du cœur, (pointe) dirigée vers le haut. Il est vide, à sa base sont huit petits trous et au sommet, un orifice.

Au centre, en dessous, jusqu'à l'ombilic est le canal central, Avadhûti, vide. À l'ombilic est un chöjung[44] au centre duquel, sur un soleil, est la syllabe *Vam* (rouge).

Au sommet de notre tête, à l'intérieur, est un lotus blanc à huit pétales au centre duquel est la syllabe *Ham,* blanche. Dans le réceptacle lumineux du cœur est un soleil et dessus *Hûm,* blanc. Autour du *Hûm* sont les mantras du Yab et de la Yum.

Nous pratiquons alors la récitation méditative expliquée précédemment.

À la fin de cette récitation, avec *kumbhaka* (respiration-vase), nous pratiquons la récitation mentale[45]. Pendant ce moment, de la syllabe-germe et de la guirlande de mantra émane de la lumière. Le réceptacle lumineux du cœur ressemble alors à un arc-en-ciel sur le point de s'évanouir. Des huit orifices, des faisceaux lumineux diffusent une lumière qui emplit notre corps, qui prend la forme de volutes d'arcs-en-ciel irradiant des neuf orifices. L'univers entier est rempli de volutes d'arcs-en-ciel. Nous restons, considérant (*'dun pa*) cette expérience dans son illusion. Finalement les rayons de lumière reviennent et se résorbent en le cœur.

3.2 – *La récitation au sommet de la tête*

Après avoir pratiqué la récitation méditative, nous expirons et faisons principalement la rétention extérieure. C'est ce que l'on nomme « récitation en arrêt à l'extérieur ».

Les syllabes du mantra montent, s'élevant depuis le cœur, sortent par son orifice supérieur, tourbillonnant comme un essaim, et viennent se placer autour du *Ham* au sommet de la tête. De la lumière vibrante

པདྨ་དཀར་པོ་དེ་འཇའ་འོད་དུ་འཁྱིལ་འཁྱིལ་འདུག་པ་དེ་ལས་བརྒྱུད་ནས་ལུས་ཐམས་ཅད་འོད་ཀྱིས་གང་། ཐ་དབུ་མ་ནས་ཐོན་ཏེ་སྟོད་བཅུད་ཐམས་ཅད་འོད་ཟེར་དཀར་པོའི་རྣམ་པ་ལྷེམ་ལྷེམ། སྤྲུལ་ལྷ་བུའི་འདུན་པ་སྦྱང་།

མཐར་སྟོད་བཅུད་ཐམས་ཅད་བདུད་རྩིའི་རྣམ་པར་བསྡུས་ཏེ་སྤྱི་བོའི་ཡིག་འབྲུ་ལ་ཐིམ། ཡིག་འབྲུ་པདྨ་དང་བཅས་པ་བདུད་རྩིར་ཞུ་སྟེ་གུར་ཁང་རྩེའི་བུ་ག་ནས་ཞུགས་ནས་གུར་ཁང་གི་ནང་བདུད་རྩིས་མེར་གྱིས་གང་། དེ་ལས་བརྒྱུད་ནས་ཐ་བུག་ཐམས་ཅད་ཁྱབ་པར་བསམ། མི་དམིགས་པར་བཞག

|གནད་གསུམ་པ་ནི།

བསམ་གཏན་གྱི་བཟླས་པ་སྔར་བཞིན། དེ་རྗེས་རླུང་དལ་བུས་རྦབ་ཅིང་། ཡང་བཟོ་བཅོས་མེད་པར་བཞག

|སྙིང་གའི་ སྟགས་ཕྲེང་རྣམས་རིམ་པས་གུར་ཁང་གི་འོག་ཕྱོགས་ཀྱི་སྒོ་ཕྱེས་ནས་དབུ་མའི་ལམ་བརྒྱུད་དེ་ལྟེ་བའི་བཾ་གྱི་མཐར་འཁོད། ཡིད་བཟླས་མང་དུ་བྱ།

འོད་འཕྲོས་ཆོས་འབྱུང་ཁེངས། ཡང་འཕྲོས་ཏེ་ལུས་ཐམས་ཅད་གང་། འོད་ཟེར་གསང་བ་ནས་འཕྲོས་ཏེ་སྟོད་བཅུད་ཐམས་ཅད་འོད་དམར་ལམ་ལམ་སྤྲུལ་ལྷ་བུའི་འདུན་པ་སྦྱང་།

སྟོད་བཅུད་ཐམས་ཅད་ཀྱི་བཀག་མདངས་བདུད་རྩིའི་རྣམ་པར་བསྡུས་པ་དང་ལྷན་ཅིག་ཏུ་འོད་ཟེར་ཚུར་འདུས་ལྟེ་བར་ཐིམ། ལྟེ་བར་སྔགས་ཕྲེང་འོད་ཟེར་གྱི་རྣམ་པར་ཞུ་བ་དབུ་མའི་ནང་ནས་ཡར་བྱུང་། སྙིང་གའི་ཧཱུྃ་ལ་ཐིམ། གུར་ཁང་འདབ་མ་བརྒྱད་དུ་ཁ་བྱེ། ཧཱུྃ་ཡིག་འོད་འབར་བས་ཕྱི་ནང་ཐམས་ཅད་ཁྱབ་པར་བསྒོམ། འདི་ལ་ཡིད་བཟླས་ཁོ་ནའོ།

en rayonne, ainsi que du lotus blanc, qui irradie de faisceaux arc-en-ciel éblouissants qui emplissent le corps de lumière. la lumière sort du canal central et emplit complètement le monde extérieur de lumière blanche. Nous développons le sentiment que (ces apparences sont) comme une illusion.

Finalement, le monde se résorbe sous forme d'amrita, absorbée en la syllabe-germe (*Ham*) au sommet de la tête. Elle-même, ainsi que le lotus, fondent en amrita qui pénètre par l'orifice supérieur (la pointe) du réceptacle (le cœur). Il est empli à ras bord d'amrita et nous méditons que l'amrita en déborde jusqu'à en emplir tous les orifices et canaux. Puis nous demeurons sans référence.

3.3 – La récitation à l'ombilic

Nous pratiquons la récitation méditative comme précédemment, après quoi nous inspirons doucement, puis restons sans fabrication.

La guirlande du mantra qui est dans le cœur (pendant la récitation méditative) suit le canal central – l'orifice inférieur de l'enceinte (du cœur) étant ouvert – et vient se placer autour de *Vam* à l'ombilic.

Nous faisons de nombreuses « récitations mentale ».

De la lumière irradie (du *Vam*) et emplit le chöjung. Puis, continuant à rayonner, cette lumière emplit tout le corps et irradie du niveau secret ; le monde tout entier est empli d'une luminosité rougeoyante, resplendissante. Nous développons le sentiment que c'est une illusion.

L'éclat du monde se résorbe sous forme d'amrita en même temps que la lumière revient, absorbée (en le chöjung) à l'ombilic. La guirlande du mantra fond en lumière, remonte dans le canal central et vient se dissoudre en *Hûm* au cœur. L'enceinte (du cœur) s'ouvre en huit pétales, la syllabe *Hûm* irradie de lumière et nous méditons qu'elle pénètre tout, intérieur comme extérieur. Durant cette phase, nous pratiquons uniquement la récitation mentale.

།བསམ་གཏན་གྱི་བཟླས་པ་ཞེས་བྱ་བ་ངག་ནས་བརྗོད་པ་དེ་བཟླས་པའི་ཕྱེད་ཙམ་བྱེད་ཅིང༌། ལྷག་མ་སྙིང་གར་བཟླས་པ་དང་ལྟེ་བར་བཟླས་པ་གྲངས་མཉམ་པ་ཙམ་དང༌། སྤྱི་བོར་སྔགས་བཟླས་པ་དེ་གཉིས་གཅིག་གི་ཕྱེད་ཙམ་བྱེད།

ཡང་ན་ཐོག་མར་བརྗོད་པའི་བཟླས་པ་དང་ལྟེ་བར་བཟླས་པ་འབུམ་མམ་བཞི་འབུམ་སོགས་སོང་བ་ན་སྙིང་གར་དེ་ཙམ་བཟླས། དེ་སོང་བ་ན་བཟླས་བརྗོད་ཁྲི་ཕྲག་ལྔའམ་ཉིས་འབུམ་ཙམ་སྤྱི་བོའི་བཟླས་པ་བྱས་ཀྱང་རུང༌།

ཡང་ཞག་གྲངས་སྤེལ་ནས་ཞག་ལྔ་བརྗོད་བཟླས། ལྟེ་བ་དང་སྙིང་ག་ལ་གཉིས་གཉིས། སྤྱི་བོ་ལ་ཞག་རེ་ལྟ་བུ་སྤེལ་ཀྱང་རུང༌།

ཡང་ཐུན་གཅིག་གི་ནང་དུ་ཡུན་ཚད་དེ་ལྟར་སྤེལ་ཀྱང་རུང༌། ཐུན་སོ་སོའི་གྲངས་མང་ཉུང་ལ་སྤེལ་ཀྱང་རུང༌།

མཐར་བསྡུ་ན། བརྗོད་བཟླས་བརྒྱ། ལྟེ་བ་དང་སྙིང་གར་ལྔ་བཅུ་ལྔ་བཅུ། སྤྱི་བོར་ཉི་ཤུ་རྩ་ལྔ་བཟླ་བ་ལྟ་བུར་སྤེལ་ཀྱང་རུང་ངོ༌།

།བཟླས་པའི་རྣལ་འབྱོར་ནི།

ནད་སེལ་བ་དང༌། སྡིག་སྒྲིབ་སྦྱོང་བ་དང༌། སྒྲུམ་རང་ཤར་ལ་སོགས་པའི་ཉམས་མྱོང་འཕྲུལ་དུ་སྐྱེད་པར་བྱེད་པ་ཡིན་པས་ཐམས་ཅད་ལ་ཁ་ཁྱེར་དུ་བྱེད་པའི་ཆོས་མ་ལགས། སྣོད་མིན་ལ་སྦ་བར་བྱའོ།

།འཁོར་གྱི་བཟླས་པའི་སྐབས་ནི་སྤྱི་དང་འདྲའོ། །རང་གི་ཐུགས་ཀའི་ས་བོན་གྱི་མཐར་འཁོར་གྱི་སྔགས་བཀོད་དེ་འོད་ཟེར་སྤྲོ་བསྡུ་བྱེད་པ་ཡིན་ནོ།

4 – Points divers

4.1 – *Les quantités*

Ce que l'on nomme *récitation méditative* est la récitation vocale que l'on pratique durant la moitié de la récitation. L'autre moitié se fera en quantité égale au niveau du cœur et de l'ombilic, et la moitié de cette dernière au niveau de la tête. Si les récitation vocale et à l'ombilic sont accomplies 100.000, 400.000 fois ou quel que soit le nombre, on fera la même quantité au niveau du cœur, et au niveau de la tête, 50.000 ou 200.000 fois.

Autrement, divisant en nombre de jours, si l'on pratique la récitation vocale durant cinq jours, on fera deux jours au niveau de l'ombilic et au cœur, et un jour au niveau de la tête. On peut aussi partager le temps à l'intérieur d'une session dans les mêmes proportions ou encore partager le nombre de sessions de la même manière.

Pour résumer, si l'on fait 100 récitations vocales, on en fera 50 au niveau du cœur et 50 de l'ombilic, et 25 au sommet de la tête.

Il convient de compter les récitations de cette manière.

4.2 – *Bienfaits et recommandations*

Le yoga de la récitation dissipe les maladies, voiles et actes négatifs, et développe rapidement les expériences telle que l'apparition spontanée de l'illusion[46] et les autres.

Cet enseignement n'est pas un sujet de bavardages futiles et il convient de ne pas l'exposer à ceux qui ne sont pas un réceptacle approprié.

4.3 – *Récitation du mantra de l'entourage*

Pour la récitation des mantras de l'entourage, analogiquement : autour de la syllabe-germe dans notre cœur est le mantra de l'aspet de l'entourage que l'on pratique auquel on associe la diffusion-résorption de la lumière.

།སྔགས་ཀྱི་དོན་ལ།

ཨོཾ་དང་། ཧཱུྃ་དང་། ཕཊ་དང་། སྭཱ་ཧཱ་རྣམས་ནི་གང་དུ་བྱུང་ཡང་འདྲ་སྟེ། རྡོ་རྗེ་རྩེ་མོ་ལས།

ཨོཾ་ནི་ཅི་ཞིག་ཡིན་པར་བཤད། །མཆོག་དང་ནོར་གཏེར་དཔལ་དང་གཡང་། །སྐལ་བཟང་རྣམ་པ་དང་ལྡན་ཞིང་། །དམ་འཆའ་བ་དང་བཀྲ་ཤིས་དོན། །ནོར་བུ་འཛིན་པའི་སྙིང་པོ་ཡིན།

།ཡི་གེ་ཧཱུྃ་ནི་ཅི་ཡིན་བརྗོད། །སྡུག་བསྔལ་བཅོམ་ཞིང་འཇོམས་པར་བྱེད། །སྲིད་པའི་ཞགས་པ་གཅོད་བྱེད་ཅིང་། །གདུག་པ་སྡང་ཞིང་གསོད་བྱེད་པའི། །ཧཱུྃ་ནི་མཆོག་ཏུ་དྲན་པར་བྱ།

།ཡི་གེ་ཕཊ་ནི་ཅི་ཡིན་བརྗོད། །བདུད་དང་སྡུག་བསྔལ་འཇོམས་བྱེད་ཅིང་། །བདེ་བ་དག་ནི་འགུགས་པར་བྱེད། །ཕཊ་ནི་འཇོམས་བྱེད་དགྲ་ཡིན་ཏེ། །གྲོགས་དང་བཅས་པ་འཇོམས་པར་བྱེད།

།སྭཱ་ཧཱ་ཞེས་པ་ཅི་ཡིན་བརྗོད། །སྡིག་པ་ཐམས་ཅད་ཞི་བྱེད་ཅིང་། །དགེ་བའི་ཚོགས་ནི་འཕེལ་བར་བྱེད། །ཉེས་པར་བྱས་པ་འཕྲོག་བྱེད་ཅིང་། །སྡུག་བསྔལ་ཐམས་ཅད་འཇོམས་པའི་མཆོག །ཅེས་གསུངས་ལ།

འདི་ཉིད་ཀྱི་སྙིང་པོ་བོད་སྐད་ནི། །དཔལ་རྡོ་རྗེ་ཀྱི་སྒྲ་སྒྲོགས་བདེ་བ་ཆེན་པོ་ཧཱུྃ་ཧཱུྃ་ཕཊ། མཁའ་འགྲོ་མའི་དྲྭ་བ་སྡོམ་པ་སྭཱ་ཧཱ།

4.4 – *Signification du mantra*

Om, hûm, phat, svâhâ ont un même sens quelles que soient les sources. Dans *la Cime Vajra*[47] il est dit :

Om est expliqué comme étant :
Suprême, richesse, trésor, qualités,
Tout ce qui est positif, bonne fortune,
Il a le sens de créer le lien et d'être propice,
Il est la quintessence des joyaux.

Hûm, est expliqué comme :
Soumettant et vainquant les souffrances,
Tranchant les attaches samsariques,
Éliminant l'agressivité des méchants ;
Hûm rend présent à l'esprit ce qui est sublime.

Phat, est expliqué comme :
Vainquant démons et souffrances,
Attirant le bonheur sous toutes ses formes ;
Phat soumet les ennemis,
Avec son assistance, on est vainqueur.

Svâhâ, est expliqué comme étant :
Pacification des actes négatifs,
Développement des vertus,
Ravit (dérobe) ce qui est nuisible,
Soumission des afflictions.

Le mantra essentiel du (Yab) signifie :

« Ô Glorieux Vajra, proférant ton nom, grande félicité *Hûm Hûm Phat*, union au filet des dâkinîs[48], *Svâhâ* ».

ཉེ་སྙིང་ས་བོན་གྱི་རིགས་ཡིན་པས་དངོས་སུ་སྒྱུར་དུ་མེད། ཨོན་ཀྱང་ཧྲཱིཿནི་ཕ་རོལ་ཐམས་ཅད་འཇོམས་པའི་དོན་དང་། ཧ་གཉིས་ནི་ལྷན་ཅིག་སྐྱེས་པའི་བདེ་བ་ཆེན་པོ། །རང་བཞིན་ཆོས་ཉིད་དང་ལམ་གྱིས་བསྡུས་པ་གཉིས་སོ།

།ཡུམ་གྱི་སྙིང་པོ་ལ། ཨོཾ་སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་མཁའ་འགྲོ་མ་ལ། ཛེ་ཛེའི་རིགས་ཅན་མ་ལ་ཧཱུྃ་ཧཱུྃ་ཕཊ་སྭཱ་ཧཱ།

ཉེ་སྙིང་ནི། ཨོཾ་ཛེ་ཛེ་ནམ་པར་སྣང་མཛད་མ་ལ་ཧཱུྃ་ཧཱུྃ་ཕཊ།

འདིར་བསྙེན་པའི་སྐབས་གྲངས་སྙི་དང་འདྲ་སྟེ།

ཡི་གེ་ཉེར་གཉིས་པ་ལ་བཞི་འབུམ།

ཡི་གེ་བདུན་པ་ལ་འབྲུ་འབུམ།

ཡུམ་དང་འཁོར་རྣམས་ནི་བཅུ་ཆ་ཡིན་ལ།

ཡུམ་ལ་གཙོ་བོར་བྱེད་པ་ཡིན་ན། སྙིང་པོ་དང་ཉེ་སྙིང་ལ་བཞི་འབུམ་དང་འབྲུ་འབུམ་མོ།

Le mantra suressentiel est composé de syllabes-germe et ne peut pas vraiment être traduit. Néanmoins *Hrîh* a le sens de soumettre intégralement l'adversité ; les deux *Ha* expriment le regroupent des deux Grande Félicité Innée : la naturelle, ultime – nature des phénomènes – et celle expérimentée sur le chemin[49].

Le mantra essentiel de la Yum signifie :

« *Om*, à la Dâkinî de tous les bouddhas (*Vairochani*),
Celle qui possède la nature adamantine, *hûm hûm phat svâhâ* ».

Le mantra suressentiel signifie :

« *Om*, à Vajra Vairochani, *hûm hûm phat* ».

4.5 – *Les quantités pour les récitations de la phase de familiarisation*

Lors de la phase de familiarisation, le nombre de récitations est conforme à ce qui se fait généralement :

– Le mantra aux vingt-deux syllabes (*Yab*) se récite 400.000 fois.

– Le mantra aux sept syllabes se récite autant de fois 100.000 que de syllabes (700.000).

– Les mantras de la Yum et de l'entourage se récitent un dixième (du mantra du Yab, 40.000).

– Si l'on récite le mantra de la Yum en tant que pratique principale, les mantras essentiel et suressentiel sont récités 400.000 fois ou autant de fois 100.000 que de syllabes (1.300.000).

རྗེས་རྣལ་འབྱོར་གྱི་ཡན་ལག

དཀྱིལ་འཁོར་ཉེར་བསྡུ་དང་། གཏོར་མའི་ཆོ་གའོ།

།དང་པོ་ནི།

སྒོམ་པ་དང་བཟླས་པ་གཏོང་བར་འདོད་པས། བར་འདིར་གཏོར་ཆོག་སྒྲུབ་ན། མཆོད་གཏོར་སོགས་ཤུགས་ལས་འབྱུང་ཞིང་ཐོབ་ཐང་དང་འབྲེལ་བས་ཤིན་ཏུ་ལེགས་པ་ཡིན་ལ། གཏོར་ཆོག་མ་འགྲུབ་ན་མཆོད་བསྟོད་ཞིག་སྦྱར་ནའང་ལེགས་མོད།

མེད་ཀྱང་ཆོག་སྟེ་མངོན་རྟོགས་དཀྱུས་ལྟར་དཀྱིལ་འཁོར་འོད་གསལ་དུ་བསྡུས།

ཡང་འོད་གསལ་ལས་ཐུན་མཚམས་ཀྱི་ལྷ་སྐུར་ལངས། དེའི་རྒྱུན་ཐུན་མཚམས་ཐམས་ཅད་དུ་དགོས། གནས་གསུམ་བྱིན་གྱིས་བརླབ་པ་ནི། རང་གི་སྒོ་གསུམ་ལ་བྱིན་རླབས་འཇུག །བར་ཆད་སྲུང་། ཐུན་མཚམས་སུ་སྣང་བ་ལྷ། གྲགས་པ་སྔགས། དྲན་རྟོག་ཐུགས་སུ་ཤེས་པའི་དགོས་པ་ཡོད།

དེ་རྗེས་དགེ་བ་བསྔོ་ཞིང་སྨོན་ལམ་གདབ། ཀུན་ཏུ་སངས་རྒྱས་སོགས་གོ་སླ། ཤློ་ཀ་ཕྱི་མའི་དོན་ནི། བྱང་ཆུབ་རྡོ་རྗེ་སྟེ་རྡོ་རྗེ་འཆང་གིས་བསྔགས་ཤིང་བསྟོད་པའི་སྤྱོད་པ་གཉིས་ཡོད་དེ། རང་ཉིད་རྫོགས་པའི་བྱང་ཆུབ་ཐོབ་པའི་ཕྱིར་དུ་སྤྱོད་པའི་རང་དོན་གྱི་སྤྱོད་པ་གང་དང་། རྫོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཐོབ་ནས་སླར་གང་ཞིག་གཞན་དོན་གྱི་སྤྱོད་པ་སྟེ། སྤྱོད་པ་དེ་གཉིས་ཀར་བདག་གིས་རྟག་ཏུ་སྤྱོད་པར་ཤོག་ཅེས་པའོ།

CONCLUSION

LES ANNEXES DE CES YOGAS

Deux parties : la résorption du mandala ; le rituel de torma.

I – La résorption du mandala

Arrivé à la fin de la méditation-récitation du mantra, si on le souhaite, on peut accomplir le rituel de torma.

Accomplir l'offrande de torma et ainsi de suite, comme allant de soi et de manière conforme à ce qu'il est juste de faire, est quelque chose d'excellent. Si l'on offre un torma en y ajoutant offrandes et louanges, c'est aussi excellent.

On peut aussi ne pas le faire comme cela apparaît dans le déroulement du sâdhana et résorber le mandala en Claire Lumière.

Puis, de la Claire Lumière s'élève le corps de la déité des intersessions. Sa continuité est nécessaire pendant toutes les intersessions. La consécration des trois lieux introduit l'influence spirituelle en nos corps, parole et esprit, protège des obstacles et interruptions. Durant les intersessions, il est nécessaire de reconnaître les apparences comme déité, les sonorités comme mantra, et les pensées, ce qui vient à l'esprit, comme Esprit (de la déité).

Puis l'on récite la dédicace des vertus et les vœux. (La prière) « Tous les éveillés de tous les temps » est aisée à comprendre. En ce qui concerne le dernier vers, les deux activités louées par l'éveil adamantin – c'est-à-dire par Vajradhâra – sont les actions pour soi, pour obtenir soi-même le parfait éveil et, le parfait éveil étant obtenu, l'activité pour le bien d'autrui : « Puissè-je accomplir continûment ces deux activités ».

།གཉིས་པ་གཏོར་མའི་ཆོ་ག་ནི།

སུསྨྲུས་བསང་བ་ནས། ཆོས་དབྱིངས་ལྷུན་མེད་པར་བསྒོ། ཞེས་པའི་བར་ཏེ་

གཏོར་ཆོག་རང་གི་སྔོན་འགྲོ་གཏོར་མ་བྱིན་རླབས་ཡིན་ལ།

དངོས་གཞི་ནི།

དམ་ཚིག་གི་འཁོར་ལོ་རིགས་དྲུག་དང་བཅས་པ་བསྐྱེད། ཡེ་ཤེས་པ་སྤྱན་དྲངས་ཤིང་བསྟི། ཐུགས་བྱིན་གྱིས་བརླབ། ཨོཾ་བཛྲ་ཨཱ་ཀི་སོགས་ཀྱིས་ཡེ་ཤེས་ལྷ་ལ་ཕུལ། ཨོཾ་ཁ་ཁཱ་སོགས་ཀྱིས་མགྲོན་སྤྱི་ལ་ཕུལ། མཆོད་བསྟོད་འདོད་དོན་གསོལ་བ་འདེབས་པ་སྟེ་དོན་ཚན་བརྒྱད་པོ་དེ་ཡིན་ནོ།

།རྗེས་ནི་བཟོད་གསོལ་གཤེགས་གསོལ་སྨོན་ལམ་བཀྲ་ཤིས་བསྔོ་བ་རྣམས་སོ།

།དེའི་ཆོ་ག་ཤེས་པས་གཞན་ཐམས་ཅད་གོ་སླ་ལ།

དམ་རྫས་བསྐྱེད་པའི་སྐབས། པདྨ་འདབ་བརྒྱད་ཀྱི་ཕྱོགས་བཞིར་ཤ་བཞི་དང་མཚམས་བཞིར་བདུད་རྩི་བཞི་ཡིན་ལ། དབུས་ཀྱི་གཉིས་བརྩེགས་པ་སྟེ་ཤ་ཆེན་གྱི་སྟེང་དུ་དྲི་ཆུའོ། །ཆུ་ནི་དྲི་ཆུ། སྨན་ནི་དྲི་ཆེན། རྡུལ་ནི་ར་ཀྟའི་བཙ་ཚིག་ཡིན་ཅིང་། ཆོས་དབྱིངས་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་ངོ་བོའོ།

།ཧཱུྃ་ནི་ཤ་ཆེན་དྲི་ཆུ་བརྩེགས་པའི་སྟེང་དུ་འགོད། ཡི་གེ་གཞན་བཞི་པོ་ཕྱོགས་བཞིར་ཤ་བཞི་པོའི་སྟེང་ཐད་དུ་འགོད་ཀྱང་ཡི་གེ་བཞི་པོའི་འོད་ཟེར་གྱིས་བདུད་རྩི་བཞི་པོའི་སྟེང་ཁེངས་པར་སྒོམས་པ་ཡིན།

ཐམས་ཅད་ཞུ་སྟེ་ཞེས་པའི་སྐབས་སུ་ཁ་ཊྃ་ག་རང་ཡང་ཞུ་བ་ཡིན།

ཟླ་བ་ལ་ཨོཾ་ཨཱཿཧཱུྃ་ནི་ཨོཾ་གྱི་སྟེང་དུ་ཨཱཿདེའི་སྟེང་དུ་ཧཱུྃ་ངོ། །སྦྱངས་རྟོགས་སྤར་གསུམ་ཞེས་པ་ལ། སྦྱང་བ་ནི་ཐམལ་གྱི་དངོས་པོ་ངན་པ་དེ་དག་པ་དང་། རྟོགས་པ་

II – Le rituel de torma

Cette partie commence par *Sumbhani* et termine par « En la réalité absolue. »

Le préliminaire au rituel de torma est la consécration.

La pratique principale : on génère le mandala des samayasattvas avec les six familles. On invite les jnânasattvas, qui se fondent en eux. On offre aux déités de gnose avec le mantra *Om vajra dâki*. Avec *Om kha khâ*, on offre aux hôtes[45] d'une façon générale. Puis l'on adresse offrandes et louanges[46]. Enfin on récite la prière pour ce que l'on souhaite, ce qui fait huit parties.

En conclusion : la demande d'indulgence, la prière de départ, les souhaits, formule propice et dédicace.

Si l'on comprend ce rituel, tous les autres seront aisés à comprendre[47].

La consécration

Au moment de générer les substances-samaya, on se représente un lotus à huit pétales sur lesquels, dans les quatre directions sont les quatre viandes et, dans les directions intermédiaires, les quatre amritas. Au milieu, empilées, la viande humaine et l'urine. « L'eau » est l'urine ; la « médecine », les excréments ; les « pertes », le sang. Ce sont des mots symboliques qui ont pour essence la gnose du dharmadhâtu.

Hûm est au-dessus de la viande humaine et de l'urine (au centre). Les autres lettres[48] dans les quatre directions sont au dessus des quatre viandes. Nous imaginons que la lumière irradiant des quatre lettres emplit le dessus avec les quatre amritas.

« Fait tout fondre » : à ce moment, le khatvânga se dissout aussi.

Sur une lune, *Om Âh Hûm* – sur *Om* est *Âh* puis *Hûm* – « accomplissent la purification, la réalisation et la combustion ».

– La purification : des substances négatives ordinaires[49].

– La réalisation : elles deviennent la substance sublime qui a la nature de l'amrita,

ནི་བདུད་རྩིའི་རང་བཞིན་དངོས་པོ་མཆོག་ཏུ་སོང་བ་དང་། སྣར་བ་ནི་དྭངས་མ་མེའི་འོད་ཟེར་ལྷ་བུའི་རང་བཞིན་དུ་གྱུར་པ་དང་རྒྱ་ཆེར་འཕེལ་བའི་དོན་ནོ།

།གཞན་ཡང་ཐུན་མཚམས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ཉལ་བ་དང་ལྡང་བ་དང་ཁ་ཟས་ལ་སོགས་པའི་རྣལ་འབྱོར་ཡང་སྤྱི་དང་མཐུན་པར་ཤེས་པར་བྱའོ།

།དེ་ལྟར་སྒྲུབ་ཐབས་ཀྱི་རིམ་པ་རྣམས་ཞིབ་མོར་བཤད་ཟིན་ནས། ད་ནི་དེ་དག་གི་སྒྲུང་བྱ་སྦྱོང་བྱེད་དམ་དག་སྦྱོར་ངོས་བཟུང་ན།

དང་པོར་ལུས་དག་པ་ནི།

དགེ་བའི་བཤེས་གཉེན་བརྟེན་ཅིང་དེ་ལས་དགེ་བ་ཡང་དག་པར་བླངས་པར་མཚོན།

ངག་དག་པ་ནི་ཆོས་ཐོས་པ་དང་།

སེམས་དག་པ་ནི་རིགས་སད་པ་དང་།

སྐྱུང་བའི་འཁོར་ལོ་ནི་བདུད་ཀྱི་ལས་དང་ཉོན་མོངས་སྤོང་བ་དང་།

གསོལ་བ་གདབ་པ་ནི་སོ་སོ་སྐྱེ་བོའི་ལམ་ཚོགས་སྦྱོར་གྱི་ཡོན་ཏན་འཕེལ་བ་དང་།

ཚོགས་བསགས་གཉིས་ནི་འཕགས་ལམ་ས་བཅུར་ཚོགས་མཐའ་དག་རྫོགས་པར་མཚོན།

རྟེན་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་བསྐྱེད་པ་ནི་སློབ་ལམ་དུ་ཞིང་སྦྱངས་པས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གནས་སྐབས་ན་ཞིང་རྣམ་པར་དག་སྟུག་པོ་བཀོད་པ་ལ་སོགས་པ་གྲུབ་པ་དང་།

ཆོས་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་བྱང་ཆུབ་པ་ནི་ཆོས་སྐུ་ཐོབ་པ་དང་།

ཟླ་བ་དང་ཧཱུྃ་བཅས་འོད་ཟེར་སྤྲོ་བསྡུ་དང་བཅས་པ་ནི་ལོངས་སྐུ་ཕྱིན་ལས་དང་བཅས་པ་སྟེ།

– L'irradiation : le tout devient clair, comme la lumière du feu, et s'amplifie immensément.

III – La pratique des intersessions

Que l'on soit debout, couché, que l'on mange etc. les yogas correspondants seront connus conformément à ce qui se fait en général[50].

LES CORRESPONDANCES PURES

Ayant expliqué en détails les phases du sâdhana, nous allons exposer ce qui est purifié et ce qui purifie – les correspondances pures.

1 – Correspondances avec les résultats de la purification

– La purification du corps symbolise le fait de s'en remettre à l'ami spirituel, grâce à quoi l'on accomplit la pratique parfaite de la vertu.

– La purification de la parole symbolise l'écoute du Dharma.

– La purification de l'esprit symbolise l'éveil du potentiel (d'éveil).

– L'enceinte protectrice symbolise l'abandon des activités démoniaques et des émotions conflictuelles.

– Les prières symbolisent l'amplification des qualités au niveau de la voie des développements et de jonction des vivants ordinaires.

– Le double développement symbolise la perfection des qualités des dix degrés de la voie supérieure[51].

– La génération du mandala support symbolise : sur le chemin de l'étude, la purification du domaine de l'éveil et, au moment de l'éveil, l'accomplissement des domaines parfaitement purs tels Akanishtha et autres.

– L'éveil (véritable) en la vacuité, nature des phénomènes, symbolise l'obtention du dharmakâya.

– La lune et *Hûm*, avec émanation-résorption de la lumière, symbolise l'obtention du sambhogakâya et son activité. La lune représente le corps

ཟླ་བ་ནི་སྐུ་མཚན་དཔེ་ཅན། ཧཱུྃ་ནི་ཐུགས་ཡེ་ཤེས་ལྔ།

འོད་ཟེར་འཕྲོ་བ་ནི་མཁྱེན་བརྩེ་ནུས་གསུམ་གྱིས་ཤེས་བྱ་ཀུན་ལ་ཁྱབ་པ་དང་།

འཕགས་པ་མཆོད་པ་ནི་དག་པའི་འཁོར།

སེམས་ཅན་གྱི་དོན་ནི་སེམས་ཅན་སྨིན་པར་བྱེད་པ།

གཅིག་ཏུ་འགྱུར་པ་ནི་སྤྲུལ་པའི་སྐུའི་རྒྱུ་བྱ་གྲུབ་ཡེ་ཤེས་དང་གནས་གཙང་མ་ཆེན་པོ་ན་བཞུགས་པའི་སྤྲུལ་སྐུའོ།

།ལྷ་ལྔ་རྫོགས་པ་ནི་རི་རབ་ཀྱི་རྩེ་མོ་འཛམ་གླིང་སོགས་སུ་སྤྲུལ་པའི་སྐུ་སྟོན་པ།

ཡེ་ཤེས་པ་བསྡིམ་པ་ནི་སངས་རྒྱས་ཐམས་ཅད་ཡེ་ཤེས་གཅིག་ཏུ་འདྲེས་པ།

གོ་ཆ་དང་འབྲུ་གསུམ་འགོད་པ་ནི་ཡོན་ཏན་དཔག་ཏུ་མེད་པ།

དབང་བསྐུར་རྒྱས་བཏབ་ནི་སྲིད་ཞི་ཐམས་ཅད་ཀྱི་གཙོ་བོར་གྱུར་ཏེ་འགྲོ་བའི་དོན་ལ་མངའ་བརྙེས་པ།

མཆོད་བསྟོད་བདུད་རྩི་མྱང་བ་ནི་འཇིག་རྟེན་པ་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པ་ཀུན་གྱིས་བསྐུར་བསྟི་བྱེད་པའོ།

།བཟླས་པ་ནི་ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་བསྐོར་བ།

ཉེར་བསྡུ་ནི་གདུལ་བྱ་གཞན་སྣང་དུ་མྱ་ངན་ལས་འདའ་བར་སྣང་བའམ་འཁོར་འདས་སྣོད་བཅུད་ཐམས་ཅད་ཐུགས་སུ་ཆུད་པ།

ཐུན་མཚམས་ཀྱི་ལྷ་སྐུ་ནི་སྐུ་གསུང་ཐུགས་དང་ཡོན་ཏན་ཕྲིན་ལས་རྣམས་རྒྱུན་མི་འཆད་པར་སྟོན་པ་མཚོན་ནོ།

།སྐབས་འདིར་རྫོགས་རིམ་ལ་དག་སྦྱོར་གྱི་རིམ་པ་དེ་དག་ཙམ་ལས་མི་དགོས་ཏེ་རིམ་པ་གཞན་ཡིན་པའི་ཕྱིར་རོ།

éveillé doté des marques majeures et mineures, le *Hûm* étant l'Esprit, les cinq gnoses.

– L'irradiation de la lumière symbolise l'omniscience, l'amour et le pouvoir[52] qui embrassent tout ce qui est à connaître.

– L'offrande aux Nobles (âryas[53]) symbolise l'entourage pur.

– Le bien des vivants symbolise leur maturation.

– La fusion symbolise la cause première du nirmânakâya, la gnose toute-accomplissante ainsi que le nirmânakâya résidant dans le lieu de l'immense pureté.

– Le parachèvement des cinq déités symbolise la manifestation du nirmânakâya au sommet du Mont Meru, en Jambudvîpa, etc.

– L'absorption des jnânasattvas exprime la fusion de la gnose de tous les bouddhas.

– La disposition des armures et des trois lettres symbolise les qualités illimitées.

– Le confer de l'initiation et le sceau symbolisent les princes du samsâra comme du nirvâna, ayant le pouvoir d'œuvrer au bien des vivants,

– L'offrande, la louange et l'expérience de l'amrita expriment tous les honneurs et hommages qui peuvent être rendus, par le monde et au-delà.

– La récitation exprime la mise en mouvement du cycle des enseignements.

– La résorption symbolise le passage en nirvâna manifesté comme apparence au vu des vivants ou encore l'intégration de l'univers, samsâra et nirvâna, en l'esprit.

– Le corps divin des intersessions symbolise la manifestation ininterrompue des corps, parole, esprit, qualités et activité éveillés.

Ici il n'est pas nécessaire de faire des correspondances symboliques pour les différentes étapes de la phase de perfection car il s'agit d'une autre phase.

།ཅི་སྟེ་རྩ་གསུམ་འཁོར་ལོ་བཞི་སྒོམ་པ་སོགས་བསྐྱེད་རིམ་ཉིད་ཀྱི་གསེབ་ཏུ་བཏང་ནས་སྒོམ་པ་ཀྱི་རྡོར་གྱི་སྒྲུབ་ཐབས་མཆོ་སྐྱེས་ལྟ་བུ་ལ་ནི་བདེ་བ་ཆེན་པོའི་སྐུ་བརྙེས་པ་དང་སྦྱར་བ་ཡང་ཡོད་དོ།

།དེ་ལྟར་དཀྱིལ་འཁོར་ཆེན་པོའི་ཏིང་འཛིན་ལ་སྦྱང་བྱ་སྦྱོང་བྱེད་སྦྱངས་འབྲས་ཀྱི་དབྱེ་བ་སྦྱོར་གྱི་ཐུན་མཚམས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ལ་ནི་མི་སྦྱོར་ཏེ་འོན་ཀྱང་དག་སྦྱོར་ཅི་རིགས་པ་སྦྱར་དུ་ནི་ཡོད་དོ།

།དེ་དག་གིས་སྦྱངས་འབྲས་ལ་ཁྱད་ཟིན་ཏེ་སྦྱང་བྱ་དང་སྦྱར་ན།

ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་དག་པ་ནི་འཁོར་བའི་གནས་སུ་སྒོ་གསུམ་གྱི་ལས་འཕེན་བྱེད་སྣ་ཚོགས་པ་བསགས་པ་སྦྱོང་།

སྲུང་འཁོར་ནི་ལས་རྣམས་ཀྱི་ས་བོན་སེམས་ལ་ཐེབས་ཤིང་རྒྱུད་མི་ཟ་བར་འཛིན་པ་དང་།

གསོལ་གདབ་དང་བསོད་ནམས་ཚོགས་གསོག་ནི་འཕེན་བྱེད་ཀྱི་ལས་ཀྱིས་འཕངས་པའི་ས་བོན་རྣམས་འགྲུབ་བྱེད་ཀྱི་ལས་ཀྱིས་གསོས་འདེབས་པ་དང་།

ཡེ་ཤེས་ཚོགས་གསོག་ནི་སྐྱེ་བ་སྔ་མའི་མཐར་འཆི་བ་འོད་གསལ་དུ་ཤུང་ཁམས་རྣམས་ཐིམ་པ་དང་།

རྟེན་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་སྒོམ་པ་ནི་གང་དུ་སྐྱེ་བ་ལེན་པའི་གནས་ཡུལ་ཕྱོགས་དང་བཅས་པ་སྦྱོང་ལ།

ཡང་འབྱུང་བཞི་རི་རབ་དང་བཅས་པ་ཕ་མའི་ལུས།

པདྨ་ནི་གསང་བའི་པདྨ།

སྣ་ཚོགས་རྡོ་རྗེ་ནི་ཐབས་ཀྱི་རྡོ་རྗེ།

པདྨ་ཉི་མ་འཛིགས་དུས་དང་བཅས་པ་ནི་མའི་སྐྱེ་གནས་ཀྱི་རྩ་ཁམས་དང་འདོད་ཆགས་གཏི་མུག་དང་བཅས་པའང་མཚོན་ནོ།

Cependant si l'on a pratiqué les trois canaux, les quatre chakras, etc. et médité sur ceux-ci durant la phase de génération, on peut y faire correspondre l'obtention du corps de grande félicité, comme c'est le cas dans *Le Sâdhana Né du Lac, pratique de Hevajra*[54].

Ainsi la classification en purificateurs, purifiés et résultat de la purification dans la méditation du grand mandala ne s'applique pas aux activités entre les sessions. Néanmoins on peut y appliquer un autre type de correspondances pures.

2 – Correspondances avec ce qui est purifié

2.1 – Lors des pratiques de la phase de génération

– La phase de purification des corps, parole, esprit dissipe les différents facteurs karmiques inducteurs des états corporels, vocaux et mentaux des lieux samsariques.

– L'enceinte protectrice retient et préserve les semences karmiques induite en l'esprit (pendant la pratique).

– La prière et le développement de bienfaits amplifient en faisant se réaliser les semences induites par le karma inducteur.

– Le développement de gnose fait qu'à la fin de l'existence, les agrégats et éléments se résorbent en Claire Lumière.

– La méditation du mandala support purifie le lieu et l'espace en lequel nous renaîtrons.

– Les quatre éléments et le Mont Meru correspondent au corps des parents.

– Le lotus correspond au lotus secret.

– Le vishvavajra correspond au vajra des moyens (*upâya*).

– Le lotus, le soleil, Bhairava et Kâlarâtrî symbolisent les canaux subtils, les éléments, le désir et l'aveuglement correspondant à la naissance maternelle (parmi les quatre types de naissances).

།རྟེན་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་བསྐྱེད་པའི་བར་ལ། སེམས་རང་ཉིད་གཟུགས་ཀྱི་རྣམ་པར་ཤར་ཡང་འབྱུང་བཞི་རི་རབ་སོགས་མཐོང་བར་ནུས་པ་དེ་བར་དོ་ཉིད་ཀྱི་སྲིད་པ་མཚོན་ཏེ་ཆོས་ཉིད་སྟོང་པ་ཉིད་ལ་བྱུང་ཚུལ་པའོ།

།ཟླ་བ་དམར་སྐྱ་ནི་མའི་མངལ་གྱི་ཁམས་དཀར་དམར་དང་།

ཧཱུྃ་ནི་དེ་ལ་བར་སྲིད་ཞུགས་པ་དང་།

སྤྲོ་བསྡུ་མཛད་པ་གཉིས་གཅིག་འདྲེས་དང་བཅས་པ་རྣམས་མངལ་དུ་ལུས་རིམ་གྱིས་འཕེལ་བ་དང་།

སྐུ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་ནི་མངལ་ནས་བཙས་ཏེ་ཀུན་གྱིས་མཐོང་བ།

ཡེ་ཤེས་པ་སྤྱན་འདྲེན་ནི་བཙས་མ་ཐག་ནས་དབུགས་ཀྱི་རྒྱུ་བ་ལ་བརྟེན་ནས་རྣམ་རྟོག་རགས་པ་དང་ཁ་ཟས་ལ་སོགས་པའི་བྱ་བས་ལུས་འཕེལ་བའོ།

།གོ་ཆ་དང་སྐུ་གསུང་ཐུགས་བྱིན་གྱིས་བརླབས་པ་ནི་དབང་པོ་རྣམས་དང་ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་སྟོབས་འཕེལ་བ་དང་།

དབང་བསྐུར་བ་ནི་ལུས་རྫོགས་ཏེ་རང་གི་རིགས་ཀྱི་བྱ་བ་ལ་གནས་པ་དང་།

མཆོད་བསྟོད་བཟླས་པ་ནི་ཆེ་གང་གི་ལོངས་སྤྱོད་བྱ་བ་སྣ་ཚོགས་པ་མཚོན་པ།

ཉེར་བསྡུ་ནི་མཐར་ཕུང་ཁམས་འོད་གསལ་དུ་ཞུགས་ཏེ་འཆི་བ་དང་།

ཐུན་མཚམས་ཀྱི་ལྷ་སྐུར་ལྡང་བ་ནི་སླར་ཡང་འགྲོ་བ་དྲུག་ཏུ་སྐྱེ་བ་ལེན་པ་ལ་སོགས་པ་མཚོན་ཏེ།

བསྐྱེད་པའི་རིམ་པའི་རྣལ་འབྱོར་འདི་བསྒོམས་པས་འཁོར་བའི་ཆོས་དེ་དང་དེ་དག་སྦྱོང་བར་ནུས་པ་ཡིན་ནོ།

– Jusqu'au développement du mandala supporté, l'esprit s'élève en tant qu'aspect formel et a ainsi le pouvoir de faire voir les quatre éléments, le Mont Meru, etc. ce qui symbolise l'existence du bardo et le parfait éveil à partir de la vacuité, la nature des phénomènes.

– La lune rose symbolise les semences blanches et rouges en la matrice maternelle.

– Le *Hûm*, la pénétration du *bardowa* en celle-ci.

– L'irradiation, la résorption et la fusion expriment le développement du corps dans la matrice.

– Le parachèvement du corps correspond à la sortie de la matrice et le fait d'être vu par tout le monde.

– L'invocation des jnânasattvas symbolise qu'aussitôt né, par le fait des mouvements respiratoires, des pensées grossières, de la nutrition, etc. le corps se développe.

– Les armures et la consécration des corps, parole, esprit correspondent au développement des forces et des facultés du corps, de la parole et de l'esprit.

– Le confer de l'initiation symbolise la complétude du corps et l'entrée dans les activités de sa lignée (ou caste).

– Les offrandes, louanges et récitations symbolisent les biens, richesses et activités de la vie.

– La résorption symbolise la mort, lorsque les agrégats et éléments se résorbent en la claire lumière.

– L'apparition entre les sessions du corps de la déité symbolise la renaissance en l'une des six destinées.

Méditer ces pratiques de la phase de génération a le pouvoir de purifier les différents phénomènes samsariques correspondants.

༄༅། །རྫོགས་རིམ་གྱི་སྨིན་བྱེད་དུ་འགྱུར་ཚུལ་ནི།

དང་པོའི་ཡེ་ཤེས་ཚོགས་གསོག་དང་། ཐམར་ཉེར་བསྡུ་ནི་ལམ་གྱི་རྫོགས་རིམ་འོད་གསལ་གྱི་གཞི་འདྲེན་བྱེད་ཡིན་ལ།

མདོན་བྱང་དང་པོ་ཡན་ཆད་རྟེན་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་སྒོམ་པའི་སྐབས་དང་། དག་པ་གསུམ་དང་སྲུང་འཁོར་གསལ་གདབ་བསོད་ནམས་ཚོགས་གསོག་རྣམས་རྩི་ལམ་དང་སྒྱུ་ལུས་དབང་པོ་རབ་སོགས་ཀྱི་སྨིན་བྱེད་དང་།

མདོན་བྱང་ཕྱི་མ་བཞི་ནི་གཏུམ་མོའི་སྨིན་བྱེད་དང་།

དམ་ཚིག་པ་དང་ཡེ་ཤེས་སྤྱན་འདྲེན་གྱི་སྐབས་ནི་སྒྱུ་ལུས་ཀྱི་སྨིན་བྱེད་དང་།

དབང་བསྐུར་མཆོད་བསྟོད་སོགས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཐུན་མོང་།

ཡན་ལག་གི་ཆོས་གཉིས་ལ་དངོས་སུ་སྦྱོར་མི་དགོས་ཀྱང་སྨྲོ་ན་རིགས་མཐུན་སྦྱོར་བས་ཤེས་ཏེ།

འཕོ་བ་འོད་གསལ་དུ་འདུ་ཞིང་། དེའི་ནང་ནས་སྐབས་སུ་བབ་པ་ཉེར་བསྡུ་དང་བར་དོ་ཐུན་མཚམས་ཀྱི་ལྷ་དང་སྦྱར་རོ།

།ད་ནི་རྩ་བའི་ཁུངས་རྒྱུད་ཚིག་དང་ཅུང་ཟད་སྦྱར་ན།

སྲུང་འཁོར་ནི་མདོན་བརྗོད་བླ་མ་ལས།

ནྭབ་རྣབ་དེ་བཞིན་ཏེ། །རྡོ་རྗེའི་ས་སོགས་བྱིན་གྱིས་བརླབ། །བླ་བྲེ་མདའ་ཡི་དྲྭ་བ་དང་། །རྡོ་རྗེའི་མེས་ནི་རབ་བསྐོར་བ། །ཕྱི་རོལ་རིང་ནས་དགོད་པར་བྱ། །ཞེས་གསུངས།

2.2 – *Les modalités de transformation dans les mûrissements de la phase de perfection*

Le développement de gnose au début et la résorption (du mandala) à la fin sont la phase de perfection « sur la voie » et posent les bases de la Claire Lumière.

Depuis le premier *éveil véritable*, c'est la phase de méditation du mandala support avec les trois purifications, la méditation de l'enceinte protectrice et le développement de bienfaits : ils constituent une maturation de la pratique du Rêve et du Corps illusoire de ceux qui ont des facultés supérieures.

Les quatre *éveils véritables* ultérieurs amènent une maturation de Tumo.

La phase d'invocation des samayasattvas et des jnânasattvas amène une maturation du Corps illusoire,

Le confer d'initiation, l'hommage, les louanges s'appliquent à tous d'une façon générale.

Les deux éléments des pratiques annexes n'ont pas besoin de correspondances véritables mais, si on le souhaite, on peut y appliquer les correspondances conformes (non précisées ici).

Powa se résume à la Claire lumière. Le moment venu, il y a résorption en celle-ci.

Bardo s'applique à la déité entre les sessions.

2.3 – *Correspondances extraites des tantras-source*

Pour l'enceinte protectrice, dans *La parole authentique du maître* il est dit :

Consacré par filet, enceinte, base vajra...
Entouré par un dais, un filet de flèches,
Et un feu vajra,
Disposé à distance, à l'extérieur.

ཚོགས་ཞིང་ལ་སོགས་པ་གསང་སྔགས་སྤྱིའི་རིམ་པས་གོ་བར་ནུས།

ཡེ་ཤེས་ཚོགས་གསོག་གི་ལུང་གོང་དུ་དྲངས་ཟིན།

འབྱུང་བཞི་རི་རབ་དང་བཅས་པ་ནི། ཙ་རྒྱུད་ལས།

བ་ལང་གནས་དང་སྟེང་ཉིད་དང་། །ལྷག་མ་སྐེམ་བྱེད་ཙ་གནས་སོ། །ཞེས་དང་།

གཞལ་ཡས་ཁང་སྒོ་ཅན་མི་བྱེད་པར་པདྨ་ཙམ་བྱེད་པ་ཡང་། ཙ་རྒྱུད་ལས།

རི་སྟེང་སྣ་ཚོགས་པདྨ་ཡི། །ལྟེ་བར་ཨཱ་ལི་ཀཱ་ལིར་སྐྱེ། །ཞེས་ཏེ།

འདིར་ཨཱ་ལི་ཀཱ་ལིའི་ཡིག་འབྲུ་དངོས་མེད་ཀྱང་ཨཱ་ལི་མཚོན་བྱེད་ཟླ་བའི་དཀར་ཆ་དང་ཀཱ་ལི་མཚོན་བྱེད་དམར་ཆའོ།

།མངོན་བྱུང་ལྟའི་ལུང་དྲངས་ཟིན།

སྙིང་པོའི་ལྷ་འབའ་ཞིག་གི་དཀྱིལ་འཁོར་ནི་ཙ་རྒྱུད་ལེའུ་ཞེ་བརྒྱད་པ་ལས། ལྷ་དྲུག་ཅུ་ཙ་གཉིས་ཀྱི་དཀྱིལ་འཁོར་གསུངས་ཟིན་པའི་རྗེས་སུ་སླར་ཡང་འདི་སྐད་ཅེས།

རྣལ་འབྱོར་མ་ནི་མཁའ་འགྲོ་ཉིད། །གཟུགས་ཅན་མ་དང་དུམ་སྐྱེས་མ། །དེ་བཞིན་ལྷ་མ་ལ་སོགས་ནི། །དངོས་གྲུབ་ཐམས་ཅད་དགེ་བ་ཡིན།

།ཅེས་སྙིང་པོའི་རྣལ་འབྱོར་མ་བཞི་བཟླས་ཏེ་གསུངས་པས་བསྟན་པ་ཡིན་ནོ། །སོགས་ཁོངས་ནས་བུམ་ཐོད་བཞིའོ།

།ཡེ་ཤེས་པ་སྤྱན་འདྲེན་ནི།

ཡེ་ཤེས་འཁོར་ལོ་རྣམ་བསྒོམས་ནས། །སྔགས་དང་ཕྱག་རྒྱའི་སྦྱོར་བ་ཡིས། །དམ་ཚིག་འཁོར་ལོར་རབ་གཞུག་བྱ། །ཞེས་རྣལ་འབྱོར་མ་ཀུན་སྤྱོད་ནས་གསུངས།

Le domaine des développements, etc. pourront être compris selon les différentes phases d'explication générale du vajrayâna.

La citation concernant le développement de gnose, etc. a déjà été faite précédemment[55].

Pour les quatre éléments et le Mont Meru, le Tantra racine dit :

Le « plancher des vaches », ce qu'il y a au-dessus (le mont Meru),
Et le soleil, sont les lieux principaux.

Pour le palais, qui n'a pas de portes mais est un lotus, le Tantra racine dit :

Sur la montagne, au cœur d'un lotus varié,
Est généré l'Âli Kâli.

Bien qu'il n'y ait pas ici les syllabes Âli Kâli, le blanc de la lune symbolise les Âli et le rouge, les Kâli.

Les cinq *éveils véritables* on déjà été vus précédemment.

En ce qui concerne le mandala constitué uniquement des déités essentielles[56], il est dit dans le chapitre quarante-huit du Tantra racine, après l'explication des soixante-deux déités du mandala :

Les yoginîs sont Dâkinîs, Rûpinî, Khandarohâ et Lâma,
Qui sont les vertus de leurs accomplissements.

Ainsi fait-on la pratique de la récitation des quatre yoginîs essentielles, et ainsi de suite, entre celles-ci sont les quatre bumpas et les quatre kapâlas.

Pour l'invocation des jnânasattvas, dans *Les Activités de la Yoginî*[57], il est dit :

Après avoir imaginé le mandala de gnose,
Par la pratique des mantras et mudrâs
On fait parfaitement pénétrer
Les samayasattvas dans le mandala.

འབར་བའི་ཕྱག་རྒྱ་ནི། མངོན་བརྗོད་ཀུན་སྤྱོད་གཉིས་ཀ་ལས་གསུངས། དེ་བཞིན་དུ་མངོན་བརྗོད་བླ་མ་ལས།

སྙིང་དུ་ཕཾ་གྱི་སྦྲ་སྒྲོག་པས། །ཕྱོགས་བཅུའི་འཇིག་རྟེན་ཁམས་བཞུགས་པའི། །དཔའ་བོ་རྣལ་འབྱོར་མ་རྣམས་འགུགས། ཛཿཧཱུྃ་བཾ་ཧོཿ

།རྡོ་རྗེ་ལྕགས་ཀྱུ་ལ་སོགས་པའི་སྦྱོར་བས་དགུག་ཅིང་བཅུག་ལ་བཅིངས་ཏེ་དབང་དུ་བྱའོ།

།དཔའ་བོ་རྣལ་འབྱོར་མ་རྣམས་ཀྱིས་ནམ་མཁའི་དཀྱིལ་ཡོངས་སུ་གང་བར་བལྟས་ལ། བདུད་རྩི་ལྔས་ཡོངས་སུ་གང་བའི་ཐོད་པས་དབང་བསྐུར་བའི་རྩུལ་གྱིས་དེ་དག་ལ་དབང་བསྐུར་བར་བསམ་མོ། །ཞེས་ལྷ་དབང་བསྐུར་བའི་རྩུལ་དང་།

ལྡང་དང་མེའི་དཀྱིལ་འཁོར་གྱི་དབུས་སུ། ཨ་ལས་བྱུང་བའི་ཐོད་པ་ཡེ་ཤེས་ལྔའི་བདུད་རྩིས་ཡོངས་སུ་གང་བ། དེར་ཆ་བཅུ་དྲུག་པ་ལ་ཡི་གེ་ཧཱུྃ་དང་ཨཱཿདང་ཨོཾ་གྱི་བྱིན་གྱིས་བརླབ་ཅེས་དང་།

ཡེ་ཤེས་བདུད་རྩིའི་སྦྱོར་བ་ཡིས། །རྡོ་རྗེ་བདུད་རྩིའི་རྒྱ་བཏུང་ངོ་། །ཞེས་བདུད་རྩི་མྱང་བར་གསུངས་སོ།

།དབང་བསྐུར་བའི་སྐབས་ཀྱི་ཐོད་པ་དང་བུམ་པ་འདམ་ཁ་ཡིན་ཅིང་། ཆ་བཅུ་དྲུག་པ་ཞེས་བླ་བའོ། །བཟླས་པ་ནི་མངོན་བརྗོད་ལས།

དུང་ཆེན་འཕྲེང་བ་བླངས་ནས་ནི། །དེ་ནས་དེ་ལ་བཟླས་པ་བྱ། །རང་སྲོག་རྩོལ་བ་ལེགས་བསྡམས་པར། །བསྒོམས་པས་དེ་མ་ཐག་ཏུ་འབར།

།ཞེས་པའི་ཚིགས་བཅད་ཕྱེད་དང་པོས་བརྗོད་བཟླས་དང་། ཕྱི་མས་འགོག་བཟླས་གསལ་བར་བསྟན་ཅིང་ཡིད་བཟླས་ཀྱང་ཤུགས་ལའོ།

– Le mudrâ flamboyant est mentionné à la fois dans *La parole authentique du maître* et *Les Activités de la Yoginî*. Dans *La parole authentique du maître* il est dit :

> *En émettant, au-dessus, le son Phem,*
> *L'on attire vîras et yoginîs*
> *Demeurant dans les dix directions.*
> *Jah hûm vam hoh.*

Avec le crochet-vajra, etc. on les attire, les fait pénétrer, les lie, ainsi sont-ils maîtrisés.

Considérant que les vîras et yoginîs emplissent l'espace, nous pensons qu'ils confèrent l'initiation en les consacrant avec un kapâla contenant les cinq amritas. Ainsi a lieu la modalité de l'initiation.

Au milieu du mandala du vent et du feu, de la lettre *A* apparaît un kapâla empli de l'amrita des cinq gnoses. Ici, les seize parties sont consacrées par les lettres *Hûm, Âh, Om*. (*La parole authentique du maître* dit) :

> *Il y a adjonction d'amrita (des cinq) gnoses*
> *Et l'on consomme l'amrita vajra.*

Ainsi fait-on l'expérience de l'amrita.

Au moment du confer de l'initiation, il y a un choix entre des kapâlas et des bumpas. L'expression « seize parties » fait référence à la lune[59].

Pour la récitation du mantra, *La parole authentique du maître* dit :

> *Avec un mâlâ de « grande conque*[60] *»,*
> *Nous accomplissons la récitation*
> *Et, par la méditation qui unit parfaitement*
> *Les souffles supérieur et inférieur, il y a aussitôt embrasement.*

Les deux premiers vers se réfèrent à la récitation vocale, les deux autres se réfèrent clairement la récitation en arrêt[61]. La récitation mentale est implicite.

།ཉེར་བསྡུ་ནི་རྣལ་འབྱོར་མ་ཀུན་སྤྱོད་ལས།

དེ་ལ་བསྒོམས་པས་དུབ་གྱུར་ན། །བསྡུས་པ་སྤྱོད་ཚུལ་ཁྱད་པར་གྱི། །སྦྱོར་དང་བྲལ་བར་མི་བྱ་སྟེ། །སྤྱོད་པའི་རྣལ་འབྱོར་དག་པ་ཡིན། ཅེས་སོ།

།གཏེར་མའི་ཚིག་ནི། རྣལ་འབྱོར་མ་ཀུན་སྤྱོད་ཀྱི་ལེའུ་བརྒྱད་པ་དང་མངོན་བརྗོད་བླ་མའི་ལེའུ་དགུ་པ་སོགས་ལས་ཞིབ་ཏུ་གསལ་བར་གསུངས་ཏེ། དེ་བཞིན་དུ། མངོན་བརྗོད་ལེའུ་བཅུ་བཞི་པ་དང་། གཞན་ཡང་རྩ་རླུང་གི་རྒྱུད་ཐམས་ཅད་ནས་རླུང་དེ། ཚིག་འདྲ་མིན་གྱི་ཁྱད་པར་ཙམ་ཡོད་པ་མ་གཏོགས་ཞིབ་ཏུ་རྒྱས་ཤིང་གསལ་བར་སྒོམ་པ་འབྱུང་བ་ལས་གསུངས་ཏེ་འདིར་ལུང་དྲངས་ན་ཧ་ཅང་ཡི་གེ་མང་བར་འགྱུར་རོ།

།སྐབ་ཐབས་འདི་ལ་ཧིང་ངེ་འཛིན་གསུམ་ཚང་ཚུལ་ནི།
མངོན་བྱང་གསུམ་པ་ཡན་ཆད་དང་པོ་སྦྱོར་བ།
དེ་ནས་ལྷ་ལྷ་དམ་ཚིག་པ་རྫོགས་ཀྱི་བར་དཀྱིལ་འཁོར་རྒྱལ་མཆོག
།དེ་མན་ཆད་ལས་རྒྱལ་མཆོག་གོ
།རྣལ་འབྱོར་བཞི་ཧི་ལྟར་ཚང་ཚུལ་ནི།
ཟླ་བ་དམར་སྐྱ་ཡན་ཆད་རྣལ་འབྱོར་དང་པོ།
མངོན་བྱང་གསུམ་པ་དང་བཞི་པ་རྗེས་སུ་རྣལ་འབྱོར།
དེ་ནས་རྒྱས་བཏབ་ཀྱི་བར་ཤིན་ཏུ་རྣལ་འབྱོར།
རྫོགས་རིམ་ལ་རྫོར་བཟླས་ནི་རྣལ་འབྱོར་ཆེན་པོའོ།

།མཆོད་གཏོར་བདུད་རྩི་མྱང་བ་ལ་སོགས་པ་ནི་རྣལ་འབྱོར་གྱི་ཡན་ལག་ཡིན་པས་བཞི་པོ་གཅིག་ཏུ་མ་ངེས་སོ།

Pour la résorption, dans *Les Activités de la Yoginî,* il est dit :

Lorsque l'on a terminé cette méditation[63]*,*
On la résorbe, dans son attitude spéciale
Où l'on ne fait ni lien ni séparation[64] *;*
C'est l'activité du pur yoga.

Le rituel de torma est clairement expliqué dans le huitième chapitre des *Activités de la Yoginî* et dans le neuvième et quatorzième chapitre de *La parole authentique du maître,* ainsi que dans les tantras-source et les commentaires. Hormis quelques différences dans le rituel, il est expliqué clairement et en détails dans *L'Émergence de Samvara*[65] et, si l'on devait ici citer les sources, ce serait très long.

Dans ce sâdhana, les trois samâdhis sont inclus :

Jusqu'au troisième *éveil véritable*, il s'agit de la « première union »[66].

Jusqu'au parachèvement des cinq samayasattvas, il s'agit du « suprême vainqueur du mandala » ou « la victoire du mandala suprême »[67].

Ensuite, il s'agit de la « victoire des actions suprêmes »[68].

Les quatre Yogas[69] y sont inclus :

Jusqu'à l'apparition de la lune rose, c'est le premier Yoga.

Le troisième et quatrième *éveil véritable*[70] correspondent au « Yoga subséquent ».

Jusqu'au sceau, il s'agit du « Yoga extrême ».

La phase de perfection, la récitation vajra correspond au « grand Yoga ».

Les offrandes, le torma, l'expérience de l'amrita et les autres phases sont des annexes de la pratique et ne font pas partie avec certitude de l'un ou l'autre de ces quatre yogas.

།དེ་ལྟར་ན་ཡེ་ཤེས་ཀྱི་མཁའ་འགྲོ་ནི་གུའི་ཞལ་གྱི་གདམས་པ་ལས་བྱུང་བ་དཔལ་འཁོར་ལོ་སྡོམ་པའི་ལྷ་ལྔའི་སྒྲུབ་ཐབས་ཀྱི་རྣམ་པར་བཤད་པ་ཟབ་དོན་གསལ་བྱེད་ཅེས་བྱ་བ་འདི་ནི། སློ་ཐང་པ་དགེ་བཤེས་བླ་མ་ཀུན་དགའ་བསྟན་གསལ་གྱིས་བསྐུལ་བའི་ངོར། རྒྱལ་ཁམས་པ་ཏཱ་ར་ནཱ་ཐས་བར་སྐབས་སུ་ངེས་པར་བརྗོད་པའོ།

།ཤུ་བྷ་མསྟུ་སརྦ་ཛ་ག་ཏཱཾ།

བདེ་མཆོག་རྣམ་བཤད་ལུང་གི་བརྒྱུད་པ་ནི།

ཏཱ་ར་ནཱ་ཐ། བྱ་བཏང་ཀུན་དགའ་ཡེ་ཤེས། བྱམས་པ་ཡོན་ཏན་མགོན་པོ། ངག་དབང་ཀུན་དགའ་ལྷུན་གྲུབ། ཀུན་དགའ་བསོད་ནམས་ལྷུན་གྲུབ། ངག་དབང་ཀུན་དགའ་བཟང་པོ། ཀུན་བཟང་བསྟན་འཛིན་རྒྱ་མཚོ། ཡེ་ཤེས་བཟང་པོ། རྣོག་ལྡོག་པ་ཀུན་དགའ་ལྷུན་གྲུབ་རྒྱ་མཚོ། རྗེ་བཙུན་བཀའ་བརྒྱུད་བསྟན་འཛིན། གྲུབ་མཆོག་ཀརྨ་ལྷག་མཐོང། གྲུབ་དབང་ཀརྨ་གཞན་ཕན་འོད་ཟེར། དེས་བདག་ཀརྨ་ངག་དབང་ཡོན་ཏན་རྒྱ་མཚོ་ཕྲིན་ལས་ཀུན་ཁྱབ་དཔལ་བཟང་པོ་ལའོ། [མཁན་ཆེན་བཀྲ་ཤིས་འོད་ཟེར། དཔལ་ལྡན་མཁྱེན་བརྩེའི་འོད་ཟེར། གྲུབ་དབང་ནོར་བུ་དོན་གྲུབ། ཁྱབ་བདག་རང་བྱུང་ཀུན་ཁྱབ། དེས་འཁོར་ལོའི་མགོན་པོ་འབོ་དཀར་རྡོ་རྗེ་འཆང་དབང་ལའོ།]

།དགེ་ལེགས་འཕེལ།།

L'Élucidation du Sens Profond, un commentaire du *Sâdhana des Cinq Déités du Glorieux Chakrasamvara* basé sur les enseignements oraux de la Dâkinî de gnose Niguma, a été composé par le vagabond Târanâtha à la requête de Géshé Lama Künga Tensel de Nyétang.

Shubhamastu sarva jagatâm

La lignée de transmission du Commentaire de Chakrasamvara

Târanâtha ; le renonçant Künga Yeshé ; Jampa Yönten Gönpo ; Ngawang Künga Lhündrup ; Künga Sönam Lhündrup ; Ngawang Künga Zangpo ; Künzang Tenzin Gyamtso ; Yeshé Zangpo ; Mochokpa Künga Lhündrup Gyamtso ; Jétsün Kagyü Tenzin ; Drupchok Karma Lhaktong ; Drupwang Karma Shenpen Öser ; jusqu' à moi, Karma Ngawang Yönten Gyamtso Trinlé Künkyab Pelzangpo (Jamgön Kongtrül). Puis Khenchen Trashi Öser ; Pelden Khyentsé Öser ; Drupwang Norbu Töndrup ; Khyabda Rangjung Künchab ; Bokar Dorjé Chang.

Que s'accroisse la vertu excellente !

Notes

1. Tib. *yid kyi rnam shes*. La sixième conscience.
2. Tib. *nyon yid*, sk. *kliṣṭamanas*. La septième conscience.
3. Tib. *kun gzhi'i rnam shes*, sk. *ālayavijñāna*. La huitième conscience.
4. Il s'agit des aspects de l'experience qui, en la gnose fondamentale, sont expérimentés dans leur dimension pure. Ici, l'expression « totalité des aspects » (tib. *rnam pa thams cad pa*) est typique de la terminologie du Yogâchâra Mâdhyamaka Shentong.
5. Il s'agit des aspects expérimentés dans leur dimension impure
6. Tib. *bde bar gshegs pa'i snying po*. « Le coeur de ceux partis en la félicité ».
7. Cette lumière représente l'intégration de l'influence spirituelle.
8. Tib. *gur* ou *rdo rje gur*.
9. Tib. *ldang 'jug*. littéralement « s'élever et entrer ».
10. Tib. *rang bzhin*, « nature propre » en sanskrit. Disposition naturelle, nature innée ou spontanée,
11. Tib. *rig pa*, sk. *vidyâ*. Connaissance fondamentale, intelligence-en-soi.
12. Tib. *ye shes kyi rang bzhin*.
13. Tib. *ye shes kyi snang ba*. L'apparence de gnose qu'est le corps de la déité.
14. Tib. *stong pa'i rgya de las ma 'das pa*. C'est aussi le sceau de Mahâmudrâ.
15. Tib. *bshad rgyud mngon brjod bla ma*, aussi traduit sous le titre *mngon par brjod pa'i rgyud bla ma* ou *mngon brjod rgyud bla ma* dans certaines éditions du *Kangyur* (ne pas confondre avec le *rgyud bla ma* qui est un ouvrage différent), sk. *abhidhānottara tantra* ou *abhidhāna uttaratantra*. Târanâtha, éminent sanskritiste, est à l'origine d'une nouvelle traduction de ce tantra.
16. Comme dans l'exemple du miroir et de son reflet. Les choses ne sont pas perçues comme différentes de l'esprit mais comme de simples images, projections.
17. Probablement *La présentation véritable des Cinq déités de Chakrasamvara* (*Collection des textes Shangpa* vol. 7, p. 419 et vol. 8, p.69)
18. Tib. *khyab 'jug sbas pa*, 'L'Omniprésent Caché' (527-627), un des vingt cinq Rois Kalkî de Shambhala.
19. Tib. *'jig med lha*.
20. Tib. *sna tshogs padma*. Un lotus multicolore, le lotus de toutes les expériences diverses et variées.
21. Tib. *mkha' 'gro rgya mtsho rnal 'byor ma'i rgyud*, sk. *dâkârnava-mahâyoginî-tantra*.
22. Tib.*'jigs byed*, « Terrifiant » ; *dus mtshan ma*, « Nuit du Temps ». Ils symbolisent le temps et l'espace. La présence de Chakrasamvara se situe dans l'éternel présent, au-delà du temps et de l'espace.
23. Tib. *mngon par byang chub pa*. La « pureté véritable », étape de la phase de

génération, apparition véritable du corps de la déité.
24. Tib. *mi g.yo bla med.*
25. Il ne s'embarrasse pas de bienséance conceptuelle.
26. Selon les sûtras, les quatre mâras sont : le démon de la mort, le fils divin, le démons des aggrégats, le démons des passions. La version vajrayâna peut être différente.
27. Tib. *se ral kha*. Type particulier de parure enlaçant le tronc symbolisant la prajñâpâramitâ.
28. Le *Yab* est *upâya,* moyens habilles ; la *Yum, prajñâ*, connaissance transcendante.
29. Que sont les qualités éveillées s'exprimant dans les deux corps formels.
30. Elles sont *prajñâ*, le khatvânga est leur pôle masculin, *upâya*.
31. Chaque jñânasattva vient devant le front de chaque aspect lui correspondant.
32. C'est la consécration des différents aspects du mandala comme Corps, Parole, Esprit éveillé, les trois corps du Bouddha.
29. Les substances-samaya sont les substances impures se trouvant au départ dans le kapâla.
30. Au niveau impur elles correspondent aux cinq skandha ; au niveau pur, aux cinq Victorieux.
31. Au niveau impur, les cinq éléments ; au niveau pur, les cinq parèdres des Victorieux.
32. Les cinq amritas sont en rapport avec les éléments constitutifs du monde.
33. Tib. *skye mched*, sk. *âyatana*. Ce sont les différents domaines dans lesquels les expériences sensorielles naissent et se développent. Il y a les domaines qui correspondent aux six sens et dans ces domaines on envisage les sens et leurs objets, ce qui fait douze.
34. Ils rentrent dans *Avadhûti*.
35. Tib. *srog rlung*, les souffles supérieurs ; *rtsol*, les souffles inférieurs ; *rlung kha sbyor ba*, le souffle réuni.
36. Tib. *'bar 'dzag*. Le rayonnement du tiglé rouge et fusion du tiglé blanc.
37. L'esprit pur, pareil ensuite pour le corps et la parole. Ce sont les « trois secrets »
39. Du Yab et de la Yum, notre corps.
40. Peut se traduire par « domaine d'émergence des dharmas », « source de la réalité », « matrice source de la nature des phénomènes ».
41. Tib. *'gog pa'i bzlas pa*. La « récitation-bloquée, récitation arrêtée » pendant laquelle les allées et venues du souffle sont interrompues. Ici, cela a aussi le sens de récitation silencieuse.
42. Ou la compréhension du caractère illusoire.
43. Tib. *rdo rje rtse mo*, sk. *vajrashekhara mahâ guhya yoga tantra*. Tantra du Grand Yoga Secret.
44. En tant qu'expérience sur la voie et en tant que réalisation de la nature même des phénomènes.
45. Aux quatre types d'hôtes.
46. La traduction de la louange se trouve dans *le Rituel du Mandala des Cinq Déités de Chakrasamvara* composé par Târanâtha.
47. C'est un plan-type que l'on peut transposer dans les autres circonstances.
48. Ce sont les syllabes-germe des Bouddhas des cinq familles. Ces lettres expriment l'aspect pur des cinq viandes, des Jina (Vainqueurs) des cinq familles : elles sont l'aspect pur des cinq skandhas exprimés par les cinq viandes et ont pour essence les cinq gnoses.

49. Les cinq skandha et cinq éléments.
50. La présence de la déité dans le Yoga du lever, la consécration de la nourriture et des boissons, etc.
51. La voie de la vision (*mthong lam*) et la voie de la familiarisation (*sgom lam*).
52. Tib. *mkhyen pa'i ye shes*, la gnose omnisciente ; *brtse ba'i thugs rje*, l'amour ou compassion bienveillante et aimante ; *nus pa*, le pouvoir du Refuge.
53. Ceux qui sont sur la voie supérieure, à partir de la voie de la vision.
54. Tib. *sgrub thabs mtsho skyes*.
55. ...voir note n° ?
56. Tib. *snying po'i lha*, les six déités, le grand mandala en compte soixante-deux.
57. Ou *La complète activité de la Yoginî*. Tib. *rnal 'byor ma'i kun tu spyod pa (bka' 'gyur)*.
59. Tib. *cha bcu drug pa*. Nom du tiglé blanc ou de la lune. Quand le tiglé blanc fond, il se divise en seize parties qui induisent seize joies.
60. L'expression se réfère vraisemblablement à un mâlâ de rondelles de crâne.
61. La récitation vocale s'accomplit avec le mâlâ. Ensuite l'union des souffles et l'embrasement se réfèrent à la représentation particulière accompagnant l'apnée.
63. La méditation précédente, la récitation des mantras.
64. C'est l'attitude de la phase de perfection.
65. Tib. *sdom pa 'byung ba* ou *bde mchog sdom pa 'byung ba'i rgyud*, sk. *shrî mahâsamvarodaya tantrarâja*.
66. Tib. *dang po sbyor ba'i ting nge 'dzin*. Le premier samâdhi d'après les tantras extérieurs jusqu'au Yogatantra : les trois yogas généraux de la phase de génération.
67. Tib. *dkyil 'khor rgyal mchog gi ting nge 'dzin*. Le deuxième samâdhi, parfois inversé avec le troisième.
68. Tib. *las rgyal mchog gi ting nge 'dzin*. Le troisième samâdhi.
69. Il y a également quatre différents types de yoga dans la pratique de la phase de génération, qui sont aussi quatre différentes phases de la pratique.
70. Après la lune rose : l'éveil à partir de la syllabe-germe et l'éveil à partir de la fusion.

Colophon - novembre 2016

Un original de cet autocommentaire de Jetsün Târanâtha (1575-1635) se trouve dans la ***Collection des textes Shangpa, vol. 3, p. 99*** *et dans le gdams ngag mdzod. Cette traduction a été faite sous la direction de Denys Rinpoché. Elle est provisoire et nécessite des corrections.*

Ce texte est destiné aux pratiquants qui en ont reçu la transmission et sont habilités à le pratiquer. Comme tout texte du Dharma, veuillez traiter ce manuel avec le plus grand respect.

© Fondation Shangpa

Illustration en couverture :
Chakrasamvara Père-Mère (tib. 'khor lo bde mchog, sk. cakrasaṃvara).